

Marketta Tiira

Kuvaus ammatillisen oppilaitoksen yhteistoiminnan kehittämisestä opiskelijan toimintakyvyn vahvistamiseksi

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Terveystoiminta YAMK

Kuntoutuksen tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

30.5.2016

Tekijä Otsikko Sivumäärä Aika	Marketta Tiira Kuvaus ammatillisen oppilaitoksen yhteistoiminnan kehittämistä opiskelijan toimintakyvyn vahvistamiseksi 69 sivua + 9 liitettä 30.5.2016
Tutkinto	Terveystieteiden YAMK
Tutkinto-ohjelma	Kuntoutuksen tutkinto-ohjelma
Ohjaajat	Yliopettaja, FT Salla Sipari Yliopettaja, FT Pekka Paalasmaa
<p>Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön tavoitteena oli opiskelijan toimintakyvyn vahvistaminen ammatillisessa oppilaitoksessa. Tarkoituksena oli kehittää opiskelijan ja opiskeluhuollon ammattilaisen välistä yhteistoimintaa. Kehittämisympäristönä toimi Stadin ammattiopiston kaksi toimipaikkaa Itä-Helsingissä.</p> <p>Kehittämistyössä käytettiin toimintatutkimuksellista lähestymistapaa. Kehittäjäryhmä koostui toimipaikkojen opiskelijoista ja opiskeluhuollon ammattilaisista. Kehittämisprosessi eteni vaiheittain. Ensimmäisessä vaiheessa kehittäjäryhmä tuotti kuvauksen toimintakyvyn vahvistamisen ja yhteistoiminnan nykytilasta ammatillisessa oppilaitoksessa. Tieto kerättiin yhteis-keskustelulla ja yhteiskehittelyllä. Toisessa vaiheessa opiskelijat kuvasivat, mitä toimintakykyä vahvistavan yhteistoiminnan tulisi olla tulevaisuudessa. Tieto kerättiin opiskelijoilta teemahaastattelulla. Kolmannessa vaiheessa kehittäjäryhmä tuotti kuvauksen uudesta yhteistoimintatavasta ammatilliseen oppilaitokseen opiskelijoiden toimintakykyä vahvistamaan. Kuvauksen tuottamiseen käytettiin yhteiskehittelymenetelmää. Kaikki aineistot analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Lopullisena tuotoksena syntyi kuvaus uudesta opiskelijan ja opiskeluhuollon ammattilaisen välisestä yhteistoimintatavasta.</p> <p>Uusi yhteistoimintatapa koostuu kuudesta keinosta, joilla voidaan vahvistaa opiskelijoiden toimintakykyä. Teot liittyvät ammattilaisen jalkautumiseen, uusien aikojen ja paikkojen löytämiseen yhdessä työskentelyä varten, opiskelijan aktivoimiseen palvelujen käyttäjäksi, tiedottamiseen, yleiseen käytökseen ja yhteisen ymmärryksen luomiseen opiskelijan ja ammattilaisen välille. Yhteistoiminta mahdollistuu luottamuksellisessa suhteessa, kun opiskelija ja ammattilainen tuntevat toisensa. Ammattilaiselta vaaditaan asiakaslähtöistä työtettä. Asiakaslähtöisyyden lisääminen vaatii muutosta työtavoissa ja asenteissa. Muutos kannattaa tehdä opiskeluhuollon työn tuloksellisuuden varmistamiseksi tulevaisuudessa.</p> <p>Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön tuloksia voidaan hyödyntää ammatillisten oppilaitosten opiskeluhuollon kehittämistyössä. Tulosten pohjalta kehittämistyötä voidaan jatkaa kehittellen oppilaitoksiin konkreettisia yhteistoimintatapoja kokeiltaviksi ja edelleen kehitettäviksi.</p>	
Avainsanat	opiskelijan toimintakyvyn vahvistaminen, yhteistoiminta, asiakaslähtöisyys, opiskeluhuolto

Author Title Number of Pages Date	Marketta Tiira Developing Collaborative Practices in a Vocational College to Enhance a Student's Functional Capacity 69 pages + 9 appendices 30.5.2016
Degree	Master of Health Care
Degree Programme	Rehabilitation
Instructors	Salla Sipari, PhD, Principal Lecture Pekka Paalasmaa, PhD, Principal Lecture
<p>The purpose of this research-development study was to enhance functional capacity of a student in vocational college. The aim was to develop collaboration between a student and a student services professional. Operating environment areas were two schools of the Helsinki vocational college in the eastern part of Helsinki.</p> <p>This study was done by using a functional research approach. Both students and professionals participated in the working group. The data was collected in three phases. First, the working group described the enhancement of student's functional capacity and current collaborative practices in vocational training. In the second phase the students described what kind of activities should be employed in the future to increase their functional capacities. Finally, the working group described new means of collaboration to enhance students' functional capacity. The data was collected in group discussions, thematic interviews and co-creation methods. All data was analyzed using content analysis method. A new collaborative model for students and professionals was produced as the final result.</p> <p>The new model includes six practices that can be used to enhance students' functional capacity. These include working outside the office, finding new times and places for working together, activating students to use the available utilities, communication, overall behavior and creating shared understanding between the student and the professional. It is possible to work in confident collaboration when student and professional know each other well. Both attitudinal changes and rethinking of the working practices are required for such client-oriented working method to take place. These changes are important in order to secure better outcomes for the student services work in the future.</p> <p>The results of this research-development study can be applied in the development of student services for vocational training institutions. Based on the results the development of the best practices can be continued by implementing new concrete models of collaboration in vocational schools for further trial and further development.</p>	
Keywords	enhance student functional capacity, collaboration, client-orientation, student services

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Toimintakyky opiskelijan opiskelukyvyyn perustana	5
2.1	Toimintakyvyn ulottuvuuksia	5
2.2	ICF -luokitus opiskelijan toimintakykyä kuvaamassa	7
2.3	Opiskelukyky osana toimintakykyä	9
3	Yhteistoiminta ammatillisessa oppilaitoksessa	11
3.1	Asiakaslähtöisyys opiskeluhoitotyön arvoperustana	11
3.2	Dialogisuus opiskelijan ja ammattilaisen välisessä yhteistoiminnassa	13
3.3	Toimintakykyä vahvistava yhteistoiminta	15
4	Toimintaympäristön kuvaus	17
4.1	Opiskelijana Stadin ammattiopistossa	18
4.2	Stadin ammattiopiston opiskeluhoito ja sen tehtävät	19
4.3	Yhteistoiminnan käytännöt Stadin ammattiopistossa	20
5	Kehittämistyön tavoite, tarkoitus, tuotos ja kehittämistehtävät	23
6	Kehittämistyön menetelmälliset ratkaisut	23
6.1	Tutkimuksellisenä lähestymistapana toimintatutkimus	23
6.2	Tutkimuksellisen kehittämistyön eteneminen	27
6.3	Tiedontuottajien valinta ja kuvaus	29
6.4	Aineiston kerääminen	30
6.5	Aineiston analyysi	37
7	Kehittämistyön tulokset	39
7.1	Toimintakyvyn vahvistamisen ja yhteistoiminnan nykytilanne	39
7.2	Toimintakykyä vahvistava yhteistoiminta tulevaisuudessa	43
7.3	Tuotoksena kuvaus uudesta yhteistoimintatavasta	47
8	Pohdinta	50
8.1	Tulosten tarkastelua	52
8.2	Kehittämistyön luotettavuuden ja eettisyyden pohdintaa	55
8.3	Tutkimuksellisen kehittämisen tarkastelua	59
	Lähteet	63

Liitteet

Liite 1. Tutkimushenkilötiedote 1

Liite 2. Tutkimushenkilötiedote 2

Liite 3. Suostumusasiakirja

Liite 4. Apukysymykset aineistonkeräämiseen

Liite 5. Orientaatiopaperi toimintakyvyn käsitteestä

Liite 6. Orientaatiopaperi yhteistoiminnan käsitteestä

Liite 7. Aineistonkeruun 1. vaiheen aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Liite 8. Aineistonkeruun 2. vaiheen aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Liite 9. Alaluokista korjatuiksi väittämiksi

1 Johdanto

Lähes jokaisen nuoren tavoitteena on mielekkään opiskelu- tai työpaikan löytäminen (Alanen – Kotkavuori 2014: 18). Koulutus onkin monessa mielessä nuoren elämän tärkeimpiä vaiheita. Koulutuksen kautta nuorella on mahdollisuus saada yhteiskuntaelämän edellyttämät kansalaistaidot, kiinnittyä työelämään ja löytää oma paikkansa yhteiskunnassa (Anttila – Kuussaari – Puhakka 2010: 132). Ammattiin opiskeleva nuori elää samanaikaisesti kahden suuren muutosvaiheen keskellä. Hän läpikäy aikuistumista sekä itsenäistymistä suorittaen samalla tutkintoa ja hankkien valmiuksia työelämää varten. Tämä vaatii nuorelta paljon voimavaroja. (Opiskeluterveydenhuollon kehittämisohjelma 2014 – 2018: 12.) Nuoren yhteiskuntaan kiinnittymisen kannalta haastavimpia kohtia on siirtyminen peruskoulusta toisen asteen koulutukseen sekä ammatillisen koulutuksen jälkeen työelämään (Eduskunnan tarkastusvaliokunnan mietintö 2014; Valtioneuvoston kuntoutusselonteko 2002: 23). Nuorten yhteiskuntatakuu 2013 – raportin mukaan noin 25 prosenttia ammatillisen koulutuksen aloittaneista keskeyttää opiskelunsa. Koko ikäluokasta noin 15 prosenttia jää kokonaan vaille toisen asteen tutkintoa. Yhden työelämästä syrjäytyneen perustoimeentulon kustannukset 40 vuoden ajalta ovat noin 750 000 euroa. (Nuorten yhteiskuntatakuu. 2012: 7-8, 13.) Putoaminen opiskelusta onkin vakava ongelma sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta (Opiskeluterveydenhuollon kehittämisohjelma 2014 – 2018: 3).

Ammatillisessa koulutuksessa olevan opiskelijan opintojen hidastumisen ja keskeyttämisen syitä ovat muun muassa aiemmin riittämättömästi tuetut tai kokonaan tukematta jääneet oppimisvaikeudet, huono aikaisempi koulumenestys, koulukokemukset, käsitys itsestä oppijana, heikko itsetunto, tukijoiden puute ja muut sosioekonomiset syyt. Opiskelija ei pääsääntöisesti ole saanut aiemmin tarpeeksi tukea. Usein myös mielenterveys- ja päihdeongelmien taustalta löytyvät edellä mainitut kasautuneet ongelmat. (Nurmi 2009: 133.) Kouluvaikeuksien, viihtymättömyyden tai koulun keskeyttämisen taustalta ei löydy yhtä yhtenäistä tarinaa. Opiskelijan omaksuma näkemys itsestä oppijana sekä joko aktiivisena tai passiivisena toimijana vaikuttaa mahdollisuuksiin pärjätä koulussa. Myös oma elämäntilanne ja sosiaalisen verkoston laatu heijastuvat koulussa selviytymiseen. Osa opiskelijoista tarvitsisi paljon tukea arkielämän taitojen opettelussa, toisille esimerkiksi psyykkiseen jaksamiseen panostaminen olisi tärkeää. Opiskelijoiden opiskelukyvyn vahvistamistyössä on ensinnäkin tunnistettava tuen tarpeessa olevat nuoret ja

toiseksi osattava löytää heidän elämäntilanteeseensa sopiva tuki. (Kiilakoski 2012: 9 – 11; Komulainen – Kunttu – Makkonen - Pynnönen 2011: 31.) Kuntoutumiseen liittyvissä palveluissa suunnitelmat tulisikin nivoa nykyistä paremmin yhteen asiakkaan elämään liittyvän muun palvelu-, hoito-, opinto- ja työelämäsuunnittelun kanssa (Koivuniemi – Simonen 2010: 54–55). Järvikosken (2013) mukaan kuntoutus sisältää monenlaista toimintaa ja on vaikeaa vetää rajaa sille, mikä on kuntoutusta ja mikä ei (Järvikoski 2013: 9). Kuntoutumisen sijaan voitaisiinkin puhua arjessa pärjäämisestä ja siirtää painopiste arjessa pärjäämisen prosesseihin (Koivuniemi – Simonen 2010: 65, 78, 121).

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisessa kehittämisohjelmassa (Kaste) määritellään joka neljäs vuosi alan uudistustyön tavoitteet ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. Määrittely perustuu sosiaali- ja terveydenhuollon keskeisten asiantuntijoiden ja kansalaisten esille nostamiin uudistustarpeisiin. Juuri päättyneessä Kaste 2012–2015 ohjelmassa toisena päätavoitteena oli sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteiden ja palveluiden järjestäminen asiakaslähtöisesti. Yhtenä osaohjelmana oli lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen. (KASTE 2012 – 2015.) Yhteiskunnallisessa kehityksessä tämä on otettu nyt huomioon muun muassa Sote-uudistuksen tuoreissa päätöksissä tulevaisuuden palveluista, joissa asiakkaan valinnanvapautta tullaan lisäämään. Valinnan vapauden lisääntyminen edistää myös asiakaslähtöisyyden kehittämistä, sillä kaikilta sosiaali- ja terveydenhuollon palveluilta vaaditaan entistä syvällisempää kykyä vastata asiakkaiden kasvaviin ja moninaistuviin odotuksiin ja tarpeisiin (Ahonen – Lamminmäki – Suoheimo – Suokas - Virtanen 2011: 8). Myös hallituksen lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa (LAPE) on tavoitteena vahvistaa opiskeluhoitoa lasten ja nuorten kehitysympäristöissä järjestettävänä matalan kynnyksen peruspalveluna (Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma 2016).

Ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelijan hyvinvoinnin vahvistamistyötä toteuttaa oppilaitoksen opiskeluhoito. Opiskeluhoollolla tarkoitetaan opiskelijan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa oppilaitosyhteisössä (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki). Opiskeluhoito on kaikkien oppilaitoksissa työskentelevien ja opiskeluhoitopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä (Stadin ammattiopiston opiskeluhoitosuunnitelma). Näyttää kuitenkin siltä, että nämä palvelut eivät kohtaisi niiden nuorten tarpeita, joilla on alentunut toimintakyky ja jotka eivät näin ollen ole työtai opiskelukykyisiä (Aaltonen – Berg – Ikäheimo 2015: 129).

Asiakaslähtöisyyden kehittäminen auttaa vastaamaan moneen sosiaali- ja terveyssektoria koskevaan uudistustarpeeseen. Asiakaslähtöisemmillä toimintamalleilla voidaan lisätä työn vaikuttavuutta, palveluiden kustannustehokkuutta sekä myös asiakkaiden ja työntekijöiden tyytyväisyyttä. (Ahonen ym. 2011: 7-8.) Asiakkaan rooli tuloksellisessa auttamistyössä tulisi rakentua uudenaikaisessa asiakasymmärryksessä, jossa asiakas on aktiivinen toimija omassa elämässään ja tuki rakennetaan osaksi asiakkaan omaa toimijuutta, oman elämänsä ja arkensa hallintaa, verkostojaan ja palvelujen käyttämistä. Tulevaisuudessa asiakas voitaisiin nähdä kehittämiskumppanina kehittämässä itse omia elämäntilanteitaan yhdessä ammattilaisten kanssa sen mukaan, kuinka tietoinen hän on tavoitteistaan ja mikä on hänen sitoutumisensa aste. Auttamistyössä tulisi kehittää ihmisten välistä vuorovaikutusta eli ammattilaisten ja asiakkaiden välistä kohtaamista. Toiminta vaatii työntekijöiltä uudenlaista osaamista ja uusia työtapoja. Menetelmien tulisi muuttua entistä yhteistoiminnallisemmiksi. (Hirsso – Holmberg-Marttila – Koivuniemi – Mattelmäki 2014: 168 – 169; Mäkinen 2014: 11–13. Mäkinen – Sipari 2012: 17, 27 – 31.) Asiakaslähtöisessä ajattelussa on tärkeää organisoida palvelut asiakkaan tarpeista lähtien, yhdessä asiakkaan kanssa. Asiakkaan kanssa tapahtuvan vuorovaikutuksen tulisi ulottua myös toimintamallien kehittämiseen. (Ahonen ym. 2011: 36.)

Nuorisolähtöisen ajattelutavan tulisi olla keskiössä kaikkien nuorten kanssa työskentelevien työotteessa (Puuronen 2014: 25 – 27). Opiskeluhuollon alaan kuuluva kokonaisvaltainen hyvinvoinnin edistäminen kuuluu kaikille eli koko oppilaitoksen yhteisölle. Työ haastaa kaikki koulumaailman toimijat miettimään miten nuorten hyvinvointia ja oppimista voidaan edistää. Työhön tarvitaan uusia kanavia, jotta voidaan matalan kynnyksen palveluja tuoda sinne, missä nuoret ovat. (Nyberg 2016.) Asiakkaan kannalta ei ole tärkeää tai merkityksellistä tietää mikä organisaatio tai ammattiryhmä kunkin tehtävän hoitaa. Avun ja tuen tulee rakentua asiakkaan omassa toimintaympäristössä, lähellä asiakasta. (Mäkinen – Sipari 2012: 13, 32.) Etenkin nuorille on tärkeää, että palvelut saadaan saman katon alta (Hastrup – Hietanen-Peltola – Jahnukainen - Pelkonen 2013: 4). Nuorilla on oikeus tulla kuulluksi, osallistua ja vaikuttaa myös palvelujen sisältöjen suunnitteluun. (Halme – Nykänen – Perälä 2012: 52; Helsingin kaupungin strategiaohjelma; Nuorisolaki). Nuorten osallistumis- ja kuulemismahdollisuudet on huomioitu heikosti kunnan strategioissa (Halme ym.2012: 52).

Aiempi tutkimus on osoittanut, että vaikka kuntoutuksen ja hoidon onnistumisen kannalta asiakaslähtöisyyttä, asiakkaan osallistumista ja yhteistoimintaa pidetään tärkeänä, ne toteutuvat käytännössä heikosti (Harra 2014: 49). Asiakas on tuotava kehittämisen keskiöön. Ellei näin tapahdu, on vaarana jatkuva kehittämisen syndrooma, jossa kehitetään aina vain uusia palvelumuotoja ilman, että asiakkaan tarpeet tulevat koskaan aidosti tyydytettyä ja huomioon otettua. Asiakkaan roolin on muututtava palveluiden kohteesta aktiiviseksi palveluihin osallistujaksi ja toimijaksi, joka tuo palvelutapahtumaan oman elämänsä asiantuntemuksen. On tärkeää kehittää paitsi yksittäisten työntekijöiden asenteita, myös organisaatioiden työkulttuureita ja kokonaisten sektorien palvelukulttuureita. Asennemuutoksen esteiden tunnistaminen ja asennemuutokseen panostaminen on yksi tärkeä tekijä tämän ajattelutavan muuttumisessa. (Ahonen ym. 2011: 58–60.) Sosiaali- ja terveystalveluiden perinteisesti tuotanto- tai järjestelmälähtöisesti rakentunutta tarjontaa tulee kehittää kokonaisvaltaisesti ja palveluja toisiinsa integroiden. On kehitettävä asiakaslähtöisempiä, eri sektorien ja hallinnonalojen rajat ylittäviä palvelukokonaisuuksia. Kehittäminen vaatii asiakasymmärryksen syventämistä koko sosiaali- ja terveystalvelujen tuotantosektorilla. (Ahonen ym. 2011: 10.) Pysyvään muutokseen päästään, kun toimintaa kehitetään osallistavalla kehittämisotteella organisaation johdon, työntekijän ja asiakkaan yhteistoimintana (Halme ym. 2012: 98).

Tutkimuksellisessa kehittämistyössäni tutkitaan ja kehitetään ammatillisen oppilaitoksen opiskelijan ja ammattilaisen välistä yhteistoimintaa opiskelijan toimintakyvyn vahvistamiseksi. Kehittämistyön tuotoksena syntyy kuvaus uudesta yhteistoimintatavasta. Kehittämistyöllä koitetaan vastata ammatillisen oppilaitoksen opiskeluhuollon työn uudistustarpeeseen kohti vaikuttavampaa, tuloksellisempaa ja osallisille hyvinvointia tuovaa opiskeluhuoltotyötä.

2 Toimintakyky opiskelijan opiskelukyvyn perustana

Toimintakyky on moniulotteinen ja monitasoinen käsite, jota voidaan jäsentää lukuisin eri tavoin. Maailman terveysjärjestö WHO on luonut ihmisen toimintakyvylle ICF-luokituksen, joka sisältää kattavasti toimintakyvyn eri osa-alueet. Opiskelijan toimintakykyyn kuuluu olennaisesti myös opiskelukyky, jota voidaan jäsentää työkyvyn käsitteen kautta. Tutkimuksellisessa kehittämistyössäni käytetään toimintakyvyn viitekehyksenä ICF-luokitusta. Integroidusta työkykymallista johdettu opiskelukykymalli tukee tätä luokitusta tuoden kehittämistyöhöni viitekehystä opiskelijan opiskelukyvystä opiskeluympäristönsään.

2.1 Toimintakyvyn ulottuvuuksia

Ihmisen toimintakyvyllä tarkoitetaan hänen fyysisiä, psyykkisiä, kognitiivisia ja sosiaalisia edellytyksiään selviytyä hänelle itselleen merkityksellisistä ja välttämättömistä jokapäiväisen elämän toiminnoista siinä ympäristössä, jossa hän elää (THL:n verkkosivut: Mitä toimintakyky on). Toisaalta voidaan myös puhua ihmisen yleisestä toimintakyvystä ja sen fyysisistä, psyykkisistä ja sosiaalisista edellytyksistä (Järvikoski 2013: 28; Kähäri-Wiik – Niemi – Rantanen 2007: 13). Toimintakykyinen ihminen kokee selviytyvänsä jokapäiväisistä tehtävistään ja haasteistaan vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Hän pyrkii itse asettamiinsa tavoitteisiin ja toiminnalla on tällöin hänelle mielekäs merkitys. (Kähäri-Wiik ym. 2007: 13.) Toimintakyvyn ulottuvuudet sisältävät siis yksilöön itseensä liittyvien fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten kykyjen lisäksi toiminnan merkityksellisyyden yksilölle itselleen sekä ympäristön vaatimukset yksilön toimintakyvylle (THL:n verkkosivut: Toimintakyvyn ulottuvuudet).

Fyysisellä toimintakyvyllä tarkoitetaan ihmisen fyysisiä edellytyksiä selviytyä niistä tehtävistään, jotka hänen arjessaan ovat tärkeitä. Psyykkisessä toimintakyvyssä kyse on ihmisen psyykkisistä voimavaroista, joiden avulla hän kykenee selviytymään arjen haasteistaan ja kriisitilanteistaan laatien elämälleen suunnitelmia sekä tehden tietoisia ja vastuullisia valintoja. Psyykkiseen toimintakykyyn liitetään usein myös kognitiiviset kyvyt, joiden avulla ihminen kykenee ottamaan vastaan tietoa, käsittelemään sitä sekä muodostamaan käsityksiä ympäröivästä maailmasta. Sosiaalinen toimintakyky muodostuu

ihmisen ja hänen sosiaalisen verkostonsa ja ympäristönsä välisessä dynaamisessa vuorovaikutuksessa niiden tarjoamien mahdollisuuksien ja rajojen puitteissa. Sosiaalinen toimintakyky ilmenee esimerkiksi vuorovaikutustilanteissa, rooleista suoriutumisessa, sosiaalisessa aktiivisuudessa ja osallistumisessa sekä yhteisyyden ja osallisuuden kokemuksissa. Ihmisen toimiessa kokonaisuutena ei näitä toimintakyvyn edellytyksiä kuitenkaan voida käytännössä erottaa toisistaan. Muutokset jollakin toimintakyvyn osa-alueella vaikuttavat aina ihmisen koko toimintakykyyn. (Kähäri-Wiik ym. 2007: 13 – 14; THL:n verkkosivut: Toimintakyvyn ulottuvuudet.)

Kannasoja (2013) on tutkinut mitä on sosiaalinen toimintakyky nuorten määrittelemänä. Sosiaalinen toimintakyky edellyttää tavoitteellista asennetta. Nuorten kuvaamina merkitykselliset tavoitteet liittyvät perhesuhteiden ylläpitämiseen ja vanhemmista irtautumiseen, aikuisuuteen (koulutukseen, työhön ja perheeseen) sekä ystävyysuhteiden ylläpitämiseen. Joillakin nuorilla toiminta on rationaalisempaa suhteessa tavoitteeseen, toiset eivät ole yhtä tietoisia tavoitteistaan ja toimintansa päämääristä ja seurauksista. Kaikissa tilanteissa yksilöllä ei ole motivaatiota eikä halua käyttää kaikkia tietojaan, taitojaan ja kykyjään. Vahva sosiaalinen toimintakyky on sitä, että nuorella on jatkuva myönteinen asenne toimia elämässään tavoitteellisesti ja lojaalisti sekä itseä että muita kohtaan ja lisäksi hän uskaltaa toimia itsevarmasti sekä oikeudenmukaisesti ja tasavertaisesti muita ihmisiä kohtaan heidän reaktioitaan suuremmin pelkäämättä, silloin kun itse uskoo toimivansa oikein. Nuorten sosiaalinen toimintakyky on suunnitelmallisuutta, lojaaliutta ja itsevarmuutta. Erilaisten perhetaustojen, mutta myös yksilöllisten ominaisuuksien myötä nuorten sosiaalisesta toimintakyvystä rakentuu erilaista. Nuorten suunnitelmallisuuden kasvua tukee nuoren oppiminen suhtautumaan ja luottamaan myönteisemmin pärjäämiseensä erilaisissa asioissa ja toimissa sekä oppiminen käyttäytymään suhteessa toisiin ihmisiin ystävällisesti, auttavaisesti ja empaattisesti. Kyse on siis jossain määrin yksilön vuorovaikutustaitojen tukemisesta. (Kannasoja 2013: 201–216.)

2.2 ICF -luokitus opiskelijan toimintakykyä kuvaamassa

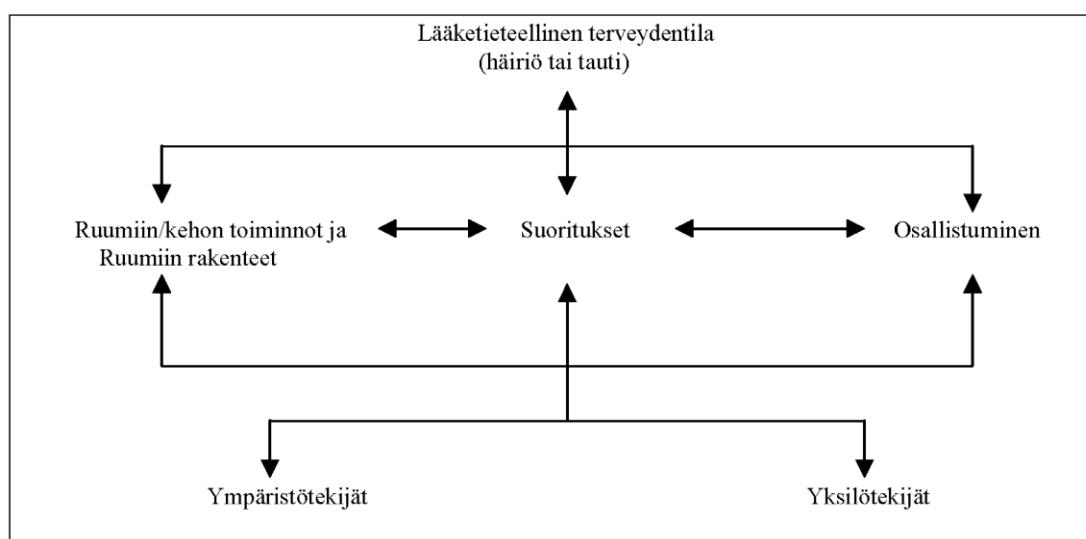
Toimintakykyä on luokitellut kattavasti Maailman terveysjärjestö WHO. Ajallisesti ensimmäinen luokitus, ICIDH (International Classification of Impairments, Disabilities, and Handicaps) hyväksyttiin kokeilu- ja kehittämiskäyttöön vuonna 1980. ICIDH oli ensisijaisesti sairauksien tai vammojen seurauksien luokitus. Vaikka ICIDH -luokituksessa pyrkimyksenä oli luoda ratkaisua lääketieteellisen ja sosiaalisen vammaisuusmallin välille, sai se osakseen paljon kritiikkiä, sillä mallissa ei korostunut riittävästi ihmisen elinympäristön vaikutus toiminnanvajavuuden syntymiseen ja merkitykseen. Lääketieteen ja terveydenhuollon kehittyminen yhdistyneenä väestön tarpeiden muutoksiin ja yhteiskunnan kansalaisille esittämiin toiminnallisiin ja taloudellisiin vaatimuksiin nostikin sairaan tai vammautuneen ihmisen toimintakykyisyyden ja osallistumisen tautiprosessin ja sairauksien tai vammojen hoidon edelle terveystaloudellisenä asiana. Havaittiin, että sairaudet voidaan hoitaa paljon entistä helpommin, mutta pystytäänkö tukemaan sairaan tai vammaisen ihmisen elämänlaatua ja osallistumista sosiaaliseen elämään. (Vilkkumaa 2011; Järvikoski 2013: 27 – 28.)

WHO:n seuraavassa mallissa, ICF:ssä (Kansainvälinen toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden luokitus, engl. International Classification of Functioning, Disability and Health, julkaistu vuonna 2001 ja suomennettu Stakesin toimesta vuonna 2004) toimintakyky ja kontekstuaaliset tekijät onkin otettu paremmin huomioon (Järvikoski 2013: 28). Toimintakyky kuvataan ICF -luokituksessa yksilön ja ympäristön vuorovaikutuksena (Mäkinen – Sipari 2012: 27). ICF tarjoaa yhtenäisen, kansainvälisesti sovitun kielen ja viitekehyksen kuvata toiminnallista terveydentilaa ja terveyteen liittyvää toiminnallista tilaa. ICF-luokitus ymmärtää toimintakyvyn yläkäsitteenä, joka kattaa kaikki ruumiin ja kehon toiminnot, suoritukset sekä osallistumisen. Lisäksi ICF luokittelee näihin käsitteisiin vuorovaikutussuhteessa olevat ympäristötekijät. (ICF 2004: 3-7.)

ICF-luokitus jakautuu kahteen osaan: toimintakykyä ja toimintarajoitteita kuvaavaan osaan sekä kontekstuaalisia tekijöitä kuvaavaan osaan. Toimintakykyä ja toimintarajoitteita kuvaava osa sisältää kehon toiminnot ja rakenteet sekä yksilön suoritukset ja osallistumisen. Kehon toiminnoissa ja rakenteissa on kahdeksan toisiaan vastaavaa pääluokkaa, joilla kuvataan elinjärjestelmien fysiologisia ja psykologisia toimintoja tai kehon anatomisia osia. Suorituksissa (tehtävä tai toimi, jonka yksilö toteuttaa) ja osallistumisessa (osallisuus elämän tilanteisiin) on yhdeksän pääluokkaa, joiden on tarkoitus kattaa kaikki elämän alueet. Näitä ovat oppiminen ja tiedon soveltaminen, yleisluontoiset

tehtävät ja vaateet, kommunikointi, liikkuminen, itsestä huolehtiminen, kotielämä, henkilöiden välinen vuorovaikutus ja ihmissuhteet, keskeiset elämäalueet sekä yhteisöllinen, sosiaalinen ja kansalaiselämä. Kontekstuaalisia tekijöitä kuvaava osa käsittää sekä ympäristötekijät että yksilötekijät. Ympäristötekijöiden viisi aihealuetta sisältävät sen fyysisen, sosiaalisen ja asenneympäristön, jossa ihminen elää. Yksilötekijät muodostavat yksilön elämän ja elämisen tietyn taustan, joka ei kuulu yksilön lääketieteelliseen tai toiminnalliseen terveydentilaan. Näitä ovat muun muassa sukupuoli, rotu, ikä, muut terveydentilatekijät, yleiskunto, elämäntavat, tottumukset, kasvatus, selviytymisstrategiat, sosiaalinen tausta, koulutus, ammatti, entiset ja nykyiset kokemukset, yleiset käyttäytymismallit ja luonteenomaiset käytöspiirteet, yksilölliset henkiset vahvuudet ja muut ominaisuudet, joista kaikki tai jokin niistä saattaa vaikuttaa yksilön toimintakykyyn. (THL:n verkkosivut: ICF.)

Ihmisen toimintakyky on ICF:n mukaan ikään kuin yläkäsite ruumiin ja kehon toiminnoille sekä ihmisen suorituksille ja osallistumiselle erilaisissa sosiaalisissa konteksteissaan. Toimintakyky toteutuu yksilön terveydentilan, ympäristötekijöiden ja henkilökohtaisten tekijöiden vuorovaikutuksessa. ICF -malli ei erottele fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä. (Järvikoski 2013: 28 – 29.) ICF -luokitus korostaa toiminnallisen terveydentilan määrittelyssä ympäristötekijöitä ja osallistumista (Mäkinen – Sipari 2012: 27). Kuviossa 1. havainnollistetaan ICF -luokituksen eri osa-alueet sekä niiden väliset vuorovaikutussuhteet.

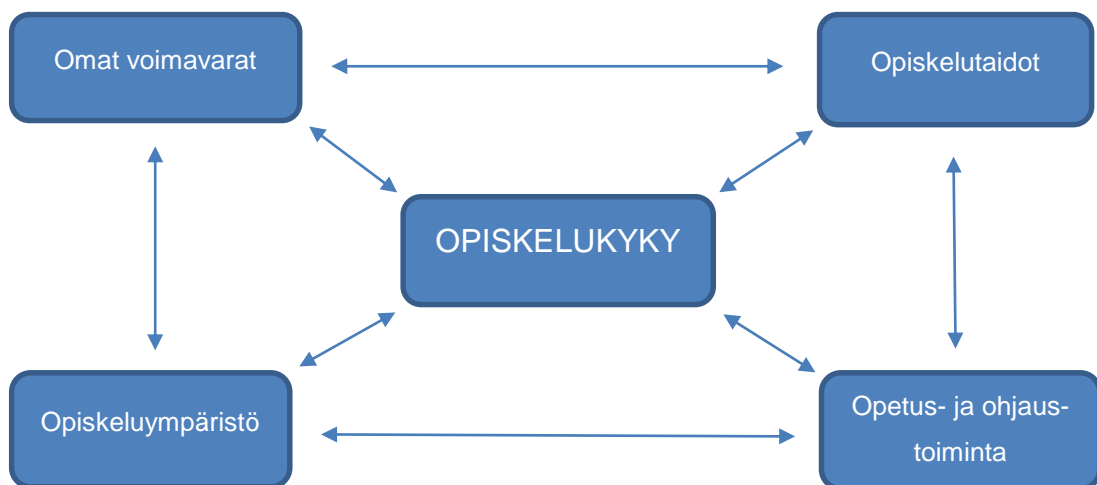
Kuvio 1. ICF-luokituksen eri osa-alueet ja niiden väliset vuorovaikutussuhteet (ICF 2004:18)

ICF -luokituksella on useita tavoitteita ja sitä voidaan käyttää monilla tieteen- ja toimialoilla. Se tarjoaa muun muassa käsitteellisen viitekehyksen tiedolle, jota voidaan soveltaa yksilötason terveydenhoitoon ja sairauksien ennaltaehkäisyyn, terveyden edistämiseen ja osallistumismahdollisuuksien parantamiseen poistamalla tai lieventämällä yhteiskunnallisia rajoitteita ja edistämällä sekä sosiaalisten tukitoimien että suoritusta ja osallistumista edistävien tekijöiden tarjontaa. ICF ei koske vain henkilöitä, joilla on toimintarajoitteita, vaan kaikkia ihmisiä minkä tahansa lääketieteellisen terveydentilan yhteydessä. (ICF 2004: 3-7.) Opiskelijan toimintakyvyn vahvistamisen tarve liittyy usein hänen elämäntilanteeseensa, kuvaan itsestään ja sosiaalisen verkostonsa laatuun. ICF -luokitus, jossa toimintakyky kuvataan yksilön ja ympäristön välisenä vuorovaikutuksena, antaa tutkimukselliseen kehittämistyöhöni tarkoituksenmukaisen ja dynaamisen viitekehyksen.

2.3 Opiskelukyky osana toimintakykyä

Opiskelukykyä voidaan hahmottaa esimerkiksi työkyvyn käsitteellä, ajatellen opiskelukyvyn olevan opiskelijan työkykyä (Komulainen ym. 2011: 34). Työkyvyn käsite pohjautui alun perin työkyvyttömyyteen ja käytetyissä työkykymalleissa ja –mittareissa korostuivat työntekijän yksilölliset ominaisuudet. Tässä 'lääketieteellisessä työkykykäsityksessä' työkykyisyys merkitsi terveyttä ja työkyvyn alenemisen ja työkyvyttömyyden syynä oli aina sairaus tai vamma. Koska yksittäisen työntekijän henkilökohtaiset ominaisuudet eivät kuitenkaan riitä hänen työkykynsä määrittelyyn, on näkemyksiä työkyvystä ja sen ylläpitämisestä jouduttu muuttamaan. Lääketieteellisen työkykykäsityksen kehittyneempi malli on 'työkyvyn tasapainomalli', jossa työkyky ymmärretään yksilön toimintakyvyn ja työn asettamien vaatimusten tasapainoisena suhteena. Työkykyyn vaikuttavat kuitenkin olennaisesti myös muun muassa työolot, työn sisältö, työn organisointi ja koko työyhteisö. Nykyään onkin laajalti käytössä 'integroitu työkykymalli', jonka mukaan työkyvyssä on aina kyse yksilön toiminnasta sosiaalisessa ympäristössään. Tämän tetraedrimallin neljä pääominaisuutta käsittävät yksilön terveyden ja voimavarojen edistämisen, työn ja toimintaympäristön kehittämisen, työyhteisön ja työorganisaation toimivuuden parantamisen ja ammatillisen osaamisen edistämisen. (Alasoini 2011: 75 – 76; Järvikoski 2013: 32.)

Opiskelukyky on työkykyyn verrattavissa oleva toiminnallinen kokonaisuus ja se rakentuu myös useamman eri tekijän yhteisvaikutuksesta. Opiskelijan oman terveyden ja voimavarojen lisäksi opiskelukykyyn vaikuttavat opiskeluympäristö, opiskelutaidot ja opetustoiminta. (Komulainen ym. 2011: 34; THL:n verkkosivut: Opiskelijoiden hyvinvointi, terveys sekä opiskelukyky.) Integroidun työkykymallin, työkyvyn tetraedrimallin, pohjalta Työterveyslaitos ja YTHS ovat laatineet vuonna 2007 dynaamisen opiskelukykymallin (Kuvio 2.), joka sisältää opiskelijan terveyden ja hyvinvoinnin kannalta tärkeitä asiat. Työkykymallin ja opiskelukykymallin osatekijöistä kolme vastaa toisiaan. Terveys- ja voimavarat ovat samat molemmissa malleissa, työympäristöä vastaa opiskelukykymallissa opiskeluympäristö ja ammattitaitoa opiskelutaito. Opiskelukykymallin opetustoiminnalle ei ole vastinetta työkykymallissa. Toki työn ja opiskelun välillä on muitakin erottavia piirteitä. Opiskelija on muun muassa vasta opettelemassa ammattia, eikä hänellä useinkaan ole selkeää käsitystä tulevan koulutuksen sisällöstä ja luonteesta toisin kuin työntekijällä, jolla on yleensä selkeä käsitys tulevista työtehtävistään. Myös esimerkiksi sairastuminen saattaa opiskelijalla johtaa opintojen ruuhkautumiseen toisin kuin työntekijällä, jolla on sairastuessaan oikeus lepoon ja sairauslomaan. (Komulainen ym. 2011: 34.)

Kuvio 2. Dynaaminen opiskelukykymalli (mukaillen Komulainen ym. 2011: 34)

Opiskelukykymallissa omat voimavarat tarkoittavat opiskelijan persoonallisuutta, elämäntilannetta, sosiaalisia suhteita, fyysistä ja psyykkistä terveydentilaa sekä terveyteen vaikuttavia käyttäytymistottumuksia. Kokemus elämänhallinnasta ja voimavarojen riittävyydestä sekä sosiaalinen tuki ovat opiskelijan hyvinvoinnille ja opintojen sujumiselle tärkeitä. Opiskelutaidot ovat teknisten taitojen lisäksi kokemusta opiskelun merkityksestä, ongelmanratkaisukykyä, oppimistyyliä, suunnittelutaitoja, kriittistä ajattelua sekä sosiaalisia taitoja. Opiskeluympäristö sisältää oppimisympäristön fyysiset puitteet ja opintojen järjestämisen, opiskeluyhteisön ja kaiken vuorovaikutuksen siinä sekä opiskeluilmapiirin. Opetuksen ja ohjauksen merkitys opiskelukyvylle on erittäin tärkeä. Tässä korostuvat vuorovaikutustaidot sekä riittävä ammatillinen asiantuntijuus. Opiskelukyky on niin ikään toiminnallinen kokonaisuus, jossa eri osatekijät vaikuttavat toisiinsa ja muutos yhden osatekijän kohdalla vaikuttaa opiskelijan koko opiskelukykyyneen. (Komulainen ym. 2011: 34 – 35.)

3 Yhteistoiminta ammatillisessa oppilaitoksessa

Tutkimuksellisessa kehittämistyössäni nähdään, että opiskelijan ja opiskeluhuollon ammattilaisen välisen yhteistoiminnan tulisi toteutua asiakaslähtöisessä dialogisessa vuorovaikutuksessa. Tätä yhteistoimintaa kehittämistyössäni tutkitaan ja kehitetään käyttäen viitekehyksenä Harran (2014) yhteistoimintaprosessia ammatillisen oppilaitoksen toimintaympäristössä.

3.1 Asiakaslähtöisyys opiskeluhuoltotyön arvoperustana

Sosiaali-, terveys-, kasvatusta ja opetusaloilla on hyvin yhteneväiset eettiset toimintaperusteet, joissa korostetaan asiakkaan oikeuksia vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon (Mönkkönen 2007: 32). Asiakaslähtöisyys voidaan nähdä näissä palveluissa toiminnan ihmisarvoon perustuvana arvoperustana. Asiakaslähtöisyyden keskeinen ominaisuus on, ettei palveluita järjestetä pelkästään organisaation, vaan myös asiakkaiden tarpeista lähtien mahdollisimman toimiviksi. (Ahonen ym. 2011: 18–19.)

Auttamistoiminnan yksi keskeisimmistä tehtävistä on asiakkaan toimijuuden vahvistaminen asiakassuhteessa (Alanen – Kotkavuori 2014: 33). Asiakas nähdään palveluihin osallistuvana aktiivisena toimijana, ei passiivisena palveluiden kohteena (Ahonen ym. 2011: 18–19). Asiakaslähtöisyyden toteutuminen edellyttää yhteisymmärrystä asiakkaan ja toimijan välillä, joka saavutetaan vuoropuhelulla. Yhteisymmärryksen saavuttaminen edellyttää asiakasymmärrystä eli ammattilaisen kattavaa tietoa asiakkaasta ja hänen tarpeistaan tietyssä tilanteessa. Asiakkaalta se lisäksi edellyttää palveluymmärrystä eli asiakkaan tietoa ja käsitystä saatavilla olevista palvelumahdollisuuksista ja palvelun tarjoajan roolista asiakkaan kumppanina. (Ahonen ym. 2011: 18–19.) Kumppanuus voidaan yleisesti määritellä kahden tai useamman autonomisen toimijan väliseksi pitkäjänteiseksi yhteistyöksi, jonka perustana on keskinäinen luottamus (Järvensivu 2012: 13). Vuoropuhelulla saavutetussa yhteisymmärryksessä asiakas on yhdenvertainen toimija. Asiakkaan tarpeiden ja palvelumahdollisuuksien väliseen tasapainoon pyrittäessä hedelmällisin toimintamalli on asiakkaan ja palveluntarjoajan välinen kumppanuus, jonka syntyminen edellyttää työntekijän ja asiakkaan välistä hyvää vuorovaikutusta ja molempipuolista luottamusta. (Ahonen ym. 2011: 18–19.)

Nuorisolähtöisen ajattelutavan tulisi olla keskiössä kaikkien nuorten kanssa työskentelevien työotteessa. Luottamuksellisen ilmapiirin rakentaminen yksilöllisesti on keskeinen nuoren tukemisen muoto. Oman profession liika esiin nostaminen ja vuorovaikutustilanteiden muodollisuus saattavat heikentää, elleivät jopa estää nuoren onnistuneen kohtaamisen. Yksilöllisen asiakassuhteen rakentamisen periaatteena on nuoren omien vahvuuksien ja selviytymistaitojen yhteinen etsiminen samalla kun viranomaisauttajan merkitystä vähennetään. (Puuronen 2014: 25 – 27.) Ongelmien ratkaisemiseen vaaditaan aktiivista kiinnostusta nuorten asioihin. Tutkimukset ovat osoittaneet, ettei nuorten ole välttämättä helppo puhua kohtaamisistaan ongelmista aikuisten kanssa. (Kiilakoski 2012: 9 – 11.) Luottamuksen syntyminen asiakkuudessa nuoren kanssa saattaa viedä paljon aikaa. Luottamuksen syntymisen kokevat tärkeäksi etenkin ne nuoret, joille nykyinen palvelujärjestelmä ei tarjoa palveluita. Yhden luotettavaksi koetun henkilön tuottamat palvelut saattavat madaltaa nuoren henkistä asiointikynnystä. (Aaltonen ym. 2015: 130.)

3.2 Dialogisuus opiskelijan ja ammattilaisen välisessä yhteistoiminnassa

Ihmisten ongelmat syntyvät usein puutteellisissa tai vahingollisissa vuorovaikutussuhteissa, mutta ne voidaan myös ratkaista vuorovaikutuksella. Ongelmatilanteissa saattaa olla kysymys vuorovaikutusongelmasta eikä asiakkaan ongelmasta. (Alanen – Kotka-vuori 2014: 7; Mönkkönen 2007: 21.) Vastavuoroinen asiakassuhde toteutuu dialogissa ja dialogisuuden yksi tärkeä elementti on vastavuoroisuus (Harra 2104: 197; Mönkkönen 2007: 87). Dialogi sana tulee sanoista 'dia' ja 'logos', jotka yhteen liitettyinä tarkoittavat 'väliin kerättyä'. Yleisessä kielessä dialogilla tarkoitetaan kaksinpuhelua, vuoropuhelua tai keskustelua. (Mönkkönen 2002: 33.)

Dialoginen vuorovaikutus onnistuu parhaiten yhteistoiminnallisessa suhteessa, jossa asiakkaan ja työntekijän välille on syntynyt luottamus. Vastavuoroinen, dialoginen kohtaaminen on myös asiakastyön eettisten periaatteiden soveltamista käytäntöön (Mönkkönen 2007: 34, 123.) Toimijuutta voidaan tarkastella asiakkaan toimijuuden lisäksi myös siltä kannalta, miten toimijuus rakentuu vuorovaikutuksessa asiakkaan kohtaamisessa. Toiminnan kontekstin tulisi olla asiakkaan mielekäs tekeminen asiakkaan omassa elinympäristössä. Parhaimmillaan toimijuuden kuvaukset määrittelevät myös sitä mitä ammattilaiset ja asiakas tekevät yhdessä. Yhteistoimijuus perustuu dialogiin ja kumppanuuteen. (Mäkinen - Sipari 2012: 27.)

Vuorovaikutus sanalla on myönteinen kaiku, mutta se voi sisältää myös kielteisiä ulottuvuuksia, kuten vallankäyttö, vuorovaikutuksesta syrjäytyminen tai ihmisen mitätöinti. Mönkkönen (2007) jakaa sosiaalisen vuorovaikutuksen viiteen eri tasoon: tilanteessa oloon, sosiaaliseen vaikuttamiseen, peliin, yhteistyöhön ja yhteistoimintaan. Tilanteessa olossa tiedostetaan toisen olemassaolo, mutta esimerkiksi asiakassuhteeseen ei syystä tai toisesta haluta asettua. Sosiaalinen vaikuttaminen on yhdensuuntaista vaikuttamista ja sitä leimaa toisen osapuolen valta-asema, esimerkiksi opettajan tai hoitajan asiantuntijavalta. Pelisuhteessa läsnä on kilpailu, eriävät intressit ja oman edun tavoittelu. Pelata voivat asiakassuhteen molemmat osapuolet, jolloin toinen osapuoli on epäaito ja toinen vaistotessaan sen turhautuu. Peli voi olla myöskin yksipuolista, jolloin usko asiakassuhteen luottamuksellisuuteen on vain toisella osapuolella. Yhteistyön ja yhteistoiminnan tasot eroavat toisistaan siten, että yhteistyössä molemmat osapuolet sitoutuvat samoihin päämääriin ja etenevät niitä kohti, kun taas yhteistoiminnassa syntyy näiden lisäksi molemminpuolinen luottamus ja molemmat osapuolet vaikuttavat toisistaan. (Mönkkönen 2007: 19 – 20, 108 - 124.)

Turvallisessa ja emotionaalisessa vuorovaikutussuhteessa asiakastyössä on valta-asemat riisuttava luopumatta kuitenkaan ammatillisuudesta (Alanen – Kotkavuori 2014: 27–28). Asiakkaiden ja työntekijöiden dialogeissa muodostuu tietynlaista jaettua asiantuntijuutta. Ratkaisujen avaimet eivät ole yksin kenelläkään, vaan asiantuntemus rakennetaan yhdessä. Tässä on kysymys myös vallan jakamisesta. Ammattilaisten näkökulmasta asiakkaan ja ammattilaisen välisen rajan ylittäminen voi näyttäytyä ammattilaisten valta-aseman heikentymisenä. Kuitenkin toimivassa asiakassuhteessa osapuolet kunnioittavat toisiaan ja toistensa asiantuntemusta sekä osallistuvat yhdessä asiantuntemuksen luomiseen. Ammatillinen tieto otetaan hyötykäyttöön jaetun ymmärryksen ja yhteistoiminnallisten ratkaisujen luomiseksi. (Arnkil – Seikkula 2009: 170; Hirsso ym. 2014: 173.)

Asiakastyötä voidaan yleistäen tehdä asiantuntijakeskeisesti, asiakaskeskeisesti tai dialogisessa vuorovaikutuksessa. Asiantuntijakeskeisyyden puutteet ilmenevät sen tavassa luokitella asiakkaan tilannetta ja määritellä toimenpiteitä yksipuolisesti tai asiakasta kuulematta, vaikka asiantuntijakeskeiselle toimintatavalle onkin joissakin asiakastilanteissa oma tarpeensa ja paikkansa ja voisi olla jopa eettisesti väärin jättää tietyissä tilanteissa asiantuntijatieto käyttämättä. Asiakaskeskeisyys taas saattaa hämärryttää työntekijän roolia yhteistoiminnassa, vaikka asiakkaan näkökulmat huomioidaan hyvin. Asiakaskeskeinen vaihe samoin kuin asiantuntijakeskeinen vaihe asiakassuhdetta muodostettaessa voivat kuitenkin olla hyödyllisiä ja jopa välttämättömiä vaiheita, mutta näihin vaiheisiin ei asiakastyössä pitäisi jäädä. Dialogisella vuorovaikutusorientaatiolla voidaan edistää molempien osapuolten täysivaltaisuutta asiakastyön yhteistoiminnallisessa vuorovaikutuksessa. Valta ja vastuu on mahdollista saada näkyväksi dialogisessa suhteessa. Tällöin puuttumista ei tehdä yksinomaan asiantuntijavallan tai asiakkaan ehdoilla vaan yhdessä dialogisessa suhteessa. Tässä suhteessa on kaksi toimijaa ja molemmat vaikuttavat toisiinsa (Mönkkönen 2007: 17 -18, 23, 52, 84.) Pitää kuitenkin muistaa, että asiakkaan kyky osallistua voi vaihdella, mutta osallistumisen merkitys ei vähene. Asiakkaan ihmisarvoa kunnioittavassa työotteessa asiakkaan äänelle ja valinnanmahdollisuuksille annetaan tilaa juuri siinä mittakaavassa, jossa asiakas milloinkin sen kykenee ilmaisemaan. Uusista työmenetelmistä asiakkaiden omista voimavaroista lähtevä palveluohjauksen työmalli on hyvä esimerkki tästä. (Ahonen ym. 2011: 33.)

Dialogiin on aina saatava oikeutus eli luotava luottamuksellinen suhde, jossa on tilaa vastata toisen toimintaan, tuoda esiin erilaisia näkökulmia ja ennen kaikkea luoda uutta, yhteistä perspektiiviä. Avoin dialogi koostuukin yhteisestä hämmästelystä ja ihmettelystä. Dialogisuuden ideana on tiedon ja ymmärryksen rakentuminen yhdessä asiakkaan kanssa. Oikeus ottaa kantaa syntyy vasta hyvän suhteen syntymisen myötä. (Alanen – Kotkavuori 2014: 33; Mönkkönen 2002: 21; Mönkkönen 2007: 93.) Dialogisuus on eräänlaista vuorovaikutusosaamista, asenteellista rohkeutta astua asiakkaan kanssa samalle tietämättömyyden ja yhteisen hämmästyksen alueelle tavoitteena löytää yhdessä uusia oivalluksia (Mönkkönen 2007: 28).

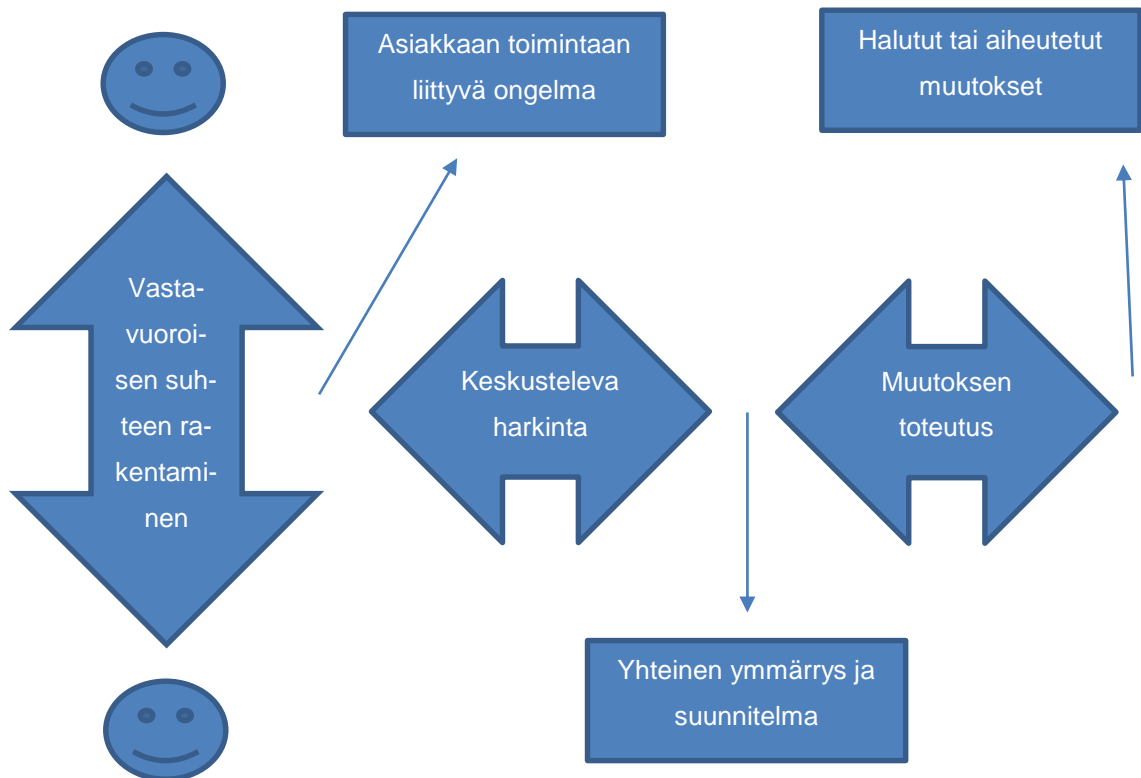
3.3 Toimintakykyä vahvistava yhteistoiminta

Harra (2014) on luonut terapeutin yhteistoiminnan teorian, jonka avulla toimintaterapeutit voivat tutkia ja kehittää omia yhteistoimintakäytäntöjään, niin että ne mahdollistavat entistä paremmin asiakkaan osallistumisen ja sitoutumisen omaan kuntoutumiseensa.

’Terapeuttisella yhteistoiminnalla tarkoitetaan asiakkaan ja terapeutin yhdessä harkitsemaa ja toteuttamaa tekemistä asiakkaan toimintaan liittyvän ongelman ratkaisemiseksi mielekkäällä ja tarkoituksenmukaisella tavalla siten, että muutoksen toteutusprosessi tuottaa siihen osallistuville kyvykkyyttä, hyvää elämää ja hyvinvointia sekä lisää heidän toimintamahdollisuuksiaan.’ (Harra 2014: 184.)

Teoria on tarkoitettu toimintaterapeuttien käytännön työn tueksi. Yhteistoiminnan prosessit on siinä kuitenkin ilmaistu riittävän yleisellä tasolla, jotta se on siirrettävissä myös muihin organisaatioihin sekä erilaisiin asiakkaiden ja ammattilaisten välisiin asiakassuhteisiin, ammattilaisten keskinäisiin suhteisiin sekä myös esimies-alaisuussuhteisiin ainakin terveydenhuollossa. (Harra 2014: 224 - 230.) Tutkimuksellisessa kehittämistyössäni käytetään Harran (2014) terapeutin yhteistoiminnan teoriaa ammatillisen oppilaitoksen opiskelijan ja opiskeluhoollon ammattilaisen välisen yhteistoiminnan tutkimiseen ja kehittämiseen opiskelijan toimintakyvyn vahvistamiseksi.

Terapeuttisen yhteistoiminnan teoriassa määritellään terapeuttisen yhteistoiminnan osatekijöiksi yhteistoimintaprosessit, vastavuoroinen yhteistoimijuus sekä toimintakontekstin reunaehdot. Osatekijät ovat vastavuoroisessa suhteessa toisiinsa, mutta niiden merkitysyhteydet ovat erilaiset. Yhteistoimintaprosessi rakentuu kolmesta päävaiheesta, jotka ovat vastavuoroisen suhteen rakentaminen, keskusteleva harkinta ja muutoksen konkreettinen toteutus. Terapeuttisen yhteistoimintaprosessin päävaiheet on kuvattu kuviossa 3. Yhteistoimintaprosessi eli asiakkaan toimintaan liittyvien ongelmien yhdessä ratkaiseminen mahdollistuu vain vastavuoroisessa suhteessa keskustelevan harkinnan avulla. Muutoksen toteutus tapahtuu aina jossakin ympäristössä, jonka luonne vaikuttaa yhteistoiminnan toteutumiseen joko edistävästi tai estävästi. (Harra 2014: 194 – 196.)

Kuvio 3. Terapeuttisen yhteistoimintaprosessin päävaiheet (Harra 2014: 196)

Terapeuttisen yhteistoiminnan prosessi edellyttää toimijoilta voimavaroja, valmiuksia ja halua toimia yhdessä (Harra 2014: 184). Jotta nuori voisi sitoutua oman hyvinvointinsa kannalta hyviin tavoitteisiin, hänen on ensin pystyttävä kiinnittymään turvalliseen vuorovaikutussuhteeseen (Alanen – Kotkavuori 2014: 27–28). Luottamuksen syntyminen vie paljon aikaa. Luottamuksen syntyminen kokevat tärkeäksi etenkin ne nuoret, joille nykyinen palvelujärjestelmä ei tarjoa palveluita. (Aaltonen ym. 2015: 130.) Vastavuoroisen suhteen rakentamista tarvitaan aina yhteistoiminnassa riippumatta siitä, tähdätäänkö yhteistoiminnalla tiedon ja ymmärryksen tuottamiseen keskusteleavan harkinnan avulla (joka sekin voi riittää siihen, että asiakkaan toimintamahdollisuudet kohentuvat) vai konkreettiseen asiantilojen muutokseen. Mönkkönen (2007) puhuu vuorovaikutusosaamisesta, joka käsittää kaikki kommunikoinnin ja suhteiden luomisen taidot erilaisissa toimintaympäristöissään (Mönkkönen 2007: 28 – 29). Muutosta voidaan toteuttaa monilla eri tavoilla, mutta yhteistoiminnassa toteutuva muutoksen toteutus edellyttää sekä vastavuoroisen suhteen rakentamista että yhteistä keskustelevaa harkintaa. Tilanteesta riippuen muutoksen konkreettinen toteutus voi tapahtua joko toiminnan tai tekemisen avulla, yksin tai yhdessä toimien. (Harra 2014: 137, 194 - 195.)

4 Toimintaympäristön kuvaus

Fyysisenä toimintaympäristönä tutkimuksellisessa kehittämistyössäni on Stadin ammattiopiston kaksi toimipaikkaa Itä-Helsingissä. Näissä toimipaikoissa opiskeltaville aloille on osaksi vaikea saada halukkaita, joten opiskelijoiden perusvalmiudet ammatin opiskeluun saattavat olla heikot. Suurin osa näiden kahden oppilaitoksen yhteensä noin 600 opiskelijasta opiskelee toisen asteen ammatillista tutkintoa. Pieni osa opiskelijoista opiskelee ammatillisiin opintoihin valmistavassa koulutuksessa. Opintotoimistosta saamani tiedon mukaan noin 90 % kaikista opiskelijoista on miespuolisia. Opiskelijoita, jotka ovat ilmoittaneet äidinkielekseen muun kuin suomen, on noin 33 % kaikista opiskelijoista. Vuosina 1990–1999 syntyneitä on kaikista opiskelijoista noin 75 %. Ammatin valmistumiseen tähtäävä koulutus on suunniteltu kolmivuotiseksi.

4.1 Opiskelijana Stadin ammattiopistossa

Stadin ammattiopisto aloitti toimintansa 1.1.2013 kun Helsingin kaupungin kolme ammatillista oppilaitosta: Helsingin tekniikan alan oppilaitos, Helsingin sosiaali- ja terveysalan oppilaitos ja Helsingin palvelualojen oppilaitos yhdistyivät. Ammattiopistossa opiskelee nykyään yhteensä noin 15 000 opiskelijaa. Stadin ammattiopisto tarjoaa nuorten ammatillista peruskoulutusta neljällä toimialalla: hyvinvointialalla, palvelu- ja viestintäalalla, tekniikan ja asennuksen alalla sekä tekniikan ja logistiikan alalla. Stadin ammattiopistossa toimii nuorten ja aikuisten koulutuksen lisäksi myös osa kaupungin 10-luokista, nuorten työpajatoiminta ja oppisopimuskoulutus. (Stadin ammattiopiston verkkosivut.)

Stadin ammattiopiston toiminta-ajatuksena on monipuolisen ja laadukkaan ammatillisen osaamisen tarjoaminen kohderyhmälähtöisesti. Helsingin kaupungin ammatillisen koulutuksen arvot perustuvat Helsingin opetustoimen arvoihin, jotka on johdettu Helsingin kaupungin arvoista. Nämä arvot ovat asukaslähtöisyys, ekologisuus, oikeudenmukaisuus, taloudellisuus, turvallisuus, yrittäjämielisyys sekä jatkuva oppiminen ja ne ohjaavat kohti opetustoimen yhteistä visiota: oppivaa, osaavaa, sivistynyttä ja hyvinvoivaa Helsinkiä. Stadin ammattiopiston opetussuunnitelman mukaan oppilaitos toimii asiakaslähtöisesti, tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti sekä edistää yhteistyötä ja yhteisöllisyyttä moninaisuutta arvostaen. Se tarjoaa innostavaa oppimista ja synnyttää osaamista, toimii vuorovaikutuksessa työelämän kanssa, kehittää jatkuvasti omaa osaamistaan ja toimintaansa, tarjoaa kaikille polkuja tulevaisuuteen, kantaa tulevaisuudesta vastuuta ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti sekä toimii tuloksellisesti, näkee oppimisympäristöt luovuutta edistävinä, nykyaikaisina ja monimuotoisina sekä haastaa kaikki mukaan iloiseen oppivaan yhteisöön. (Stadin ammattiopiston opetussuunnitelman yhteinen osa 2015.)

4.2 Stadin ammattiopiston opiskeluhoolto ja sen tehtävät

Stadin ammattiopiston opiskeluhoollon tavoitteena on edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia opiskelun aikana. Opiskeluhoolto huolehtii myös oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista sekä opiskeluympäristön terveellisyydestä ja turvallisuudesta. Opiskeluhooltoja toteutetaan sekä yhteisöllisenä että yksilökohtaisena opiskeluhoollona. Opiskeluhoollon painopisteenä on ennaltaehkäisevä toiminta. Opiskeluhoollon palvelut ovat monialaisia ja ne järjestetään yhteistyössä sosiaali- ja terveystoimen ja opetustoimen kanssa siten, että niistä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus. Oppilaitoksessa opiskeluhooltoja toteutetaan yhteistyössä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskelijoille ja heidän huoltajilleen tiedotetaan käytettävissä olevista opiskeluhoollon palveluista sekä tarvittaessa annetaan henkilökohtaista ohjausta niiden käytöstä. Opiskeluhoolto on kaikkien oppilaitoksissa työskentelevien ja opiskeluhoollon palveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. (Stadin ammattiopiston opiskelijan opas; Stadin ammattiopiston opiskeluhoollon suunnitelma.)

Yhteisöllisellä opiskeluhoollolla edistetään opiskelijoiden osallisuutta, oppimista, hyvinvointia ja terveyttä, edistetään ja seurataan opiskeluyhteisön hyvinvointia sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Yksilökohtaisen opiskeluhoollon tehtävänä on edistää hyvinvointia, terveyttä ja opiskelukykyä sekä tunnistaa näihin ja opiskelijan elämäntilanteeseen liittyviä yksilöllisiä tarpeita. Tavoitteena on myös varhaisessa vaiheessa ehkäistä ongelmia ja huolehtia tarvittavien yksilöllisten tukitoimien järjestämisestä. Yksilökohtaista opiskeluhoollon toteutetaan opiskeluterveydenhuollon palveluissa, opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalveluissa ja tapauskohtaisesti koottavissa monialaisissa asiantuntijaryhmissä. Yksilökohtaista opiskeluhoollon toteutetaan yhteistyössä opiskelijan kanssa ja hänen suostumuksellaan. Lähtökohtana on opiskelijaa arvostava, hänen mielipiteitään kuunteleva ja luottamusta rakentava vuorovaikutus. Monialaisen asiantuntijaryhmän tapauskohtainen kokoonpano perustuu yksilölliseen harkintaan, käsiteltävään asiaan ja siinä vaadittavaan osaamiseen. Yhteisöllisen opiskeluhoollon lähtökohtana on opiskelijan ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen. (Stadin ammattiopiston opiskeluhoollon suunnitelma.)

Nykyinen oppilas- ja opiskelijahuoltolaki astui voimaan 1.8.2014. Laki sisältää uusia opiskeluhuollon järjestämistä ja menettelyjä koskevia säännöksiä. Uusi lainsäädäntö erottaa toisistaan opiskeluhuoltolaissa säädetyn yksilökohtaisen opiskeluhuollon ja koululainsäädännön kutakin koulutusastetta koskevan oppimisen tuen. Toisin kuin yksilökohtainen opiskeluhuolto, perusopetuslaissa säädetty pedagoginen tuki ei pohjaudu vapaaehtoisuuteen, kun taas asiantuntijaryhmän kokoamiseen tarvitaan aina opiskelijan suostumus. Yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa asiantuntijaryhmä kootaan nimenomaisesti tukemaan opiskelijaa. (Uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolainsäädäntö 2015: 5,12.)

Ammatillisen oppilaitoksen opiskeluhuollon arkipäivässä nuorten elämä näyttäytyy kokonaisuudessaan. Opiskeluhuollon toimijat tarjoavat oppilaitoksissa aktiivisesti mahdollisuutta hakea apua opiskeluhuollosta lähes mihin tahansa opiskelijan toimintakykyyn vaikuttavaan asiaan. Opiskeluhuollon yhteisenä tavoitteena on saada mahdollisimman terve ja toimintakykyinen opiskelija valmistumaan ammattiin. Opiskeluhuollon toimijoita käytännössä ovat koulun johdon ja opettajien lisäksi muun muassa kuraattori, psykologi, terveydenhoitaja, lääkäri, psykiatrinen sairaanhoitaja, urasuunnitteluohjaaja, opinto-ohjaaja, erityisopettaja ja opiskelijatoiminnan koordinaattori. Hallinnollisesti opiskeluhuollon toimijat sijaitsevat Helsingin kaupungin organisaatiossa osaksi eri virastoissa. Lisäksi opiskeluhuollossa voi toimia tarpeen mukaan myös muita yhteistyötahoja, esimerkiksi seurakunta, nuorisotoimi, lastensuojelu tai poliisi.

4.3 Yhteistoiminnan käytännöt Stadin ammattiopistossa

Helsingissä opetustoimi vastaa kuraattori- ja psykologipalveluiden järjestämisestä oppilaitoksille. Sosiaali- ja terveystoimi vastaa opiskeluterveydenhuollon palveluiden järjestämisestä. Helsingissä resursoinnin lähtökohtana ammatillisessa koulutuksessa on yksi psykologi 1000 opiskelijaa kohti, yksi kuraattori 780 opiskelijaa kohti ja yksi terveydenhoitaja 1000 opiskelijaa kohti. Oppilaitoksen psykologi-, kuraattori- ja terveystoimen palvelut on järjestettävä lain edellyttämässä määrääjässä. Koska opiskeluterveydenhuolto on osa Helsingin kaupungin perusterveydenhuoltoa, on yllä mainittuja lakeja sovellettu Stadin ammattiopiston käytäntöön niin, että opiskelijalle on järjestetty mahdollisuus saada arkipäivisin virka-aikana välittömästi yhteys opiskeluterveydenhuoltoon tai muuhun terveyskeskuksen toimintayksikköön (Stadin ammattiopiston opiskeluhuoltosuunnitelma).

'Opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskeluhuollon psykologin tai kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä sen jälkeen kun opiskelija on tätä pyytänyt. Kiireellisessä tapauksessa mahdollisuus keskusteluun on järjestettävä samana tai seuraavana työpäivänä. Terveystieteiden työntekijän työaika koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa on järjestettävä siten, että opiskelija voi tarvittaessa päästä terveystieteiden vastaanotolle myös ilman ajanvarausta. Opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus saada arkipäivisin virka-aikana välittömästi yhteys opiskeluterveydenhuoltoon.' (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki § 15 ja § 17.) *'Kunnan on järjestettävä toimintansa siten, että potilas voi saada arkipäivisin virka-aikana välittömästi yhteyden terveyskeskukseen tai muuhun terveydenhuollon toimintayksikköön'* (Terveystieteidenhuoltolaki § 51).

Toimipaikkakohtaiset hyvinvointiryhmät laativat toimipaikkakohtaisen opiskeluhuollon toteuttamissuunnitelman opiskeluhoitoryhmän linjausten mukaisesti sekä arvioivat ja raportoivat sen toteutumisesta lukuvuosittain. Lisäksi toimipaikkakohtaisten hyvinvointiryhmien tehtävänä on yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttaminen opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämiseksi. Ryhmää johtaa apulaisrehtori tai koulutuspäällikkö. Ryhmään kuuluvat edellä mainitut opiskeluhuollon toimijat ja opiskelijoiden edustus. Ryhmään voi kuulua myös huoltajia. Ryhmä kokoontuu vähintään kolme kertaa lukuvuoden aikana. Opintojen etenemisen turvaamiseksi toimipaikoissa on lisäksi käytössä ohjauksen vuosisikello (check point), jonka tarkoituksena on tukea opiskelijan opintojen etenemistä löytämällä opiskelijalle sopivin opintopolku poissaolojen ehkäisemiseksi, opintojen keskeytymisen estämiseksi ja läpäisyn tehostamiseksi. Keskeytymistä ehkäisevänä toimenpiteenä Stadin ammattiopistossa toimii lisäksi avoin ammattiopisto, jossa suunnitellaan ja toteutetaan joustavia ratkaisuja opintojen jatkuvuuden turvaamiseksi. (Stadin ammattiopiston opiskeluhoitosuunnitelma.)

Koulutuksen järjestäjän on järjestettävä opiskeluhoito yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen opiskeluhoitopalveluista vastuussa olevien viranomaisten kanssa siten, että opiskeluhoollasta muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus. Opiskeluhoitoa tulee johtaa siten, että varmistetaan yhteistyö ja suunnitelmien toteuttaminen kaikilla toiminnan tasoilla. (Uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolainsäädäntö 2015: 5, 7.) Stadin ammattiopistossa opiskeluhoitoa johtaa monialainen opiskelijahuoltoryhmä. Se suunnittelee, kehittää, toteuttaa ja arvioi Stadin ammattiopiston toimipaikkakohtaisten

hyvinvointiryhmien toteuttaman yhteisöllisen opiskeluhoollon toimintaa, yksilökohtaista opiskeluhoollon ja opiskeluhoollon pedagogista tukea opiskelijan opintojen etenemisen seuraamiseksi ja tukemiseksi. Stadin ammattiopiston opiskeluhoollon kokonaisuus on esitetty kuviossa 4. Yksityiskohtaisempia kuvauksia ja toimintaohjeita Stadin ammattiopiston yhteistoiminnan käytännöistä on luettavissa Stadin ammattiopiston toimintaohjeesta opiskelun edellytysten turvaamiseksi (Sora-lainsäädännön toteuttaminen, päihdeongelmien ennaltaehkäiseminen ja niihin puuttuminen sekä toimet opiskelijan suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä), Oppimisen tuen suunnitelmasta (esteettömän oppimisympäristön kehittämisen periaatteet), Oppilaitoksen yhteisestä kriisisuunnitelmasta (toiminta äkillisissä kriiseissä sekä uhka- ja vaaratilanteissa) sekä toimipaikkojen omista turvallisuussuunnitelmista työturvallisuuden edistämiseksi ja tapaturmien ehkäisemiseksi.

Kuvio 4. Opiskeluhoollon kokonaisuus Stadin ammattiopistossa

5 Kehittämistyön tavoite, tarkoitus, tuotos ja kehittämistehtävät

Tavoitteena tutkimuksellisessa kehittämistyössäni on opiskelijan toimintakyvyn vahvistaminen ammatillisessa oppilaitoksessa. Tarkoituksena on kehittää opiskelijan ja ammatillaisen yhteistoimintaa. Tuotoksena syntyy kuvaus uudesta yhteistoimintatavasta.

Kehittämistehtävinä tässä työssä ovat:

1. Kuvata opiskelijoiden toimintakyvyn vahvistamisen nykytilanne ammatillisessa oppilaitoksessa
2. Kuvata yhteistoiminnan nykytilanne ammatillisessa oppilaitoksessa
3. Kuvata opiskelijoiden näkökulmasta, mitä toimintakykyä vahvistava yhteistoiminta tulisi olla tulevaisuudessa
4. Kuvata uusi yhteistoimintatapa

6 Kehittämistyön menetelmälliset ratkaisut

6.1 Tutkimuksellisena lähestymistapana toimintatutkimus

Tutkimuksellinen kehittäminen eroaa perinteisestä tutkimustyöstä. Tutkimustyö voidaan määritellä uuden tiedon tuottamiseksi tieteen tekemisen piirissä sovittujen yhteisten toimintatapojen ja – sääntöjen ohjaamina. Tutkimuksen ensisijainen tehtävä onkin uuden tiedon tuottaminen. Tutkimustyö voi johtaa edelleen esimerkiksi kehittämistoimintaan. Kehittämistoiminta käsitettä voidaan taas pitää yläkäsitteenä kaikelle kehittämiselle. Tutkimuksellinen kehittäminen sisältää tutkimuksellisia elementtejä, mutta ei siten kuin akateemisessa tieteen tekemisessä ja tutkimustyössä perinteisesti ajatellaan. (Salonen 2013: 7, 9-10.) Soveltava tutkimus ja kehittämistoiminta ei ensisijaisesti tuota uutta tieteellistä tietoa vaan paremminkin soveltaa teoriaa tai löytää ratkaisuja käytännön elämän ongelmiin (Kuusela 2005: 74; Aaltola – Valli 2015: 209).

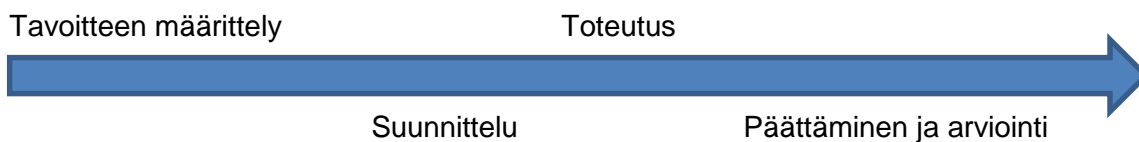
Tutkimuksellisen kehittämisen yhtenä peruslähtökohtana on uudenlainen tietokäsitys, siirtyminen luotettavan tiedon tavoittelusta kohti käyttökelpoisen tiedon tuottamista. Tuotoksena on synnyttävä jotakin käyttökelpoista. Tutkivalle työotteelle on tyypillistä, että siinä tunnustetaan kehitettävää työtä tekevien kyky ja oikeus tietämiseen. Lähtökohtana on osallistuva tutkimus. (Rantanen – Toikko 2009: 155 -159.) Tutkimuksellisessa kehittämistyössäni pääpaino on ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoiden ja opiskeluhuollon ammattilaisten välisen yhteistoiminnan kehittämisessä osallistamalla opiskelijoita ja ammattilaisia kehittämistyöhön. Tavoitteena on kuulla asiakaslähtöisesti nimenomaan opiskelijoiden ääntä yhteistoiminnan kehittämiseksi.

Tutkimuksellinen kehittäminen edellyttää monenlaisten metodien hyödyntämistä (Rantanen – Toikko 2009: 169). Oleellista kehittävä tutkimuksen toteutuksessa on, että valitut menetelmät, aineiston kerääminen ja sen analyysi sekä tulosten esittäminen toteutetaan siten, että kehittämistyöllä saadaan ratkaistuksi työn käynnistänyt käytännön ongelma (Heikkilä – Jokinen – Nurmela 2008: 35). Toiminnan tutkivaan kehittämiseen voidaan käyttää useita lähestymistapoja. Tärkeämpää kuitenkin kuin metodien arvottaminen on löytää tutkimukselliseen kehittämiseen itselleen työkalu, joka on käyttökelpoinen ja käytännöllinen. (Heikkinen – Rovio – Syrjälä 2008: 39 – 40.) Tutkimuksellisena lähestymistapana tutkimuksellisessa kehittämistyössäni on toimintatutkimus. Toimintatutkimus lähtee ajatuksesta, että teoria on käytäntöjen sisällä sekä käytännöt ovat teorian sisällä (Aaltola – Valli 2015: 205). Toimintatutkimuksessa akateeminen tutkimus ja toiminta noudattavat tieteen tekemisen logiikkaa (Salonen 2013: 7). Toimintatutkimus on käytännössä yhteistoimintaa, jossa käytetään tieteellisen tutkimuksen menetelmiä. Yhteistoiminnaksi toiminnan tekee nimenomaan se, että tutkimusprosessi tapahtuu sosiaalisen yhteisön sisällä yhdessä yhteisön kanssa, vaikka yhteistoiminta ja tutkittavien osallisuuden aste voi vaihdella huomattavastikin tutkimusprosessin eri vaiheissa. Toimintatutkimus voidaan yleisesti määritellä tutkimukseksi, joka perustuu tutkittavien osallistumiseen ja on suuntautunut sosiaalisen yhteisön ongelmien ratkaisuun (Kuusela 2005: 16, 31 – 32.). Toimintatutkimus kohdistuu ja sopii erityisesti sosiaaliseen toimintaan, joka pohjautuu vuorovaikutukseen, sillä ihmisiä sosiaalisessa toiminnassa ohjaa yhteinen tulkinta, merkitys tai näkemys yhteisestä toiminnasta ja sen tarkoituksesta. Toimintatutkimusta on pidetty hermeneuttisena prosessina, jossa tutkijan ymmärrys kehittyy hiljalleen tutkimuksen aikana ja hän käyttää myös omia havaintojaan tutkimusmateriaalina. (Heikkinen ym. 2008: 16–20.)

Toimintatutkimuksessa teorian ja tutkimusongelman määrittely ei ole niin suoraviivaista kuin perinteisessä tutkimuksessa. Useimmiten tutkimuksen ongelmanasettelu tarkentuu vasta kehittämistyön myötä. (Kuusela 2005: 76–77.) Toimintatutkimuksesta ei voi etukäteen kirjoittaa täsmällistä tutkimussuunnitelmaa, vaan tutkija oppii kokoajan tutkimuskohteestaan ja menetelmistään (Heikkinen ym. 2008: 86). Toimintatutkimus on interventioon perustuva, käytännönläheinen, osallistava, reflektiivinen ja sosiaalinen päättymätön muutosprosessi. Toimintatutkija tekee tutkimuskohteeseensa muutokseen tähtäävän intervention, jolla käynnistetään muutos ihmisten kannalta parempaan. Toimintatutkimuksen päämääränä on tuottaa tietoa käytännön kehittämiseksi yhdistämällä teoria ja käytäntö. Osallistavuus yhteisöperustaisessa toimintatutkimuksessa ymmärretään yhteisön jäsenten osallistumisena aktiivisesti tutkimukseen ja kehittämiseen. Reflektiivisyyden avulla pohditaan toimintakäytänteitä koko toimintatutkimuksen ajan. Ymmärrys ja tulkinta lisääntyvät näin vähitellen. Reflektiolla mahdollistetaan tarvittaessa uudelleensuunnittelu tutkimusprosessissa. (Heikkinen ym. 2008: 22–37; Aaltola – Valli 2015: 204–205, 214.) Toimintatutkimuksellinen lähestymistapa sopiikin hyvin ammatillisen oppilaitoksen opiskeluhuollon käytännön työn kehittämiseen. Oma ymmärrykseni kehittämisprosessista on toimintatutkimuksen luonteen mukaisesti lisääntynyt kehittämistyön edetessä. Itsereflektion, kirjallisuuden ja ammattilaisten välillä käytyjen keskusteluiden kautta alkuperäistä kehittämissuunnitelmaa on työn edetessä muokattu tarkoituksenmukaisemmaksi ja ongelmanasettelua tarkennettu.

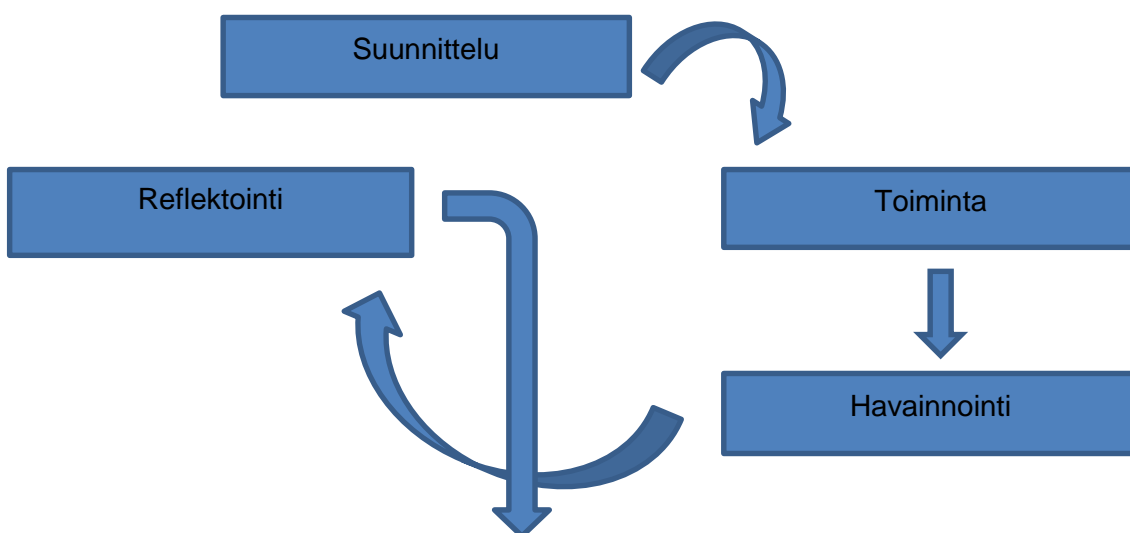
Toimintaan liittyvä tieto on usein piilevää eli hiljaista tietoa ja toimintatutkimuksen yksi tarkoitus onkin saada tämä tieto tietoisuuteen ja keskustelun kohteeksi kielellisin menetelmin (Aaltola – Valli 2015: 205; Salonen 2013: 14). Toimintatutkimuksen tavoitteena on kehittää yhteisön toimintaa. Tutkijan oma rooli yhteisön toiminnan kehittämisessä on toimia joko ulkopuolisena asiantuntijana tai osallistua muutosprosessiin. (Heikkinen ym. 2008: 94–95.) Tutkimuksellisessa kehittämistyössäni valitsemani rooli oli toimia tutkija-toimijana ohjaten kehittämisprosessia ulkoapäin osallistumatta itse kehittämiseen.

Kehittäminen on prosessi, jossa eri vaiheet voidaan toteuttaa lineaarisesti tai spiraalisesti. Lineaarisesti etenevässä mallissa (Kuvio 5.) työskentelyvaiheet seuraavat toisiaan laaditun suunnitelman mukaisesti. Siinä ei kuitenkaan pystytä huomioimaan tai ennakoimaan tarpeeksi tekijöitä, jotka voivat muuttaa prosessin kulkua. Kärjistettynä lineaarinen malli on teknis-rationaalinen työskentelymalli, jossa inhimillisiä, kulttuurisia tai sosiaalisia häiriötekijöitä prosessin kulussa ei ole otettu ennalta huomioon.

Kuvio 5. Kehittämistyön eteneminen lineaarisen mallin mukaan (mukaillen Toikko – Rantanen 2009: 64)

Toimintatutkimus on reflektiivinen kehä, jossa toiminta ja sen havainnointi, reflektointi ja uudelleensuunnittelu seuraavat toisiaan. Kehää kuvataan usein ajassa etenevänä spiraalina, jossa toiminta ja ajattelu liittyvät toisiinsa peräkkäisinä suunnittelun, toiminnan, havainnoinnin, reflektion ja uudelleensuunnittelun sykleinä. Todellisuudessa toimintatutkimuksen vaiheet lomittuvat toisiinsa eikä sosiaalisessa toiminnassa mitään prosessia voi tiivistää yhteen spiraaliin, mutta spiraalimalli antaa periaatteellisen yleiskuvan toimintatutkimuksen etenemisestä. (Aaltola – Valli 2015: 211–213.) Toimintatutkimus noudattaa spiraalimallia, jossa toiminta etenee sykleittäin (Kuvio 6.). Yksi sykli sisältää suunnittelun, toiminnan, havainnoinnin, reflektoinnin ja sitä kautta toimintatutkimus siirtyy toiseen sykliin tarkistetun suunnittelun kautta. Vaiheiden sisällä on pieniä syklejä, jotka noudattavat toimintatutkimuksen syklejä. Spiraalimallin mukaisessa kehittämistoiminnassa tapahtuu aina arviointia, paluuta ja pysähtymistä sekä kehittämistehtävien, sisältöjen ja toimenpiteiden uudelleensuuntaamista ja tarkentamista. (Salonen 2013: 13–14.) Tutkimuksellista kehittämistyötäni voisi kuvata 'pieneksi sykliseksi' toimintatutkimuksen suunnitteluvaiheen sisällä.

Kuvio 6. Kehittämistyön eteneminen spiraalimallin mukaan (Toikko – Rantanen 2009: 67)

Yhteiskunnallisesti tietämiseen voidaan määritellä kolme erilaista intressiä: tekninen, praktinen tai kriittis-emansipatorinen. Teknisessä intressissä tiedon luonne on kausaalinen selittäminen, praktisessa ymmärtäminen sekä tulkinta ja kriittis-emansipatorisessa intressissä kriittinen reflektio. Toimintatutkimuksessa tiedon intressi tulee esille, kun selvitetään toiminnan kehittämisen tavoitetta. Tekninen intressi ohjaa kehittämistä tehokkuuden ja tuloksellisuuden näkökulmista, praktinen intressi edellisen lisäksi sosiaalisen toiminnan tulkitsemisen ja ymmärtämisen näkökulmista ja kriittis-emansipatorisen tiedon intressin tavoite on molempien edellisten lisäksi tiedolla vapauttaminen ja pyrkimys muutokseen. (Heikkinen ym. 2008: 43 – 48.) Tutkimuksellisessa kehittämistyössäni tuotetaan kuvaus uudesta yhteistoimintatavasta. Tutkimuksellinen kehittämistyöni on pieni sykli toimintatutkimuksen suunnitteluvaiheen sisällä. Suunnitteluvaiheessa kuvataan uusi toimintakäytäntö. Kehittämistyössäni tavoittelen ihmisten toiminnan ymmärtämistä ja kuvaamista. Kuvaamisen kautta voidaan tavoitella muutosta opiskeluhuollon ja opiskelijoiden välisessä yhteistoiminnassa opiskelijan toimintakyyn vahvistamiseksi. Mahdollinen muutos tapahtuu kuitenkin vasta toimintatutkimuksen syklin seuraavassa vaiheessa. Tiedon intressi tutkimuksellisessa kehittämistyössäni jääkin siksi tekniseksi ja praktiseksi. Mikäli toimintatutkimusta jatkettaisiin seuraaviin vaiheisiin, voisi tiedon intressikin laajeta kriittis-emansipatoriseksi.

6.2 Tutkimuksellisen kehittämistyön eteneminen

Tutkimuksellisen kehittämistyöni suunnittelu käynnistyi syksyllä 2014. Omien pohdintojeni, lukuisten työpaikalla käytyjen käytäväkeskustelujen sekä opiskelijakollegojen ja Metropolian opettajien kanssa käytyjen kehittelyjen pohjalta päädyin aiheeseen, sen rajaukseen sekä näkökulmaan. Palaverissa Stadin ammattiopiston tekniikan ja logistiikan toimialarehtorin kanssa huhtikuussa 2015 sain työlleni Stadin ammattiopiston johdon hyväksynnän ja pystyin sopimaan käytännön järjestelyistä. Tutkimuksellisen kehittämistyöni suunnitelma hyväksyttiin Metropoliasa huhtikuussa 2015. Tutkimusluvat sain Helsingin kaupungin Sosiaali- ja terveysvirastosta sekä Opetusvirastosta toukokuussa 2015. Tutkimusluvat saatuani jatkoin teoreettisen viitekehyksen täydentämistä sekä kehittämistyön toteuttamisen suunnittelua syksyn 2015 ajan. Marraskuussa 2015 osallistuin Metropolian opinnäytetöiden seminaariin, jossa esitin työni siinä vaiheessa kuin se sillä hetkellä oli. Aineistonkeruun 1. vaihe toteutettiin 1.12.2015. Yhteiskeskustelussa sekä yhteiskehittelytilanteessa tuotetun nauhoitetun aineiston litteroinnin ja analysoinnin

jälkeen toteutin teemahaastattelut (aineistonkeruun 2. vaihe) analysoidusta aineistosta muodostamieni väittämien avulla viidelle opiskelijalle tammi-maaliskuussa 2016. Saamani nauhoitetun aineiston litteroin sitä mukaa kun sitä sain ja laadullisen analyysin tein koko litteroidulle aineistolle huhtikuussa 2016. Aineistonkeruun 3. vaihe, kehittämissryhmän yhteiskehittely, järjestettiin 26.4.2016. Tutkimuksellisen kehittämistyön raportin kirjoitin valmiiksi huhti-toukokuun 2016 aikana. Kypsyysnäytteenä kirjoitin tiedotteen opin- näytetyöstä ja sen tuloksista Stadin ammattiopiston verkkosivuille. Valmis työ on luettavissa Theseus-tietokannassa. Tutkimuksellisen kehittämistyöni eteneminen on kuvattu taulukossa 1.

Taulukko 1. Tutkimuksellisen kehittämistyöni eteneminen

Kehittämistyön vaiheet	Etenemisen aikataulu
Kehittämistyön suunnittelun aloittaminen. Aiheen rajauksen ja näkökulman tarkentuminen omien pohdintojen sekä ammatillisten keskustelujen kautta.	syyskuu 2014 – huhtikuu 2015
Palaveri toimialarehtorin kanssa. Stadin ammattiopiston johdon hyväksynnän saaminen kehittämistyölle.	huhtikuu 2015
Kehittämistyön suunnitelman hyväksyminen Metropoliassa.	huhtikuu 2015
Tutkimusluvan myöntäminen: Helsingin kaupungin Sosiaali- ja terveysvirasto sekä Opetusvirasto.	toukokuu 2015
Teoreettisen viitekehyksen täydentäminen sekä kehittämistyön toteuttamisen suunnittelu.	elokuu – marraskuu 2015
Metropolian opinnäytetöiden seminaariin osallistuminen.	marraskuu 2015
Kehittämisen 1. vaihe: kehittäjäryhmän yhteiskeskustelu- ja yhteiskehittelytilanteet.	joulukuu 2015
Aineiston analysointi ja väittämien muodostaminen teemahaastatteluja varten.	joulukuu 2015
Kehittämisen 2. vaihe: teemahaastattelut.	tammikuu – maaliskuu 2016
Aineiston analysointi	huhtikuu 2016
Kehittämisen 3. vaihe: kehittäjäryhmän yhteiskehittelytilanne	huhtikuu 2016
Raportin kirjoittaminen	huhtikuu - toukokuu 2016
Tulosten esittäminen ja kypsyysnäyte	toukokuu 2016
Raportin julkistaminen	kesäkuu 2016

6.3 Tiedontuottajien valinta ja kuvaus

Tiedontuottajina oli kehittäjäryhmä, joka koostui sekä täysi-ikäisistä opiskelijoista että oppilaitoksen opiskeluhuollon toimijoista sekä yksittäiset täysi-ikäiset haastateltavat opiskelijat. Tiedontuottajat saivat tutkimushenkilötiedotteen sen mukaan, osallistuivatko he ryhmä- vai yksilötapaamiseen (liitteet 1 ja 2). Tiedontuottajat allekirjoittivat myös kaksi kappaletta suostumusasiakirjoja (liite 3) tutkimukselliseen kehittämiseen osallistumisesta. Toinen asiakirjoista jäi tutkimushenkilölle itselleen ja toinen kerättiin tutkijan haltuun. Täysi-ikäisyys oli vaatimuksena lähinnä käytännön syistä, sillä alaikäisen kohdalla suostumus tutkimukselliseen kehittämiseen osallistumiseen sekä tutkimuksellisesta kehittämisestä tiedottaminen olisi pitänyt kohdistaa myös huoltajalle, mikä käytännössä olisi lisännyt työtäni kohtuuttomasti suhteessa sen aikaansaamaan hyötyyn.

Oppilaitoksen opiskeluhuollon ammattilaiset (viisi henkilöä) valikoituivat kehittäjäryhmään mukaan vapaaehtoisuuden pohjalta. Neljä ammattilaista valikoitui mukaan vastatessaan sähköpostiini, jossa tiedustelin koko toimipaikan henkilökunnalta halukkuutta osallistua yhteistoiminnan kehittämiseen oppilaitoksessa. Yksi ammattilainen vastasi myöhemmässä vaiheessa myöntävästi henkilökohtaiseen kutsuuni osallistua kehittämiseen. Ammattilaisten ammattitaustat olivat ryhmänohjaaja (ammattiaineiden opettaja), laaja-alainen erityisopettaja, kuraattori, terveydenhoitaja ja oppilaitospappi. Ryhmänohjaaja oli ainoa miespuolinen henkilö, muut kehittäjäryhmän ammattilaisjäsenet olivat erikäisiä ja työkokemusvuosiltaan eri tilanteissa olevia naisia. Kehittäjäryhmän kokoontumiset järjestettiin työajalla.

Kehittäjäryhmään osallistui viisi vapaaehtoista opiskelijaa. Neljä opiskelijaa tavoitettiin opiskelijatoiminnan koordinaattorin kautta oppilaskunnan hallituksen jäsenistä ja yksi kehittäjäryhmään kuuluneen ryhmänohjaajan kautta. Tavoitteena oli saada mukaan aktiivisia ja ilmaisultaan riittävän kyvykkäitä täysi-ikäisiä opiskelijoita tiedonkeruun ryhmätilanteisiin. Osa opiskelijoista oli minulle ennestään jonkin verran tuttuja. Kehittäjäryhmän opiskelijoista neljä oli miespuolista ja yksi oli naispuolinen opiskelija. Yhdellä kehittäjäryhmän opiskelijoista oli maahanmuuttajatausta.

Aineistonkeruun 1. vaiheeseen osallistui neljä opiskeluhoollon ammattilaista ja kolme opiskelijaa. Opiskeluhoollon ammattilaisten ammattitaustat olivat ryhmänohjaaja (ammattiaineiden opettaja), laaja-alainen erityisopettaja, kuraattori ja terveydenhoitaja. Aineistonkeruun 2. vaiheeseen yksittäiset, vapaaehtoiset haastatellut opiskelijat tavoitin

oman terveydenhoitajan vastaanottotyöni kautta pyytämällä sopivan tilaisuuden tullen opiskelijaa jäämään vielä haastatteluun. Kriteerinä haastatteluun osallistumiselle oli täysi-ikäisyys sekä opiskelijan oma kokemus jollakin tasolla opiskeluhuollon palveluista. Myös näiden opiskelijoiden kanssa olin aiemmin tehnyt töitä, joten tunsin heitä jonkin verran etukäteen. Haastateltuja opiskelijoita oli yhteensä viisi nuorta aikuista, joista kaksi oli naispuolista ja kolme oli miespuolista. Yksi haastateltu opiskelija oli maahanmuuttajataustainen. Aineistonkeruun 3. vaiheeseen osallistui neljä opiskeluhuollon ammattilaista ja kaksi opiskelijaa, joita en aiemmin ollut tavannut. Kehittäjäryhmän ammattilaisten ammattitaustat olivat ryhmänohjaaja (ammattiaineiden opettaja), laaja-alainen erityisopettaja, kuraattori ja oppilaitospappi. Kehittäjäryhmän kokoonpano muuttui opiskeluhuollon ammattilaisten osalta osittain ja opiskelijoiden osalta kokonaan. Pois jääneet ryhmän jäsenet olivat estyneitä jatkamaan kehittämisryhmässä eri syistä. Kukaan ei käsitteäkseni jättäytynyt pois kuitenkaan haluttomuuttaan, vaan jokaisella kehittäjäryhmästä poisjääneellä oli kertoa pakottava syy osallistumattomuuteensa jatkossa.

6.4 Aineiston kerääminen

Tutkimuksellinen kehittäminen vaatii monenlaisten menetelmien käyttöä. Menetelmätriangulaatiossa yhdistetään erilaisia tutkimusmenetelmiä tiedon keräämisessä ja aineistotriangulaatio viittaa erilaisten aineistojen käyttöön tutkimuksessa (Heikkinen ym. 2008: 104 – 105; Kananen 2014: 121). Triangulaatiolla pyritään kohottamaan tutkimuksen luotettavuutta (Anttila 2006: 469). Tutkimuksellisessa kehittämistyössäni käytettiin aineistotriangulaatiota. Tiedon keräämisen menetelminä oli yhteiskeskustelu, teemahaastattelu, havainnointi ja yhteiskehittely. Aineistoksi saatiin sekä nauhoitettua että kirjallista aineistoa. Tutkimuksellisen kehittämistyöni aineiston kerääminen tapahtui kolmessa vaiheessa. Aineiston keruu kehittämisvaiheineen on esitetty kuviossa 7.

AINEISTONKERUUN 1. VAIHE

Kehittämistehtävä 1: Kuvata opiskelijoiden toimintakyvyn vahvistamisen nykytilanne ammatillisessa oppilaitoksessa (kehittäjäryhmä koostuu opiskelijoista)

Kehittämistehtävä 2: Kuvata yhteistoiminnan nykytilanne ammatillisessa oppilaitoksessa (kehittäjäryhmä koostuu opiskelijoista ja ammattilaisista)

Aineisto kerätään *yhteiskeskustelulla ja yhteiskehittelymenetelmällä*

Aineiston analyysi

AINEISTONKERUUN 2. VAIHE

Kehittämistehtävä 3: Kuvata opiskelijoiden näkökulmasta, mitä toimintakykyä vahvistava yhteistointa tulisi olla tulevaisuudessa

Aineisto tuotetaan *teemahaastatteluilla* yksittäisille opiskelijoille

Aineiston analyysi

AINEISTONKERUUN 3. VAIHE

Kehittämistehtävä 4: Kehittämisryhmän *yhteiskehittelyssä* tuotetaan konkreettisia kuvauksia uusista opiskelijan ja ammattilaisen välisistä yhteistoimintatavoista opiskelijan toimintakyvyn vahvistamiseksi

Aineiston analyysi

TUOTOS: Kuvaus uudesta yhteistoimintatavasta

Kuvio 7. Aineiston keruu kehittämisvaiheineen

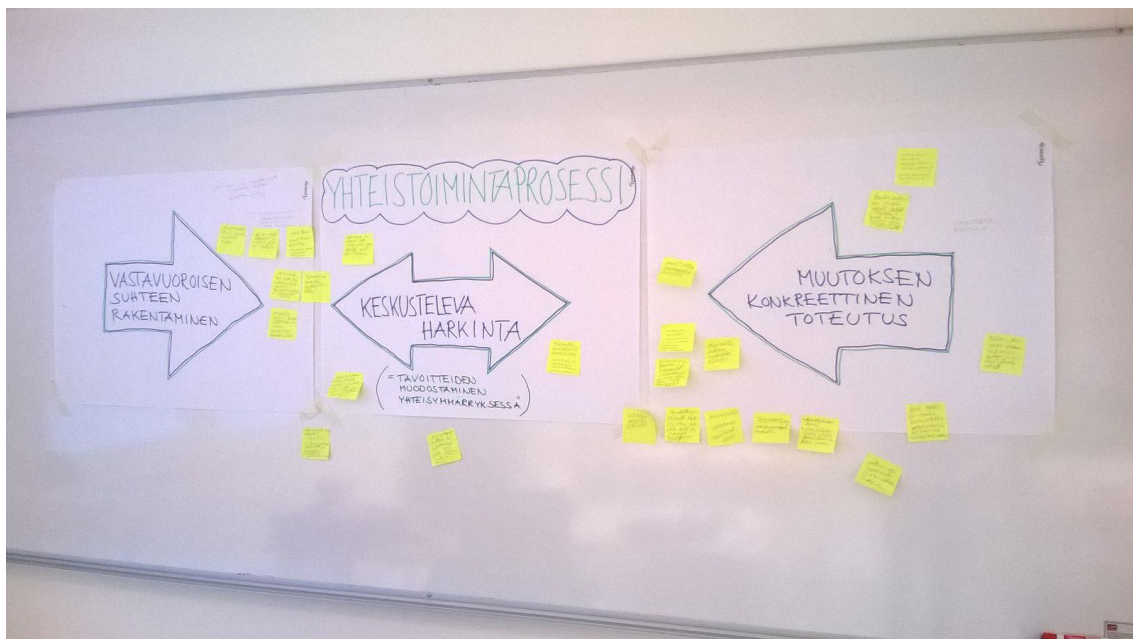
Ensimmäinen aineistonkeruuvaihe toteutettiin 1.12.2015 klo 12–14 oppilaitoksessa siihen varatussa luokkatilassa. Aineistonkeruuvaiheessa tavoiteltiin vastauksia kehittämistehtäviin 1. ja 2. opiskelijoiden toimintakyvyn vahvistamisen ja opiskeluhuollon ammattilaisen ja opiskelijan välisen yhteistoiminnan nykytilasta. Tieto kerättiin yhteiskeskustelulla ja yhteiskehittelyllä kehittäjäryhmältä. Aineistoa tuottivat ensin kolme opiskelijaa ryhmänä keskustellen toimintakyvyn vahvistamisen nykytilasta. Opiskelijat keskustelivat aluksi vapaamuotoisesti ja muistiinpanoja tehden noin 15 minuutin ajan opiskelijoiden toimintakyvyn vahvistamisen nykytilanteesta laatimieni apukysymysten pohjalta (liite 4). Tämän jälkeen pyysin heitä purkamaan keskustelun nauhalle muistiinpanojaan apuna

käyttäen. Muutaman kerran nauhoituksen aikana tarkensin puheenvuoroja sekä ohjailin keskustelua takaisin annettuun aiheeseen pysyen suurimman osan aikaa kuitenkin havainnoijan roolissa. Havainnoimalla voidaan monipuolistaa tutkittavasta ilmiöstä saatua tietoa (Sarajärvi – Tuomi 2009: 81). Toimintatutkijalle oma välitön kokemus on osa aineistoa ja havaintoja voidaan käyttää muun tutkimusaineiston lisäksi (Heikkinen ym. 2008: 20, 106). Opiskelijoiden yhteiskeskustelun jälkeen koko kehittäjäryhmä, kolme opiskelijaa ja neljä ammattilaista, kokoontuivat ja tuottivat aineistoa yhteistoiminnan nykytilasta sisärinki-ulkorinki yhteiskehittelymenetelmällä. Tässä menetelmässä ensin noin puolet kehittäjäryhmästä keskusteli sisärinkinä laatimani apukysymyksen (liite 4) pohjalta vapaamuotoisesti yhteistoiminnan nykytilanteesta ammatillisessa oppilaitoksessa noin 15 minuutin ajan ulkoringin kuunnellessa keskustelua ja tehdessä halutessaan muistiinpanoja. Tämän jälkeen ulkorinki siirtyi sisäringiksi keskustelemaan noin 15 minuutiksi edellisen keskustelun herättämistä ajatuksistaan alkuperäisen sisäringin nyt vain kuunnellessa ja halutessaan muistiinpanoja tehden. Molemmissa ringeissä oli mukana kaksi ammattilaista ja opiskelija/kaksi opiskelijaa heidän itsensä valitsemassa ryhmässä. Ajatuksenani oli, että molempien ryhmien muodostuessa sekä opiskelijasta/kahdesta opiskelijasta ja kahdesta ammattilaisesta, keskustelu etenisi viime kädessä ammattilasten toimesta ja ammattilaiset huolehtisivat tarvittaessa myös opiskelijoiden äänen pääsemisen kuuluville, vaikka tähän en ammattilaisia erikseen ohjannutkaan. Keskusteluiden kulkuun en itse puuttunut muuten kuin ohjeistamalla ryhmät aluksi menetelmän käyttöön, aloittamalla keskustelut sekä lopettamalla ne, kun aineistoa tuntui tulleen riittävästi ja keskustelu alkoi toistamaan itseään. Keskustelut nauhoitettiin, litteroitiin ja analysoitiin. Nauhoitettua aineistoa kertyi yhteensä 45 minuuttia, joka litteroituna tekstinä auki kirjoitettuna tuotti yhteensä 12 sivua tekstiä (A4) fontilla Arial 11, riviväli 1. Tilaisuuden lopuksi tiedotin tutkimuksellisen kehittämistyön tulevista vaiheista, vastailin kehittäjäryhmän kysymyksiin ja purimme yhdessä tilaisuudessa syntyneitä tunnelmia. Tiedontuottamiseen osallistuneet oppilaitoksen ammattilaiset antoivat luvan pyytää itseään osallistumaan aineistonkeruun 3. vaiheeseen. Sen sijaan kolme opiskelijajäsentä kertoivat olevansa todennäköisesti estyneitä osallistumaan enempää, sillä he fyysisesti tulisivat olemaan joko työharjoittelussa aineistonkeruun ajankohtana tai jopa valmistumaan ammattiin ennen sitä.

Toisessa aineistonkeruuvaiheessa tavoiteltiin vastausta kehittämistehtävään 3. toimintakykyä vahvistavasta yhteistoiminnasta opiskelijoiden näkökulmasta tulevaisuudessa. Kun halutaan tietää mitä joku ajattelee jostakin asiasta, on yksinkertaista ja tehokasta kysyä sitä häneltä. Kyseessä on siis eräänlainen keskustelu, jossa tutkijan aloitteesta,

vuorovaikutuksessa haastateltavien kanssa saadaan esiin tutkimuksen kannalta kiinnostavat asiat. Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit on etukäteen määritelty. Haastattelija käy etukäteen päätetyt teema-alueet keskustelussa läpi, mutta niiden järjestys ja laajuus vaihtelevat haastattelusta toiseen, haastateltavan ehdoilla. Hyvässä tutkimuksessa teemojen valintaan käytetään monenlaisia keinoja: teoriaa, aikaisempia tutkimuksia, aihepiirin tuntemusta sekä luovaa ideointia. (Aaltola – Valli 2015: 27–29, 35.) Haastattelu on aineistonkeruumenetelmänä hyvä valinta silloin, kun halutaan korostaa yksilöllä, jolla on mahdollisuus tuoda itseään koskevia, teemaan liittyviä asioita esille mahdollisimman vapaasti, tutkimustilanteen subjektina (Moilanen – Ojasalo – Ritalahti 2009: 95). Aineiston keräämiseen käytin teemahaastattelua kahden kesken opiskelijan kanssa. Haastatteluiden teemat muodostin ensimmäisen aineistonkeruutilanteen tuottaman analysoidun aineiston pohjalta toimintakyvyn vahvistamisen ja yhteistoiminnan nykytilasta. Haastatteluun on tiedon saamiseksi luotava instrumentti, tarkoin mietitty kysymystenasettelu (Kananen 2014: 73). Kehitin haastatteluvälineeksi analysoidusta aineistosta väittämiä. Ajatuksenani oli, että väittämät herättäisivät ajatuksia ja vapaamuotoinen keskustelu teemoista olisi myös näin helpompaa ja tuottavampaa. Halusin kokeilla väittämäteknikkaa teemahaastattelussa ja toimin tässä oman hiljaisen tietoni ja intuitioni varassa. Väittämistä tein laminoituja väittämäkortteja haastattelutilanteen visualisoimiseksi ja toiminnallistamiseksi. Muodostamieni väittämien avulla tein yhden koehaastattelun. Koehaastattelun perusteella yksinkertaistin väittämäkorttien sanavalintaa, sillä käyttämäni väittämät tuntuivat koehaastattelussa selkeästi opiskelijasta vaikeasti ymmärrettäviltä. Yksinkertaistin siis sanamuotoja ja – valintoja välttämällä esim. ammattikieltä sekä monimutkaisia ilmaisuja ja tein uudet laminoidut väittämäkortit. Väittämäkortit kiinnitin metallirenkaalla yhteen yhdeksi helposti selattavaksi nipuksi. Väittämien muodostuminen analyysin alaluokista on koottu liitteeseen 9. Haastattelu edellyttää yhteistä kieltä. Haastattelutilanne on vuorovaikutustapahtuma ja haastattelijan taidoista riippuukin hyvin paljon mitä hän saa kohteestaan selville. Luottamuksellisen ilmapiirin luominen on tärkeää. (Kananen 2014: 72 – 73.) Koska haastateltavat edustivat omaa asiakaskuntaani pitkäaikaisessa työssäni, luottamuksellisen ilmapiirin luominen sekä yhteisellä kielellä puhuminen tuntui luontevalta ja helpolta. Teemahaastatteluja tein yhteensä viisi kappaletta. Laadullisessa tutkimuksessa puhutaan aineiston kylläntymisestä, kun uudet aineistonkeruutilanteet eivät enää tuota uutta tietoa aiheesta (Heikkinen ym. 2008: 105). Viiden haastattelun tuoman aineiston koin riittäväksi, tosin huomioon oli otettava myös resurssien eli tässä tapauksessa ajan rajallisuus. Haastattelut nauhoitettiin, litteroitiin ja analysoitiin. Nauhoitettua aineistoa kertyi yhteensä 39 minuuttia, joka litteroituna tekstinä auki kirjoitettuna tuotti yhteensä 9 sivua tekstiä (A4) fontilla Arial 11, riviväli 1.

Kolmannessa aineistonkeruuvaiheessa tuotiin koko aikaisemmin kerätty analysoitu aineisto kehittäjäryhmän yhteiskehittelyyn. Yhteiskehittelyssä muutos tehdään yhdessä kaikkien toimijoiden kesken yhteisen pohdinnan kautta tarkastelemalla toiminnan nykytilaa sekä etsimällä aiempaa parempia ratkaisuja (Yhteiskehittelyllä hyvinvointia: 4). Aineistonkeruun 3. vaihe toteutettiin 26.4.2016 klo 12.30 – 14 oppilaitoksessa siihen varatussa luokkatilassa. Kehittämisyhmään osallistui kaksi opiskelijaa ja neljä opiskeluhuollon ammattilaista. Ammattilaiset olivat ammattitaustoiltaan ryhmänohjaaja (ammattiaineiden opettaja), laaja-alainen erityisopettaja, kuraattori ja oppilaitospappi. Opiskelijajäsenistä toinen oli naispuolinen ja toinen miespuolinen. Aineistonkeruumenetelmänä oli aivoriihi. Aivoriihi on luovan ongelmanratkaisun menetelmä, jonka tavoitteena on kehittää suuri määrä luovia ideoita siten, että kaikki ryhmän jäsenet osallistuvat. Aivoriihen periaatteena on, että määrä tuottaa laatua. Ideoiden runsaus tekee todennäköisemmäksi sen, että joukossa on myös toteuttamiskelpoisia ideoita. Yhdessä ideoiden voidaan myös oppia uutta. (Innokylän verkkosivut: Aivoriihi.) Esittelin ensin koko kehittäjäryhmälle työni teoreettisen viitekehyksen lyhyesti. Esittelyssä kävin läpi, mitä ICF-luokituksen osa 'suoritukset ja osallistuminen' tarkoittaa kehittämistyössäni opiskelijan toimintakyvyn määrittäjänä. Terapeuttisen yhteistoiminnan teoriasta esittelin yhteistoimintaprosessin vaiheineen. Esittelin myös yhteiskehittelytilanteen tavoitteen ja menetelmän: konkreettisten kuvausten tuottamisen erilaisista uusista yhteistoimintatavoista opiskelijoiden ja ammattilaisten välillä opiskelijoiden toimintakyvyn vahvistamiseksi. Kävin läpi kahden ensimmäisen kehittämisen vaiheen analysoidut aineistot konkreettisten kuvausten tuottamisen pohjaksi ja lähtötiedoksi. Koko kehittäjäryhmä lähti yhdessä miettimään konkreettisia uusia yhteistoimintatapoja tältä pohjalta. Tähän käytettiin aikaa noin 20 minuuttia. Jonkin verran ohjailin keskustelua yhteistoiminnan yleisestä pohdiskelusta takaisin ideointiin ja visiointiin. Yksi ryhmän jäsenistä otti oma-aloitteisesti kirjurin roolin kirjoittaen pyytämilleni post-it lapuille ryhmän tuottamia ajatuksia ja ideoita yhteistoiminnasta tulevaisuudessa. Ideoita ja ajatuksia syntyi yhteensä 25 kpl. Ideoinnin jälkeen pyysin koko ryhmää viemään ideat yhteistoimintaprosessin kuvioon parhaaksi katsomaansa kohtaan prosessissa, jonka olin hahmotellut fläppipapereista valmiiksi luokan seinälle. Yhteistoimintaprosessin kaikkiin kolmeen vaiheeseen syntyi ideoita. Kuva 1. on valokuva yhteiskehittelyn tuottamasta aineistosta luokan seinällä. Aineistoa täydennettiin vielä loppukeskustelulla, josta itse tein muistiinpanot.

Kuva 1. Yhteiskehittelyn tuotos luokkatilan seinällä

Yhteenveto aineistonkeruusta on esitetty taulukossa 2. Apukysymykseni aineistonkeruun eri vaiheisiin löytyy liitteestä 4. Laadin lisäksi tutkimushenkilöille orientaatiopaperit tutkimuksellisessa kehittämistyössä käytetyistä käsitteistä toimintakyky ja yhteistoiminta. Nämä käsitteet saattavat etenkin nuorille olla vieraita ja vaikeasti ymmärrettäviä. Orientaatiopapereiden tarkoituksena on tuoda käsitteet konkreettisemmalle tasolle. Toimintakykyä konkreettiseksi käsitteiksi avaava orientaatio on laadittu WHO:n ICF toimintakykyisyysluokituksen mukaisesti siten, että jokaisesta suoritukseen ja osallistumiseen liittyvästä yhdeksästä pääluokasta on valittu kaksiportaisen luokituksen mukaan kaksi aihealuetta, jotka kokemukseni mukaan saattavat liittyä opiskelijan toimintakykyyn. Yhteistoiminta-orientaatiossa on esitelty yhteistoimintaprosessi vaiheineen. Orientaatiopaperit löytyvät liitteistä 5 ja 6.

Taulukko 2. Yhteenveto aineiston keruusta

Kehittämistehtävä	Aineiston keruu	Analyysi	Tuotos
1) Kuvata opiskelijoiden toimintakyvyn vahvistamisen nykytilanne ammatillisessa oppilaitoksessa	Ryhmäkeskustelu (3 opiskelijaa)	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	Toimintakyvyn vahvistamisen tarve, resurssit ja mahdollisuudet
2) Kuvata yhteistoiminnan nykytilanne ammatillisessa oppilaitoksessa	Yhteiskehittely sisä- ja ulkoisilla menetelmällä (3 opiskelijaa + 4 ammattilaista)	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	Yhteistoiminta opiskelijan toimintakykyä vahvistavassa opiskelu- ja työelämässä
3) Kuvata opiskelijoiden näkökulmasta, mitä toimintakykyä vahvistava yhteistoiminta tulisi olla tulevaisuudessa	Teemahaastattelut yksilöllisesti viidelle opiskelijalle	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	Tulevaisuudessa tarvittavat uudet yhteistoimintatavat opiskelijan toimintakyvyn vahvistamiseksi
4) Kuvata uusi yhteistoimintatapa	Kehittäjäryhmän yhteiskehittely aivo-riihi-menetelmällä	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	Kuvaus uudesta yhteistoimintatavasta opiskelijan toimintakyvyn vahvistamiseksi ammatillisessa oppilaitoksessa

6.5 Aineiston analyysi

Tutkija muodostaa tuloksensa päättelämällä. Induktiivisella päättelyllä päätellään yksittäisten tapausten perusteella yleisiä lakeja ja sääntöjä toisin kuin deduktiivisessa päättelyssä, jossa edetään yleisistä laeista tai säännönmukaisuuksista muodostamaan käsitys jostakin yksittäistapauksesta. Jos deduktiivisesta päättelystä halutaan muodostaa uutta tietoa, tarvitaan abduktiota, jossa päätelmä muodostetaan syvään asiaan perehtymisen tuottamana oletuksena. (Heikkinen ym. 2008: 88 -89.) Tutkimuksellisessa kehittämistyössäni neljän kehittämistehtävän tuottama aineisto analysoitiin induktiivisesti aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Induktiossa hyväksytään kerätyn aineiston tietyn esille kohoavan piirteen tulkinta (Anttila 2006: 117). Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä kerätty aineisto pelkistetään, ryhmitellään ja abstrahoidaan. Ennen analyysin aloittamista tulee määrittää analyysiyksikkö, joka voi olla esimerkiksi sana, lause tai ajatuskokonaisuus. Pelkistämisessä aineistosta karsitaan pois tutkimukselle epäolennainen tieto koodaamalla vain tutkimustehtäville olennaiset ilmaisut. Aineiston ryhmittelyssä aineistoa tiivistetään ryhmitellen olennaiset ilmaisut ensin alaluokiksi. Luokittelua voidaan jatkaa alaluokista yläluokiksi ja pääluokiksi. Lopuksi perinteisessä tutkimuksessa luodaan uutta tietoa abstrahoinnilla. (Sarajärvi – Tuomi 2009: 108 – 113.) Tutkimuksellisen kehittämistyöni tavoitteena oli löytää ratkaisuja käytännön ongelmiin, ei tuottaa uutta teoreettista tietoa. Keräämäni aineiston pelkistin ja ryhmitelin kaikissa neljässä aineistonkeruuvaiheissa aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä pelkistäen aineistot tutkimustehtävien mukaisesti olennaisiksi ilmaisuiksi ja ryhmitellen nämä alaluokka-asteille. Analyysiyksikkönä käytin ajatuskokonaisuutta. Näyte aineistolähtöisestä sisällönanalyysistä alaluokka-asteelle kehittämistehtävistä 1. ja 2. esitetään taulukossa 3. ja näyte aineistolähtöisestä sisällönanalyysistä alaluokka-asteelle kehittämistehtävästä 3. esitetään taulukossa 4. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi kokonaisuudessaan löytyy liitteistä 7 ja 8. Kehittämistehtävään 4. ryhmitelin yhteiskehittelyllä tuotetuista ajatuksista ja ideoista kuusi tekoa, joilla opiskelijoiden toimintakykyä voitaisiin ammatillisessa oppilaitoksessa vahvistaa. Nämä kuusi tekoa muodostin analysoimalla kehittäjäryhmän tuottamat ajatukset ja ideat ajatuksilliseksi ryhmäksi.

Taulukko 3. Näyte aineistolähtöisestä sisällönanalyysistä kehittämistehtävistä 1. ja 2.

Olellainen ilmaisu	Alaluokka
<ul style="list-style-type: none"> - Palveluiden hakeminen vaatii opiskelijalta omaa tahtoa ja aktiivisuutta - Toimintakyvyn tukemista haittaa se, ettei opiskelija osaa tai kehtaa kysyä ammattilaiselta neuvoa - Opiskeluhoollon henkilöstön saatavuus koetaan hyväksi, mutta osaako opiskelija hakeutua opiskeluhoollon tuen piiriin? - Kontaktia ammattilaiseen pakoillaan - Opiskelijat eivät tunnista mitä tarvitsevat - Yhteydenotto opiskeluhooltoon koetaan pelottavaksi - Eniten apua tarvitsevat opiskelijat eivät hae apua - Auttamisen mahdollistava ongelman nimeäminen ei häpeän vuoksi opiskelijoilla onnistu vaan se salataan 	<p>Avun piiriin hakeutuminen on opiskelijalle vaikeaa tai pelottavaa</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Jos tunnetaan, uskaltaa vaikeinkin asioita ottaa puheeksi - Opiskelijat kaipaavat apua omassa elämässään mieluiten vain yhdeltä, tutulta henkilöltä - Siihen luottaa, kenet tuntee parhaiten 	<p>Tuttuun auttajaan opiskelija luottaa</p>

Taulukko 4. Näyte aineistolähtöisestä sisällönanalyysistä kehittämistehtävästä 3.

Olellainen ilmaisu	Alaluokka
<ul style="list-style-type: none"> - Opiskelija luottaa tuttuun ammattilaiseen - Opiskelija uskaltaa puhua asioistaan tutulle ammattilaiselle - Tutulle ammattilaiselle opiskelija pystyy puhumaan enemmän kuin tuntemattomalle - Tutun ammattilaisen kanssa opiskelijan on helpompaa keskustella - Tutun ammattilaisen kanssa keskustelu ei jännitä opiskelijaa - Opiskelijan tukihenkilö pitää olla tuttu ja läheinen 	<p>Ammattilaisen tulisi olla opiskelijalle riittävän tuttu, jotta opiskelija luottaisi häneen sekä uskaltais ja pystyisi puhumaan asioistaan</p>

7 Kehittämistyön tulokset

7.1 Toimintakyvyn vahvistamisen ja yhteistoiminnan nykytilanne

Opiskelijan toimintakyky toteutuu oppilaitoksen sosiaalisessa ympäristössä vuorovaikutuksessa. Kehittäjäryhmän yhteiskeskustelussa ja yhteiskehittelyssä toimintakyvyn vahvistamisen nykytilasta onkin käytännössä mahdotonta keskustella ilman yhteistoiminnan nykytilan käsittelemistä samalla. Käsitteet tuntuvat liittyvän vahvasti yhteen sekä opiskelijoiden kokemuksena että arkipäivän opiskeluhuollon työssä toimijoiden kokemana. Toimintakyvyn vahvistamisen ja yhteistoiminnan nykytilannetta ei voida täysin erottaa toisistaan ja ne esitetäänkin nyt tuloksissa yhteen kietoutuneina. Kursiivilla esitetyt suorat lainaukset ovat kaikki opiskelijoiden tuottamia. Opiskelijat ja opiskeluhuollon toimijat nostivat opiskelijoiden yhteiskeskustelussa ja koko kehittäjäryhmän yhteiskehittelyssä esille toimintakyvyn vahvistamisen ja yhteistoiminnan nykytilasta seuraavia ajatuskokonaisuuksia:

- Opiskelija ei saa riittävästi apua ja tukea arkipäivässään ja yhteiskunnan jäsenenä
- Opiskelija ei selviydy itse vaan tarvitsee vierelleen auttajan
- Opiskelijan ja hänen toimintaympäristönsä tavoitteet eivät ole yhteneviä
- Opiskelijat kokevat, että palvelut eivät ole luotu heidän tarpeisiinsa
- Tuttuun auttajaan opiskelija luottaa
- Avun piiriin hakeutuminen on opiskelijalle vaikeaa tai pelottavaa
- Opiskelija haluaa tulla kohdatuksi siellä ja silloin kun tarve on

Opiskelija ei saa riittävästi apua ja tukea arkipäivässään ja yhteiskunnan jäsenenä

'Yli puolet koulun taakasta on siitä, että sulla on oma elämä kunnossa, että sä pystyt edes opiskelemaan.'

Nuorilla opiskelijoilla tuntuu olevan tarvetta kokonaisvaltaiseen käytännön tukemiseen arkielämässään. Opiskelijan toimintakykyyn opiskelijana vaikuttavat hänen toimintakykyisyytensä koko omassa elämässään. Kun opiskelijat puhuvat toimintakyvyn vahvistamisen nykytilasta, he peräänkuuluttavat tarvettaan saada kokonaisvaltaista ja käytännöllistä apua sekä tukea arkisissa asioissaan kasvaakseen vastuullisiksi ja toimintakykyisiksi yhteiskunnan jäseniksi. Opiskelijoiden puhuessa toimintakykyisyydestään puheessa korostuvat sosiaaliset kyvyt, toiminnan merkitys opiskelijalle itselleen sekä ympäristön vaatimukset toimintakyvylle. Myöskin osaavaa ammattilaista kaivataan edelleen opiskelijan rinnalle tukemaan ja jakamaan käytännön tietoa arjesta selviytymisen oppimiseksi.

'Ois joku henkilö, joka vois kertoa niistä. Rahan hallinta, huoneiston hallinta, yleinen hygienian hallinta ja sitten ajan hallinta. Tyyppi, joka ois palkattu tähän, et hän vois kertoa näistä asioista. Niin, et löydät oman paikkas yhteiskunnassa. Et on joku syy tehdä niit asioita mitä tekee'

Opiskelija ei selviydy itse, vaan tarvitsee vierelleen auttajan

Opiskelija saattaa tarvita apua koko arkielämässään, ei pelkästään opiskeluun suoraan liittyvissä asioissa. Kuitenkaan tämä apu ei saisi olla opiskelijan puolesta tekemistä, vaan vastuiden ja oikeuksien pitäisi kirkastua opiskelijalle itselleen. Oman toimijuutensa vahvistamisen opiskelijat kokevat tärkeäksi ja välttämättömäksi.

'Että ei vaan paimenneta paikasta paikkaan, vaan se, et sä oikeesti itse tahdot päästä elämässä. Et tietää niinku omia vastuita ja omia oikeuksiaan.'

Opiskelijan ja hänen toimintaympäristönsä tavoitteet eivät ole yhteneviä

*'Nää ongelmatapaukset, jotka niin ei tuu sosiaalisesti toimeen, niin se heillä on enemmän niinku prosessi tehdä se asia, että he niinku ei nää sitä omana maali-
naan.'*

Yhteisymmärrykseen opiskelijan tavoitteista ei aina päästä. Jotta yhteisymmärrys saavutettaisiin, vaatii se opiskelijan ja ammattilaisen välistä asiakaslähtöistä dialogia ja opiskelijalta sosiaalista toimintakykyä, joka tässä ilmenee opiskelijan osallisuuden kokemuksena omaan opiskeluunsa. Opiskelijan kodin tavoitteet saattavat myös poiketa opiskelijan omista tavoitteista. Tilanteiden ratkaisu vaatii opiskeluhuollon ammattilaiselta osaamista ja aikaresursseja.

Opiskelijat kokevat, että palvelut eivät ole luotu heidän tarpeisiinsa

Opiskelijat toivovat enemmän viestiä siitä, että opiskeluhuolto on olemassa opiskelijoita varten heidän vaihteleviin tilanteisiinsa. Palvelut tulisi tuottaa opiskelijalähtöisesti. Luottamuksellisuutta, sallivuutta ja turvallisuutta ei voida liikaa korostaa. Oppilaitoksissa opiskelee erilaisia ryhmiä ja opiskelijat toivovat, että kaikkien opiskelijoiden ääni tulisi saada kuuluville palveluja kehitettäessä. Kokemuksena opiskelijoilla on, että jotkut ryhmät saattavat saada enemmän äänensä kuuluviin kuin toiset. Palveluita tulisi kehittää läpinäkyvästi yhdessä opiskelijoiden kanssa. Uusia kehittämisen keinoja kaivataan, esim. opiskelijoiden aloitelaatikko ei ole osoittautunut toimivaksi kehittämisen tavaksi.

Tuttuun auttajaan opiskelija luottaa

Opiskelijat kaipaavat apua mieluiten vain yhdeltä tutulta ja luotettavaksi koetulta ammattilaiselta.

'Se, keneen sä luotat eniten on se, jonka sä tunnet parhaiten. Yleensä se on niinku helppo avautua ensin sellaselle henkilölle, jonka tuntee parhaiten.'

Haastavaksi tilanteen tekee tämän henkilön valmiudet auttaa, koska avuntarve saattaa koskea ammattilaisen kokeman ammatillisen tietotaidon ulkopuolella olevia asioita. Opiskelijat toivovatkin ammattilaiselta uskallusta astua tarvittaessa ulos omasta ammat-

tiroolistaan ja auttaa myös omien siviilitaitojensa pohjalta ihmisenä, mutta kuitenkin ammattilaisena. Dialoginen vuorovaikutus, joka mahdollistaa yhteistoiminnan, onnistuu parhaiten luottamuksellisessa suhteessa.

Avun piiriin hakeutuminen on opiskelijalle vaikeaa tai pelottavaa

'Sanotaan näin, että ne, joilla on ongelmia, niin hyvin usein he eivät kysy tai tiedä kysyä tai keneltä kysyä tai ei kehtaa kysyä.'

Opiskelijan toimintakykyyn liittyvät puutteet osallisuuden kokemuksessa saattavat vaikuttaa heidän avun piiriin hakeutumiseensa. Toisaalta opiskelijat korostavat tiedottamisen tärkeyttä, että tieto opiskeluhuollon palveluista tavoittaisi kaikki opiskelijat ja näin olemassa olevia palveluja osattaisiin myös hakea. Opiskelijan pelko, että hän toimisi jotenkin väärin palveluja hakiessaan (ja joutuisi näin mahdollisesti naurunalaiseksi), vaikeuttaa avun hakemista. Myös liikaa virallisuutta vältellään. Jotta kehdatisiin kysyä apua, tulee auttajan olla tuttu ja luotettavaksi todettu. Erityisesti tämä on tärkeää silloin, kun on huonoja aikaisempia kokemuksia avun piiristä. Joskus häpeä voi olla niin suuri, että ongelmaa ei edes itselle myönnetä.

Opiskelija haluaa tulla kohdatuksi siellä ja silloin kun tarve on

Poislähtämisen kulttuuri ei auta, sen sijaan saattaen vaihtaminen ammattilaiselta toiselle tarvittaessa on hyvä keino auttaa. Parhaiten tämä toteutuu koulun sisällä.

'Koulun henkilökunta on just niin, että he auttavat opiskelijoita omassa elämässään, eivät työnnä heitä eteenpäin.'

Kehittäjäryhmän yhteiskeskustelussa ja yhteiskehittelyssä havainnoin ulkopuolelta myös koko kehittäjäryhmän yhteistoimintaa. Ammattilaisten totuttu auktoriteettiasema tulee esiin heidän pitkinä puheenvuoroinaan sekä valitettavasti myös opiskelijoiden puheen päälle puhumisena. Dialogisen keskustelun taidot vaihtelevat. Ammattilaiset tuntuvat osallistuvan keskusteluun osittain oman ammattitiroolinsa takaa. Toisaalta dialogista vuorovaikutusosaamistakin, yhteistä 'hämmästyä ja ihmettelyä' oli keskusteluissa havaittavissa.

7.2 Toimintakykyä vahvistava yhteistoiminta tulevaisuudessa

Kaikissa viidessä teemahaastattelussa nousi voimakkaasti merkittävänä esille väittämä: 'Mitä tutumpi henkilö, sitä parempi auttaja'. Neljässä haastattelussa nousi voimakkaasti merkittävänä esille väittämä: 'Opiskelija ei välttämättä osaa tai uskalla hakeutua avun piiriin'. Yhden kerran nousi eri haastatteluissa merkittävinä väittämät: 'Opiskelija tarvitsee käytännöllistä ja konkreettista tukea arkeensa' ja 'Tuki pitää antaa sieltä, mistä opiskelija sitä hakee'. Nämä kaksi väittämää eivät kuitenkaan johtaneet syvempään keskusteluun aiheesta. Kahden ensiksi mainitun väittämän koettu merkityksellisyys toimintakyyn vahvistamiselle yhteistoiminnassa tuntui haastatteluja tehdessä lähes pysäyttävältä. Kursiivilla esitetyt suorat lainaukset ovat kaikki opiskelijoiden tuottamia. Haastatellut opiskelijat nostivat esille seuraavia ajatuskokonaisuuksia liittyen opiskelijan toimintakykyä vahvistavaan yhteistoimintaan tulevaisuudessa:

- Ammattilaisen tulisi olla opiskelijalle riittävän tuttu, jotta opiskelija luottaisi häneen sekä uskaltaisi ja pystyisi puhumaan asioistaan
- Sosiaalisia taitoja tarvitaan: Opiskelijan tulisi olla aloitteellinen, rohkea ja avoin, ammattilaisen näiden lisäksi sinnikäs ja turvallinen
- Ammattilaisen käytös opiskelijaa kohtaan pitäisi olla huomioivaa, ystävällistä, rentoa ja tasa-arvoista
- Tutustumiseen pitäisi löytyä aikaa ja paikkoja
- Opiskelijan aikaisemmat huonot kokemukset tulisi ottaa huomioon
- Opiskelijan voimavararesurssit tulisi ottaa huomioon

Ammattilaisen tulisi olla opiskelijalle riittävän tuttu, jotta opiskelija luottaisi häneen sekä uskaltaisi ja pystyisi puhumaan asioistaan

Ammattilaisen tuttuus opiskelijalle on merkittävää omien asioiden puheeksi ottamisen ja erityisesti puheeksi ottamisen uskaltamisen kannalta. Erittäin merkittäviksi koetut kaksi väittämää: 'Mitä tutumpi henkilö, sitä parempi auttaja' sekä 'Opiskelija ei välttämättä osaa tai uskalla hakeutua avun piiriin' näin ikään kuin sulautuvat yhteen.

'Jos on tuttu niin uskallat puhuukki enemmän.'

'No kyllä se on mulle ainaki helpompaa, et niinku tietää tai tuntee. Keventää sitä, ei oo jännitystä niin paljon.'

'No mitä tutumpi nii sitä parempi, ni sulla on enemmän motivaatiotaki, koska sä uskallat puhuu, sulla on paljon asioita mitä sä pystyt sanoo sille tutulle ihmiselle, mut jos sä et tunne sitä, niin sä et pysty sanoo samalla tavalla ku mitä sä pystyt sanoo sille tutulle ihmiselle.'

Opiskelijoilla tuntuu olevan paljonkin ammattilaisen kanssa asioita jaettavaksi. Jaettavan tiedon määrää ja laatua opiskelijat säätelevät sen mukaan, miten hyvin ammattilainen tunnetaan. Tuttuus lisää ilmeisesti luottamusta, vaikka sitä ei erikseen nimettykään. Opiskelijoiden toimintakykyä vahvistava yhteistoiminta vaatii vastavuoroisen suhteen rakentamista. Tähän tarvitaan ainakin ammattilaiselta vuorovaikutusosaamista, sopivia tilanteita siihen sekä aikaa.

Sosiaalisia taitoja tarvitaan: Opiskelijan tulisi olla aloitteellinen, rohkea ja avoin, ammattilaisen näiden lisäksi sinnikäs ja turvallinen

Toimintakykyä vahvistava yhteistoiminta edellyttää sekä opiskelijoilta että ammattilaisilta voimavaroja, valmiuksia ja halua toimia yhdessä, siis toimintakykyä.

'Musta tuntuu, että on aika yleistä tää, et ne (opiskelijat) ei oikeen uskalla hakeutuu.'

'Varmaan silleen, et (ammattilaisen) pitää ainaki jutella, yrittää tutustuu siihen henkilöön ja puhuu ja saada ainaki puhumaan just kaikki ulos mikä mieltä painaa.'

'Olla sosiaalinen ja rohkea ja mennä puhuu. Ammattilaiset, opiskelijat, kaikki.'

'Joskus opiskelija ei niinku viitti tai sit niinku lannistuu ja sitte käy niin, että opiskelija lähtee kotiin ja saattaa lopettaa opiskelut siihen, jos on joku semmonen vaikea vaiva.'

Opiskelijat kokevat tarvitsevansa rohkaistumista kontaktin ottamiseen ammattilaiseen. Rohkaistumisessa auttaa läheisen ihmisen tuki.

'Kaveri on oikeestaan ainoo, joka pystyy rohkasee tätä henkilöä. Tai joku ihan läheinen.'

Vastavuoroisen suhteen rakentaminen on riippuvainen myös siitä, minkälaisia voimavaroja ja sosiaalisia taitoja opiskelijoilla ja ammattilaisilla jo on olemassa. Koska toimintakyky toteutuu yksilön ja ympäristön välisessä vuorovaikutuksessa, henkilökohtaisten tekijöiden lisäksi koulun ympäristötekijät ja erityisesti opiskelijoiden osallisuuden kokemus vaikuttavat toimintakyvyn toteutumiseen.

'Se on vaan, et (opiskelijan) pitää uskaltautuu hakee tai silleen et tutustua ainaki tai hakeutua ja jutella. Jos opiskelijat niinku lähtis siihen, että niitä autetaan ja tälle, mut jos ne ei ite sano mitään ja on vaan ni ei se silloin mitään auta, vaikka kuinka auttais.'

Ammattilaisen käytös opiskelijaa kohtaan pitäisi olla huomioivaa, ystävällistä, rentoa ja tasa-arvoista

Opiskelijoiden vahvana toivomuksena on, että ammattilaiset toimisivat vähemmän virallisesti ammattirooliensa takaa. Tavallista ja rentoa ihmisten välistä vuorovaikutusta ja huomioivaa hyvää käytöstä opiskelijoita kohtaan toivotaan kouluympäristön pelisäännöiksi.

'No keskustelee ihan vaan ihmisenä. Näkee ja juttelee vaan joistain asioista. Vähän ku kaverille juttelis. Että moikkaa.'

'Et jos opettajat ois just sellasii rentoja, et juttelee ja näin, et ei oo äkkipikasia.'

Opiskelijan aikaisemmat huonot kokemukset tulisi ottaa huomioon

'Se vaan tulee jostain takaraivosta, et ei vaan uskalla.'

Aiemmat kokemukset yhteistoiminnasta ammattilaisen kanssa vaikuttavat yhteistoimintaprosessiin myös koulussa vaikeuttaen opiskelijan ja ammattilaisen välisen yhteistointasuhteen rakentamista, opiskelijan toimintaan liittyvän ongelman esille saamista sekä yhteisen ymmärryksen luomista tavoitteista. Luottamuksen rakentaminen opiskelijan ja ammattilaisen välille on oleellista, jotta vanhoista huonoista kokemuksista päästäisiin yli.

'Jotain pelkoja saattaa olla, esimerkiksi jos ihminen on vaikka alistunut johonkin tai ahistunut jostain syystä, et jos joskus on saanut jotain uhkauksii, tuntemaan jotain pelkoo, että ei sitten uskalla hakee. Jotkut on vähän semmosii, ne ei vaan uskalla hakee, vaikka se on vähän tyhmää.'

'Jos on henkilökohtaisia ongelmia omassa elämässä eikä uskalla puhua niistä niin se haittaa koulunkäyntiä, et ois tietenkin hyvä jos uskaltais. Ehkä oppimisvaikeudet, joillekin saattaa olla huumeet, ehkä perheväkivalta et vaikka toinen osapuoli pahoinpitelee et tälleen. Pelkää, että menee väärille korville ja sit tulee jotain seurauksia tai sitte pelkää, et sille avunpyynnölle nauretaan tai jotaki.'

Opiskelijan voimavararesurssit tulisi ottaa huomioon

Opiskelijan elämäntilanne tai terveys saattaa aiheuttaa sen, ettei hänellä ole voimavaroja lähteä selvittämään asioitaan. Opiskelukyky on toiminnallinen kokonaisuus ja opiskelijan kokemus elämänhallinnastaan sekä omien kykyjen riittävydestään määrittelee avun luonteen. Kysymys on siis asiakasymmärryksen muodostamisesta ja opiskelijan voimavarat on tärkeä huomioida opiskelijan ja ammattilaisen muodostaessa yhteistä ymmärrystä opiskelijan tavoitteista.

Tutustumiseen pitäisi löytyä aikaa ja paikkoja

Opiskelijat kokevat hyviksi tutustumisen paikoiksi oppilaitoksen yhteiset tapahtumat. Esimerkiksi viikoittaiset opiskelijakahvit koetaan tilanteeksi, jossa rento oleskelu ja tutustuminen on mahdollista. Opiskelijat toivovat kuitenkin, että tapahtumiin osallistuisi enemmän ammattilaisia koko oppilaitoksesta, erityisesti opettajia. Ammattilaisten toivotaan myös viipyvän paikalla pidempään.

Haastatteluilla saadusta aineistosta nousee voimakkaasti esiin opiskelijoiden eri syistä johtuva pelko tai osaamattomuus hakeutua tarvitessaan opiskeluhuollon avun piiriin. Tätä pelkoa tai osaamattomuutta voisi opiskelijoiden mukaan poistaa puolin ja toisin paremmalla tutustumisella. Tutustumisen keinoiksi nimetään esimerkiksi arkipäiväinen toisten huomioiminen ja jutteleminen. Opiskelijoiden toiveena on rento, luottamuksellinen, arkipäiväisen ja rooleista vapaan jutteleminen kautta syntyvä suhde opiskeluhuollon työntekijään. Tavoitteena voisi pitää tuttuutta, joka mahdollistaa yhteistoiminnan.

7.3 Tuotoksena kuvaus uudesta yhteistoimintatavasta

Ideat uusista opiskelijan toimintakykyä vahvistavista yhteistoimintatavoista liittyvät etupäässä yhteistoimintaprosessin 'vastavuoroisen suhteen rakentaminen' sekä 'keskusteleva harkinta' -vaiheisiin. Opiskelijoiden toimintakykyä vahvistava yhteistoiminta vaatii tulevaisuudessa ryhmiteltynä seuraavia tekoja:

1. Ammattilaisten jalkautumista sekä omasta työhuoneestaan että ammattiroolistaan
2. Uusien aikojen ja paikkojen löytämistä opiskelijoiden ja ammattilaisten välistä tutustumista ja yhdessä työskentelyä varten
3. Opiskelijan aktivoimista palvelujen käyttäjäksi
4. Tiedottamisen parantamista opiskeluyhteisössä
5. Kunnioittavaa ja huomioivaa käyttäytymistä opiskelijoita kohtaan opiskeluyhteisössä
6. Yhteisen ymmärryksen muodostamista opiskelijan tavoitteista opiskelijan ja ammattilaisen välillä

Kuvaus uudesta yhteistoimintatavasta on kuvattuna kuviossa 8. Ammattilaisten jalkautumiseen ideoitiin struktuuria, joka toisi jalkautumisen koulun toiminnan rakenteisiin. Jalkautuminen käytännössä voisi olla ammattilaisen säännöllisiä sekä "ex-tempore" vierailuja luokkiin ja työsaleihin opiskelijoiden luo. Vierailuille ei aina tarvitse olla erityistä ammattilaiselta lähtevää teemaa, vaan tilanteessa voidaan mm. keskustella opiskelijoilta nousevista ajankohtaisista asioista. Ryhmästä vastuussa olevan opettajan kanssa asiasta on etukäteen kuitenkin sovittava, sen sijaan opiskelijoiden kanssa toimisi paremmin ennalta ilmoittamattomat vierailut. Jalkautumisen hyvänä tapana pidetään myös edelleen koulussa käytössä olevaa viikoittaista yhteistä kahvihetkeä aulatiloiissa. Puutteena tässä tosin koetaan ammattilaisten vähäinen osallistuminen kahvitteluun. Opiskelijat toivovat ammattilaisilta runsaampaa osallistumista sekä rentoa viiptymistä hetken aikaa paikalla. Uusia aikoja ja paikkoja opiskelijoiden ja ammattilaisten väliselle tutustumiselle sekä yhdessä työskentelylle ideoitiin koulurakennuksen ulkopuolelta. Yksi vaihtoehto tapaamiselle voisi olla esimerkiksi yhteinen kävelyretki. Opiskelijan aktivoimiseksi opiskeluhuollon palvelujen aktiivisemmaksi käyttäjäksi ehdotettiin palveluymmärryksen muodostumista opiskelijalle hänen opintoihinsa sidottuna. Esimerkiksi pakollisiin perusopintoihin kuuluvaan äidinkielen kurssiin voisi liittää tehtävän, jossa haetaan opiskeluhuollon palveluista tietoa. Opintoihin voisi kuulua myös lomake, johon opiskelija itse kirjaa tapaamansa koulun ammattilaiset. Tapaamistilanne olisi yksi tutustumismahdollisuus ja lisäksi käytännöllä varmistettaisiin osaltaan tiedon kulku palveluista opiskelijalle päin. Tiedottamisen parantamiseksi koulun näyttö- ja ilmoitustaulut olisi hyvä saada tehokkaampaan käyttöön. Esille voisi laittaa myös valokuvat koulun ammattilaisista. Tiedottamisen suhteen korostetaan, että kaikilla opiskelijoilla tulee olla tietoa, mistä saa apua. Perinteiset ryhmäinfot esimerkiksi aloittaville opiskelijoille eivät koskaan tavoita kaikkia opiskelijoita. Myöskään monet opiskelijat eivät itse etsi tietoa palveluista. Hyvän käytöksen merkitys ammattilaisilta opiskelijoita kohtaan yhteistoiminnassa on suuri. Paras auttaja on opiskelijaa ymmärtävä, rauhallinen, ystävällinen ja kuunteleva ammattilainen. Ammattilaisen tulee rohkeasti 'puhumalla normalisoiden' ottaa esille vaikeita asioita opiskelijoiden kanssa. Tähän liittyy ammattilaisen motiivit ja asenne omaa työtään kohtaan sekä ammattitaitoisuus, josta ammattilaisen on pidettävä huolta ja sitä ajan tasalla. Yhteisen ymmärryksen muodostamiseen opiskelijan tavoitteista ehdotettiin myös rakenteisiin vietyä mallia tarkistaa opiskelijan kanssa hänen tavoitteensa ja keinonsa niihin pääsemiseksi säännöllisesti esimerkiksi puolivälissä jokaista jaksoa. Yhteistoiminnan kehittämiseksi myös koko kouluyhteisön tavoitteet ja keinot niihin pääsemiseksi tulisivat olla kaikille opiskeluyhteisön jäsenille yhteiset ja auki puhutut. Muutos yhteistoiminnassa vaatii ammattilaisilta asenteen muutosta asiakaslähtöisempään suuntaan sekä opiskeluyhteisön

yhteistä näkemystä tavoitteista, mutta se työ kannattaisi tehdä opiskeluhoollon työn tuloksellisuuden parantamiseksi. Opiskelijoille kaivataan lisää ääntä kehittämiseen. Opiskelijoilla on paljon ideoita, mutta niitä on vaikea saada esiin. Kehittämisen kohteet tulisivat olla ruohonjuuritason pieniä asioita lähellä arkea.

Kuvio 8. Kuvaus uudesta yhteistoimintatavasta

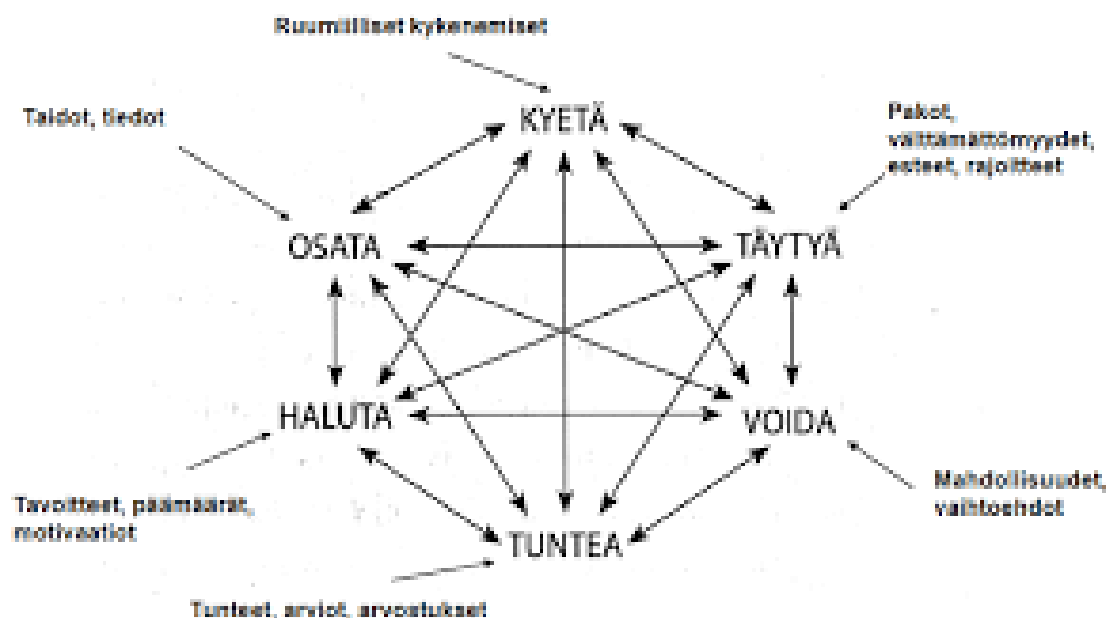
8 Pohdinta

Tutkimuksellisessa kehittämistyössäni tutkittiin ja kehitettiin ammatillisen oppilaitoksen opiskelijan ja ammattilaisen välistä yhteistoimintaa opiskelijan toimintakyvyn vahvistamiseksi. Tuotoksena syntyi kuvaus uudesta yhteistoimintatavasta. Tämän tuotoksen pohjalta on mahdollista jatkaa yhteistoiminnan kehittämistä oppilaitoksessa kohti konkreettisia tekoja. Laajemmasta näkökulmasta katsottuna kehittämisen tavoitteena voidaan nähdä ammatillisen oppilaitoksen opiskeluhuollon palvelujen kehittäminen tuloksellisemmiksi, vaikuttavammiksi ja enemmän hyvinvointia osallisilleen tuottavaksi.

Ympäristön tuki ihmisen toimintakyvylle voi olla emotionaalista, toiminnallista, aineellista tai tiedollista. Tuen tarpeen arvioinnin lähtökohtana on ihmisen oma kokemus voimavaroistaan elämänsä vaatimuksista selviämiseen. (Kähäri-Wiik ym.2007: 15 -16.) Opiskelijan toimintakyvyn ulottuvuuksiin ja niissä tunnistettaviin tekijöihin voidaan vaikuttaa mm. oppimisympäristöä ja – yhteisöä kehittämällä. Opiskelukykyä voidaan tukea erilaisin ohjaustoimin esimerkiksi opiskelua tukevilla palveluilla. (THL:n verkkosivut: Opiskelijoiden hyvinvointi, terveys sekä opiskelukyky.)

Harran (2014) mukaan yhteistoiminnan prosessi edellyttää toimijoilta voimavaroja, valmiuksia ja halua toimia yhdessä (Harra 2014: 184) eli toimintakykyyn kuuluvia osa-alueita. Yhteistoiminta vaatii toimintakykyä ja edelleen yhteistoiminnalla on mahdollisuus vahvistaa toimintakykyä, jolloin yhteistoiminnan mahdollisuudet taas kohenevat jne. Toimintakyvyn ja yhteistoiminnan käsitteet tuntuivat kehittämistyön teoriaosuudessa sekä käytännön kehittämisessä kietoutuvan vahvasti yhteen. Käsitteet sekä niiden välinen yhteys tuntui olleen myös kehittämiseen osallistuneille opiskelijoille ja ammattilaisille helposti ymmärrettävissä. Tämä mielestäni kuvastaa tutkimuksellisen kehittämistyöni aiheen onnistunutta valintaa sekä kohottaa osaltaan tulosten luotettavuutta. Toimintakykyä olisi ollut mahdollista tarkastella myös toimijuuden kautta. Yksilöllisen ja opiskelijälähtöisen asiakassuhteen rakentamisen periaatteena tulee olla opiskelijan omien vahvuuksien ja selviytymistaitojen yhteinen etsiminen ammattilaisen kanssa samalla kun ammattilaisen merkitystä toimijana vähennetään. (Puuronen 2014: 25–27). Tavoitteena onkin opiskelijan toimijuuden vahvistuminen, joka on auttamistoiminnan yksi keskeisimmistä tehtävistä (Alanen – Kotkavuori 2014: 33). Jyrkämä (2013) määrittelee toimintakyvyn potentiaalisena toimintakykynä ja toimijuuden aktuaalisena, käytössä olevana toimintakykynä (Jyrkämä 2013: 422). Toimijuudelle Jyrkämä (2008) on

luonut kuusi ulottuvuutta: kykeneminen, osaaminen, haluaminen, täytyminen, voiminen ja tunteminen. Jyrkämän kuvaamat toimijuuden ulottuvuudet on kuvattu kuviossa 9.

Kuvio 9. Toimijuuden ulottuvuudet (Jyrkämä 2008: 195)

'Kykenemisessä' on kyse ensisijaisesti fyysisestä ja psyykkisestä toimintakyvystä. 'Osata' viittaa erilaisiin pysyviin ominaisuuksiin, tietoihin ja taitoihin, joita ihminen on itselleen elämänsä aikana hankkinut tai tulee hankkimaan. 'Haluta' liittyy motivaatioon ja motivoituneisuuteen, tahtomiseen, päämääriin ja tavoitteisiin. 'Täytyä'-ulottuvuuden piiriin kuuluvat niin fyysiset kuin myös sosiaaliset – normatiiviset ja moraaliset – esteet, pakot ja rajoitukset. 'Voida' viittaa mahdollisuuksiin, joita jokin tilanne ja siinä ilmenevät erilaiset rakenteet ja tekijät tuottavat ja avaavat. 'Tuntea' liittyy puolestaan ihmisen perusominaisuuteen arvioida, arvottaa, kokea ja liittää kohtaamiinsa asioihin ja tilanteisiin tunteitaan. Toimijuus on näin jotakin, joka syntyy, muotoutuu ja uusiutuu näiden kuuden ulottuvuuden yhteen kietoutuvana prosessina ja sen kokonaisdynamikkana tietyssä kontekstissa. (Jyrkämä 2008: 195 -197.) Lähes jokaisen nuoren tavoitteena on mielekkään opiskelu- tai työpaikan löytäminen (Alanen – Kotkavuori 2014: 18). Myöskään tutkimuksellisen kehittämistyöni tuloksissa opiskelijoilla ei ilmene toimijuudessaan haluamisen puutetta opiskelun etenemisen suhteen ja tähän liittyy varmasti myös täytymisen ulottuvuus: omat, ympäristön ja yhteiskunnan toiveet sekä vaatimuk-

set valmistua ammattiin ja päästä näin elämässä eteenpäin. Sen sijaan käytössä olevan toimintakyvyn puutteet tuntuvat liittyvän muihin toimijuuden ulottuvuuksiin: kykene- miseen, osaamiseen, voimiseen ja tuntemiseen. Opiskelijat kokevat tarvitsevansa vie- relleen auttajan arkipäiväisissä asioissaan oppiakseen itse selviytymään kohti omia ta- voitteitaan. Paras auttaja tähän oppilaitoksessa on tuttu ja luotettavaksi koettu ammatti- lainen. Yhteistoiminnan muutoksella voitaisiin kuvitella vahvistettavan myös opiskelijan toimijuutta, sillä yhteistoimintaprosessissa opiskelija ja ammattilainen luovat yhteisen ymmärryksen tavoitteille ja tämä tavoite voi liittyä yhtä lailla toimijuuden kuin toiminta- kyvynkin vahvistamiseen. Asiakasymmärryksen muodostumisessa on tärkeää ottaa huomioon asiakkaan käytössä oleva toimintakyky. Siinä mielessä opiskelijan toimijuu- den vahvistamisen tutkiminen toimintakyvyn sijaan yhteistoiminnan keinoin olisi voinut olla jopa mielekkäämpää.

8.1 Tulosten tarkastelua

Tutkimuksellisen kehittämistyöni tuotoksena syntyi kuvaus uudesta opiskelijan ja am- mattilaisen välisestä yhteistoimintatavasta opiskelijan toimintakyvyn vahvistamiseksi. Kehittämisen eri vaiheissa syntyi muitakin tuloksia. Toimintakyvyn vahvistamisen ja yh- teistoiminnan nykytilojen kuvausten kautta nousi opiskelijoiden haastatteluissa voimak- kaasti esiin tarve auttavan ammattilaisen tuntemiseen, jotta yhteistoiminnassa voitaisiin työskennellä. Kun vuorovaikutus nuoren ja ammattilaisen välillä on avointa, kunnioitta- vaa ja perustuu luottamukseen, voidaan vaikeistakin asioista keskustella (Eduskunnan tarkastusvaliokunnan mietintö 2014).

Järvilehdon (2015) mukaan ihmisen hyvä elämä seuraa merkityksellisestä arjesta. Nuoren arjenhallinnassa taloudelliset, sosiaaliset ja käytännön arkeen kuuluvat ulottu- vuudet liittyvät vahvasti toisiinsa. Lapsuudenkodista saadut eväät tukevat arjesta selviy- tymistä, joka puolestaan tukee kokemusta elämässä yleisesti pärjäämisestä. Pojilla on selvästi useammin vaikeuksia selviytyä arkitoimista kuin tytöillä. Iän karttuessa arkitoi- met alkavat sujua yhä paremmin. Nuoret, jotka kokevat selviytyvänsä hyvin arkisista toi- mistaan, ovat muita tyytyväisempiä elämäänsä. (Nuorisobarometri 2015: 255.) Arjen su- juvuuden merkityksellisyys toimintakyvylle tuodaankin kehittämistyön tuloksissa vahvasti esille. 'Oma elämä' pitää olla kunnossa, jotta opiskelija pystyy keskittymään opiske- luunsa.

Kokemus elämänhallinnasta ja voimavarojen riittävydestä sekä sosiaalinen tuki ovat opiskelijan hyvinvoinnille ja opintojen sujumiselle tärkeitä (Komulainen ym. 2011: 34 – 35). Tukijoiden puute ja muut sosioekonomiset syyt on todettu olevan yhtenä taustatekijänä opiskelijan opintojen hidastumiseen (Nurmi 2009: 133). Myös kehittämistyössä mukana olleet opiskelijat kertovat riittävän ja osaavan tuen usein puuttuvan. Avun ja tuen tarve liittyy usein opiskelijoiden arkipäiväisiin asioihin yhteiskunnan jäsenenä. Tulos saattaa osaksi liittyä siihen, että suurin osa kehittämiseen osallistuneista opiskelijoista oli miespuolisia.

Opiskelijan ja ammattilaisen väliseen yhteistoimintaan tarvitaan lisää asiakasymmärrystä, jotta opiskelijan mahdolliset aiemmat huonot kokemukset auttamistyöstä sekä hänen voimavararesurssinsa pystytään ottamaan huomioon paremmin. Opiskelija uskaltaa paremmin hakeutua avun piiriin, mikäli vastassa on tuttu auttaja. Tähän tutustumiseen koetaan tarvittavan kehittämistyön tulosten mukaan uusia keinoja, aikoja ja paikkoja. Nuoret yleisesti korostavat, että avun tulisi olla helpommin saatavilla. Omatoimisen tiedon- ja avunhankinnan kynnyks vaikuttaa olevan välillä korkea. Kaikkeen toimintaan, myös avun hakemiseen, pitäisi olla matala kynnyks. Tietoa ja palveluita tulisi saada tutusta ja turvallisesti ympäristöstä, kuten koulusta. Tukipalveluita tarvitsevat kaipaavat erityistä rohkaisua avun hakemiseen. Tämän ohella nuoret peräänkuuluttavat ”nuorilta nuorille” – tyyppisiä palveluja ja tietoa. Nuorten kokemusten mukaan apua saadaan myös omilta kavereilta ja muilta nuorilta. (Rinne 2016: 18, 32.) Avun piiriin hakeutumisessa tarvitaan myös kehittämistyön tulosten mukaan tietty määrä aloitteellisuutta, rohkeutta ja avointa asennetta. Opiskelijat kaipaavat rohkaisua, jota luotettava ja läheinen henkilö pystyy antamaan. Opiskelijakollegoilla on tässä myös merkittävä rooli. Myöskään ammattilainen ei saisi helposti luovuttaa yhteistoiminnallista suhdetta muodostettaessa, vaikka opiskelija aluksi vastustelisikin. Opiskelijat toivovat ammattilaiselta sinnikkyyttä.

Yllättävää tuloksissa on, että ammattilaisen käytös opiskelijaa kohtaan koetaan niin usein olevan esteenä yhteistoiminnalle. Kunnioittava ja välittävä asenne nuorta ja hänen tuentarpeitaan kohtaan tuottaa nähdynksi tulemistä, joka vahvistaa nuoren valmiuksia ottaa itsenäisempiä askelia yhteiskunnassa. Nuoren ’repaleisuus’ tulee kohdata ja hyväksyä. Tämä suhde synnyttää nuoressa arvokkuuden kokemuksen, mikä näkyy kiinnostumisena itsestä ja omien asioiden hoitamisesta. (Puuronen 2014: 97.) Tutkimuksellisen kehittämistyön tuloksissa opiskelijat toivovat koulun ammattilaiselta hyvää

käytöstä opiskelijaa kohtaan. Hyvä käytös on opiskelijoiden mielestä ystävällistä, huomioivaa ja arkipäiväisen rentoa ilman turhaa virallisuutta ja ammatillisia rooleja. Näin käyttäytyvää ammattilaista on helpompi lähestyä. Nuorisobarometrin 2014 mukaan eniten ikään liittyvää syrjintää kokevat noin 20-vuotiaat nuoret aikuiset. Syrjintää tapahtuu kaikenlaisissa arkisissa asioissa: työnhaussa, asunnonsaannissa, sosiaali- ja terveyspalveluissa sekä muissa viranomaispalveluissa. (Nuorisobarometri 2014: 40.) Ammatillaisen kunnioittavalle ja tasa-arvoiselle käytökselle opiskelijaa kohtaan tulisikin antaa sille kuuluva arvo.

Käytännön teot uudeksi yhteistoimintatavaksi liittyvät myös tutustumisen mahdollistamiseen ammatillaisen jalkautumisen kautta. Näin on mahdollista etsiä ja löytää uusia paikkoja sekä aikoja tutustumista ja yhdessä työskentelyä varten. Teot liittyvät myös palveluista tiedottamisen parantamiseen. Nuorten tulee saada tietoa palveluista ikätasolleen sopivalla tavalla (Halme ym. 2012: 52). Nuoren on usein vaikea löytää palveluista apua ongelmiin itsenäisesti (Eduskunnan tarkastusvaliokunnan mietintö 2014). Usealla hyvinvoinnin osa-alueella nuoret kokevat, että tukea, apua ja tietoa on kyllä saatavilla ja mahdollisuudet oman hyvinvoinnin kohentamiseen ovat olemassa. Nuoret tietävät melko hyvin, mistä on mahdollista saada apua. Tieto mahdollisuuksien olemassaolosta ei kuitenkaan yksinään riitä tai tee nuorista aktiivisia toimijoita, jos välineet mahdollisuuksien hyödyntämiseen puuttuvat. (Rinne 2016: 32.) Käytännön tekoja ovat lisäksi opiskelijan aktivoiminen yhteistoimintaan. Nuorisotyön ideologiassa korostuu rinnalla kulkemisen ajatus ja hierarkkisuutta kaihtava ihminen ihmiselle – periaate, sekä ajatus siitä, että jokainen on oman elämänsä paras asiantuntija ja vastuunkantaja (Puuronen 2014: 27). Tutkimuksellisen kehittämistyöni tuloksissa opiskelijat korostavat sitä, että apu ja tuki eivät saa olla opiskelijan puolesta tekemistä vaan omien vastuiden, oikeuksien ja tavoitteiden tulisi kirkastua opiskelijalle itselleen. Opiskelijat kertovat tarvitsevansa vierelleen kumppanin omaa toimijuuttaan vahvistamaan. Opiskelijan ja hänen toimintaympäristönsä tavoitteet eivät kuitenkaan ole aina yhteneviä. Opiskelijan oma ”maali” saattaa olla hänelle itselleenkin hämärän peitossa. Ammatilliselta vaaditaankin dialogista vuorovaikutusosaamista sekä syvää asiakasymmärrystä, jotta yhteistoiminnalle saadaan muodostettua yhdessä tavoite. Asiakslähtöisyyden tulee toteutua palveluja tarjoavien henkilöiden asenteissa ja asiakkaan kohtaamisessa. Asennemuutoksen esteiden tunnistaminen ja asenteiden muuttamiseen panostaminen ovat tärkeitä asioita tuotanto- ja sektorilähtöisen ajattelutavan muuttumisessa asiakaslähtöiseksi. Johtamisella on tässä oleellisen

suuri merkitys. (Halme ym. 2012: 87 – 88.) Kehittäjäryhmä kuvasi vaadittavaa asennemuutosta 'riskiksi, joka kannattaa ottaa'. Asennemuutoksen tarpeellisuus on selkeästi tiedostettu.

8.2 Kehittämistyön luotettavuuden ja eettisyyden pohdintaa

Perinteisen tutkimuksen luotettavuutta arvioivat tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti. Validiteetilla tarkoitetaan tutkimusmenetelmien sopivuutta tutkimuskohteelle eli miten menetelmät sopivat juuri sen ilmiön tutkimiseen, jota niillä on tarkoitus tutkia. Reliabiliteetilla eli toistettavuudella arvioidaan tulosten pysyvyyttä. Toimintatutkimuksen luotettavuuden arviointi näillä menetelmillä, erityisesti reliabiliteetin vaatimuksella on hankalaa, sillä toimintatutkimuksessa tulkinnot rakentavat todellisuutta ja pyrkimyksenä on muutos eikä sen välttäminen. (Heikkinen ym. 2008: 144 – 161.)

Tutkimuksellisen kehittämistyöni validiteettia voidaan kuitenkin tarkastella loogisen validiteetin, sisäisen validiteetin, aineistovaliditeetin ja käsitevaliditeetin kautta. Looginen validiteetti vaatii kokonaisuuden kriittistä tarkastelua ja se kertoo tutkijan oman käsityksen tuloksen oikeellisuudesta. Sisäisen validiteetin tarkastelussa mietitään muun muassa sitä, onko tutkimusstrategia valittu tutkittavan kohteen olemuksen mukaisesti. Aineistovaliditeetti kuvastaa sitä, miten hyvin aineiston analyysimenetelmä ja aineisto vastaavat toisiaan. Aineistovaliditeettia voi todentaa mahdollisimman tarkalla tutkimusprosessin kuvauksella. Käsitevaliditeetti kertoo siitä, onko teoreettinen lähestymistapa valittu oikein ja käytetty oikeita käsitteitä. (Anttila 2006: 511 – 515.) Tutkimuksellisen kehittämistyöni tulokset tuntuvat sopivan siihen kuvaan, minkä olen opiskelijan ja ammattilaisen välisen yhteistoiminnan kehittämistarpeista itselleni aiemmin muodostanut. Tämä kuva on muodostunut vuosien kuluessa opiskeluhuollon työtä tehdessä. Kuvaa ovat vahvistaneet arkipäivän keskustelut opiskelijoiden ja ammattilaisten kanssa sekä oma kouluttautumiseni ja omaehtoinen ammatillisen tiedon hankkimiseni. Kehittämisryhmän opiskelijajäsenet edustavat asiakaskuntaani ja uskon, että ainakin haastatteluissa keskustelutilanne oli tuttu sekä opiskelijalle että minulle, mahdollistaen avoimen keskustelun sillä 'yhteisellä kielellä', jonka olen kokemuksen myötä todennut nuorten opiskelijoiden kanssa toimivaksi. Opiskelijoilta ei myöskään kysytty henkilökohtaisia asioita, vaan ainoastaan yleisesti mielipiteitä opiskelijan ja ammattilaisen välisestä yhteistoiminnasta opiskelijan toimintakykyä vahvistamassa. Tästä syystä uskon, että kehittämistyön tulos täyttää loogisen validiteetin kriteerit hyvin.

Tutkimusstrategian valinta perustui omaan harkintaan, hiljaiseen tietooni ja etukäteistuntemukseeni toimivasta tutkimusstrategiasta oppilaitosympäristössä. En kuitenkaan ollut perehtynyt riittävästi opiskelijoiden motiiveihin ja taitoihin koskien tämän kaltaista kehittämistä. Palveluiden käyttäjät eivät aina osaa kertoa tarpeistaan tai kuvitella tulevaisuudessa tarvitsemiaan palveluita ja siksi kehittäjien olisikin hyvä mennä käyttäjien luo havainnoimaan ja haastattelemaan heitä omassa ympäristössään (Ahonen ym. 2011: 36). Viimeisessä kehittäjäryhmän loppukeskustelussa tämä tulikin opiskelijoiden taholta esille. Opiskelijat olisivat mieluummin osallistuneet kehittämiseen omassa opiskelu-ympäristössään esimerkiksi luokkatilassa oman ryhmänsä kanssa. Kehittäjäryhmän opiskelijajäsenten rekrytoiminen oli todennäköisesti edellä mainitusta syystä yllättävän vaikeaa. Kehittämistyöni sisäistä validiteettia saattoikin laskea opiskelijoiden haluttomuus osallistua kehittämisryhmän toimintaan valitsemallani tavalla. Tähän en etukäteen ollut osannut varautua. Tutkimusstrategiaa valittaessa olisi tärkeää selvittää ja varmistaa nuorilta etukäteen, minkälaiseen kehittämistoimintaan he pystyvät osallistumaan. Kehittämisryhmässä opiskelijat olivat huomattavasti hiljaisempia kuin ammattilaiset, mikä johtui luultavasti haluttomuuden lisäksi jännittämisestä. Muistiinpanojen tekeminen osoittautui opiskelijoille myös oletettua hankalammaksi. Ammattilaiselle tuttu tapa kirjata keskustelun pääkohtia ylös ei ollutkaan opiskelijoille helppoa. Ylipäätään kirjallinen tuottaminen ja käsin kirjoittaminen osoittautui melko haastavaksi. Opiskelijoiden ryhmäkeskustelu oli monisanaista, poukkoilevaa ja aihetta hapuilevaa ja myös muiden puheenvuorojen päälle puhumista tapahtui. Näihin olisin voinut vaikuttaa ennakoimalla tilannetta paremmin sekä ohjaamalla keskustelun kulkua strukturoidummin.

Tutkijan ollessa paikalla havainnoimassa, mutta ei yhteisön jäsenenä, saattavat tulokset vinoutua. Yhteisön jäsenet tiedostavat tutkijan olemassaolon, mikä voi vaikuttaa heidän käyttäytymiseensä. (Kananen 2014: 66.) Kehittäjäryhmä koottiin nopeasti ainoastaan tutkimuksellista kehittämistyötäni varten, eikä se ehtinyt eikä sille annettu mahdollisuutta tiimiytyä. Kollektiivisen tiedon rakentamisen esteitä verkostossa ovat mm. luottamuksen puute ja kilpailu (Parviainen 2006: 167 – 174). Luottamuksen syntyminen vaatii aikaa, jota ei tässä tapauksessa kehittäjäryhmällä ollut käytössä. Lisäksi yhteiskehittelyssä, varsinkin tiimin keskinäisen luottamuksen mahdollisesti puuttuessa, läsnä voi olla ammatillista kilpailua, mikä heikentää sisäistä validiteettia.

Tutkimuksellisen kehittämistyöni prosessi on kuvattu tarkasti ja vaihe vaiheelta. Analyysimenetelmänä laadullinen sisällönanalyysi keskusteluista ja haastatteluista toimi mielestäni hyvin. Laadullinen analyysi alaluokka-asteelle oli riittävä, jotta aineistoista saatiin

esiin merkitykselliset ajatuskokonaisuudet seuraavan aineistonkeruutilanteen tai yhteiskehittelyn pohjaksi. Teoreettisen lähestymistavan oikeellisuus todentui mielestäni siinä, että aineistonkeruutilanteissa tiedontuottajille käsitteiden 'toimintakyky' ja 'yhteistoiminta' käyttö oli luontevaa ja helppoa. Käsitteet ikään kuin kietoutuvat kehittäjäryhmän keskusteluissa yhteen. Myös saamani kommentit liittyivät ammattilaisten käsitykseen tutkimisen ja kehittämisen tärkeydestä nimenomaan näiden käsitteiden kautta. 'Toimintakyvyn' sijaan olisi voinut käyttää käsitettä 'toimijuus', mikä olisi saattanut paremmin kuvata opiskelijoiden olemassa olevaa toimintakykyä. Triangulaatio kohottaa tutkimuksen luotettavuutta, sillä siinä pyritään osoittamaan, että sama tulos on saavutettu useilla eri lähestymistavoilla (Anttila 2006: 469). Aineistotriangulaation käytöllä ei kuitenkaan varsinaisesti kohotettu tutkimuksellisen kehittämistyöni luotettavuutta, sillä kehittäminen eteni vaihe kerrallaan tuoden joka vaiheessa uutta tietoa.

Tutkimuksen luotettavuuskysymysten lisäksi on arvioitava myös sen tuloksellisuutta. On mietittävä onko taustalla jokin todellinen ratkaistavissa oleva ongelma, minkälaisia käytökelpoisia ratkaisuja on saavutettu, miten ympäristö tai ammattiala katsoo tarpeelliseksi ratkaista ongelmaa ja ovatko tulokset hyödynnettävissä laajemminkin. (Anttila 2006: 518 – 519.) Aikaisempaan tietoon aiheesta perehtyessäni vakuutuin tutkimuksellisen kehittämisen tarpeellisuudesta. Ammatillisen oppilaitoksen opiskelijan toimintakyvyn vahvistaminen on merkittävä haaste yhteiskunnassamme sekä inhimillisistä että yhteiskunnallisista syistä, samoin yhteistoiminnan kehittäminen asiakaslähtöisemmäksi myös opiskeluhuollossa niin kuin sosiaali- ja terveysalalla yleensäkin. Sain paljon kannustusta kehittämistyön tekemiseen opiskeluhuollon toimijoilta sekä oppilaitoksen johdolta omassa työympäristössäni. Yhteistoiminnan kehittämisteko koettiin yleisesti erittäin tärkeäksi. Tutkimuksellisen kehittämistyöni tulokset ovat hyödynnettävissä ainakin koulumaailmassa nuorten kanssa tehtävässä hyvinvointityössä.

Tieteellinen tutkimus voi olla eettisesti hyväksyttävää ja tulokset luotettavia mikäli tutkimus on suoritettu hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Hyvä tieteellinen käytäntö edellyttää, että tutkimuksessa noudatetaan muun muassa rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta koko tutkimusprosessin ajan. Viittaukset käytettyihin aineistoihin tulee olla tehty asianmukaisella tavalla. (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2012: 6.) Tutkimuksellisen kehittämistyöni prosessi on kuvattu vaihe vaiheelta tarkasti, jotta lukija pystyy itse arvioimaan työn luotettavuutta. Kehittämistyössä käytettyihin aineistoihin on viitattu asianmukaisella tavalla. Tämän varmistamiseen käytin Turnitin-ohjelmaa koko valmiiseen työhön ennen sen palauttamista.

Eettisyys toiminnassa näkyy muun muassa asiakkaan autonomian varmistamisella, vahingon minimoimisella, varmistamalla suurin mahdollinen hyöty yksilölle sekä varmistamalla työtavan vaikuttavuus (Myllykangas – Ryyänen 2000: 111 – 116). Eettinen käyttäytyminen tutkijana merkitsee rehellisyyttä itselleen. Tämä tarkoittaa mahdollisimman avointa suhdetta tutkimuksen kohteen kanssa. Tutkijan tulee pyrkiä olemaan selvillä omista esioletuksistaan, kuten toiveistaan, haluistaan, intresseistään ja peloistaan. Tutkimusstrategian tulee olla valittu siten, että se ei toimi ristiriidassa tutkittavan ilmiön kanssa. Tutkiminen ei saa loukata tutkittavan intymiteettiä, anonymiteettiä tai juridisia oikeuksia eikä puuttua kiusallisella tavalla tutkittavan asioihin. (Anttila 2006: 506.) Tutkimuksellisessa kehittämistyössäni tämä muun muassa tarkoittaa, että työn toteuttaminen ei saa vaikuttaa kehittäjäryhmän opiskelijoiden toimintakykyyn alentavasti vaan parhaimmassa tapauksessa vahvistaa sitä. Aineistonkeruu- ja yhteiskehittelytilanteet järjestettiin konkreettisesti tavalla, joka ei haitannut opiskelijoiden koulunkäyntiä. Tietosuojaan kiinnitettiin asianmukainen huomio. Kerätty aineisto säilytettiin ainoastaan tutkijan hallussa ja hävitettiin kehittämistyön valmistuttua. Henkilötietojen kerääminen ja tallentaminen rekisteriin on sallittua vain laissa säädetyin edellytyksin esimerkiksi asiakassuhteessa (Anttila 2006: 508). Kehittäjäryhmän opiskelijajäsenet eivät tiedontuottajan roolissaan olleet asiakassuhteessa minuun, eikä mitään rekisteriä kerätty. Potilastietojärjestelmää ei myöskään ollut tarvetta käyttää. Terveystietojärjestelmällä on jo asemansa puolesta ehdoton salassapitovelvollisuus. Tutkijan ja tutkittavan välillä ei saa olla sellaista riippuvuussuhdetta, joka olennaisesti vaikuttaa tietojen antamisen vapaaehtoisuuteen (Anttila.2006: 509). Terveystietojärjestelmä ammatillisessa oppilaitoksessa ei ole tämän kaltainen auktoriteetti. Jokaisella henkilöllä, joka antaa itseään koskevia tietoja tutkimusta varten on oikeus saada riittävä informaatio tutkimuksen luonteesta, tavoitteista, tutkijasta, organisaatiosta sekä tulosten käyttötarkoituksesta. Osallistumisen pitää olla vapaaehtoista ja se pitää voida keskeyttää milloin tahansa tutkittavan toimesta. Tieto tästä on annettava myös tutkittaville. (Anttila 2006: 509.) Tutkimukselliseen kehittämiseen sain tutkimusluvat sekä Helsingin kaupungin Sosiaali- ja terveystieteiden osastolta että Opetusvirastolta. Tutkimushenkilöt saivat jokainen tutkimushenkilötiedotteen kautta tiedon yllä olevista asioista ja allekirjoittivat etukäteen suostumuksensa tutkimukseen osallistumiseen.

8.3 Tutkimuksellisen kehittämisen tarkastelua

Ammatillisen oppilaitoksen opiskeluhuollon yhteistoiminnallisen työn kehittäminen vastaa työelämän yleisen kehittämisen vaatimukseen vaikuttavammista ja tuloksellisemmista työn tekemisen tavoista. Työelämän kehittäminen tulisi tapahtua proaktiivisesti suunnitellen, kokeillen ja kehitellen uusia, rajoja ylittäviä ratkaisuja. Aikaisemmat eriytyneet työnjaot ja toimintatavat liittyen esimerkiksi työpaikkojen henkilöstöryhmien ja ammattien välille saattavat toimia enemmän esteinä kuin mahdollisuuksina tulevaisuuden työelämän haasteissa. Tarvitaankin osapuolten yhteistoiminnan uudelleenorganisointia, innovatiivisuutta, uusia palvelukonsepteja sekä moniorganisatoristen verkostojen toiminnan haasteiden ratkaisemista. (Alasoini – Järvensivu – Mäkitalo 2012: 6 – 7.) Tulevaisuuden tuottavuutta ja työelämän laatua parantavat innovaatiot vaativat muutoksia organisaatioiden omaksumissa työ-, organisaatio- ja johtamiskäytännöissä (Alasoini 2011: 10). Rajanylitykset ovat tulleet entistä ajankohtaisemmiksi myös asiakkaan ja ammattilaisen välillä, sillä asiakkaiden verkostojen muuttuessa muuttuvat myös ammattilaisten työnjaot ja toimintatavat. Samaan aikaan kun kehitetään eri sektoreiden työmuotoja yhä pidemmälle, lisääntyy myös yhteistyön tarve asiakkaiden kokonaistilanteen huomioimisen turvaamiseksi. Etäisyyden ylläpitäminen ammattilaisten ja asiakkaiden välillä hankaloittaa asiakkaiden voimavarojen saamista pulmanratkontaan mukaan. (Ahonen ym. 2011: 5 – 9; Arnkil – Seikkula 2009: 13.)

Asiakkaiden kanssa työskentelevä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö saa jatkuvaa tietoa ja ymmärrystä asiakastarpeista ollen täten avainasemassa uusia palveluinnovaatioita tuottaessa. Työntekijän innovatiiviseen toimintaan vaikuttavat työn voimavaratekijät, työyhteisö, esimiestoiminta ja oikeudenmukainen johtaminen. Työn voimavaratekijät, kuten työn imu, vaikutusmahdollisuudet ja työryhmän ilmapiiri ovat työntekijän innovatiivisuuden kannalta keskeisiä tekijöitä. Työn voimavaratekijät kytkeytyvät myös työntekijän kokemuksiin osallistumisesta ja työn hallinnasta sekä tukevat myös työntekijän työhyvinvointia. Yksittäisen työntekijän innovatiivisuus ei riitä siihen, että muutokset toteutuisivat siten, että niistä muodostuisi todellisia ja toimivia uudistuksia. Innovatiivisen yksilön toiminnan lisäksi tarvitaan työyhteisötason innovatiivisuutta. Työyhteisön innovatiiviselle toiminnalle on merkityksellistä toimijoiden riittävä yhteinen ymmärrys tavoitteista ja keinoista niihin pääsemiseksi. Rakenteiden lisäksi tämä vaatii dialogista vuorovaikutusta suosivia toimintakäytäntöjä. Innovatiivisuuteen ei riitä vielä sekään, että uusia toimintatapoja kehitellään, mikäli niitä ei oteta käyttöön. Esimies on tässä ratkaisevassa

asemassa toimien aktiivisena muutosagenttina sekä luomalla tilaa ja tilanteita innovoinnille. Oikeudenmukainen johtaminen konkretisoituu arjessa monilla tavoilla saaden aikaan luottamuksellisen ilmapiirin, jossa on turvallista nostaa epäkohtia esiin ja ideoida uusia toimintamalleja. (Ahonen ym. 2011: 47 – 48; Heikkilä – Saarisilta 2015: 260 – 262; Henkilöstön edustaja kehittäjänä 2008: 7 – 8.)

Kuntaorganisaatioissa eri yksiköiden väliset rajat estävät kuitenkin usein yhteisten ratkaisujen rakentamista. Samasta syystä kuntaorganisaatioiden kyky hyödyntää ulkopuolisten kumppanien kehittämispotentiaalia on usein heikko. Lisäksi hierarkkisessa ympäristössä havaittuihin ongelmiin kehitetään usein ensin ratkaisut, jotka pyritään sitten jalkauttamaan. Ratkaisun kehittämisessä ei siis hyödynnetä kaikkien asiaankuuluvien toimijoiden osaamista. Kehitettyjen ratkaisujen jalkauttaminen on myös usein varsin vaikeaa, jos ja kun kaikki toimijat eivät ole päässeet osallistumaan kehittämistyöhön. Pidemmällä aikavälillä tämä kehittämismalli tuottaa aina uuden haasteen. (Järvensivu – Nykänen - Rajala 2010: 7.) Kehittämistyössäni kehittäjäryhmän ammattilaisilta nousi loppukeskustelussa juuri tämän kaltaisia ajatuksia. Oppilaitoksen arjen työn kehittäminen tulisi tapahtua työtä tekevien toimesta, pienin askelin. Valitettavasti kuitenkin koettiin, että kehittämistä tapahtuu myös oppilaitoksen ulkopuolella. Näin kehitetyt uudet toimintatavat koettiin usein vieraiksi ja niiden jalkauttaminen vaikeaksi.

Organisaation tehtävänä on turvata yhteistyön sujuminen sekä tavoitteellinen ja tehokas toiminta. Moniammatillista yhteistyötä ajatellen organisaatorakenteet voivat olla este onnistuneelle työskentelylle silloin, kun toimijat kuuluvat eri organisaatioihin. Monissa asiantuntijatehtävissä erikoistuminen kapeisiin osa-alueisiin saattaa sumentaa ymmärrystä kokonaisuudesta. Rakenteiden uudistaminen helpottaisi yhteisen työn tekemistä (Isoheranen 2012: 135; Sinokki – Virtanen 2014: 164.) Jotta hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen aidosti toteutuisi oppilaitoksessa, tulisi hyvinvointityötä johtaa osana koulutuksen järjestäjän perustehtävää. (THL:n verkkosivut: Opiskelijoiden hyvinvointi, terveys sekä opiskelukyky.) Myös oppilas- ja opiskelijahuoltolain keskeinen tavoite on parantaa ja tehostaa eri hallinnonalojen viranomaisten välistä yhteistyötä. On todettu, että parhaisiin tuloksiin päästään integroiduilla palvelukokonaisuuksilla. (Eduskunnan tarkastusvaliokunnan mietintö 2014) Hyvinvointityön monialaisen johtamisen näkyminen arjen työssä Stadin ammattiopistossa on kokemukseni mukaan vähäistä. Opiskeluhuollon toimijat työskentelevät osittain hallinnollisesti eri Helsingin kaupungin virastoissa. Esimiestasolla opiskeluhuollon käytännön työllä ei ole yhteistä johtamisjärjestelmää. Olen kokenut tä-

män puutteena, sillä opiskeluhoollon yhteisen johtamisen puuttuessa oppilaitoksen johtamisen rakenteista, työntekijä on tavallaan vain oman itsensä varassa toimijana. Itsensä johtamiselle tulee tällöin suuri painoarvo ja yhteisen työn kokonaisuuden ymmärtäminen saattaa vaikeutua. Työskennellessäni eri organisaation edustajana oppilaitoksessa tavallaan 'ulkokehällä', myös tutkimuksellisen kehittämistyön toteuttaminen aikaansai kaksijakoisia tunteita. Kehittämistyön toteuttaminen vaati todella paljon omaa aktiivisuutta, omien verkostojen hyödyntämistä, rohkeutta ja kehittämistyön toteuttamiseen liittyvien päätösten tekemistä yksin. Vaikka tutkin ja kehitin oppilaitoksen yhteistoimintaa, olivat omat mahdollisuuteni suunnitella ja toteuttaa kehittämistyötä yhteistoiminnassa varsin pienet ja saikin kehittämisen tuntumaan osittain keinotekoiselta.

Onnistuneen monialaisen työskentelyn perusta on työntekijöiden vahvassa ammatillisessa osaamisessa. Vahvuutta tähän saadaan mm. erilaista koulutuksista sekä omaehtoisesta ammattitaidon ylläpitämisestä. Ammatillisen osaamisen varmistamiseksi hallinnonalojen johdon on luotava menettelytavat, joilla tieto vaikuttavista ja hyvistä käytännöistä välittyy henkilökunnalle ja miten niiden käyttöä seurataan. (Halme ym. 2012: 86 – 87.) Osaamista voidaan kehittää monilla henkilöstöjohtamisen toimenpiteillä. Näitä ovat mm. johtamisen ja esimiestyön kehittäminen, osaamisen johtaminen, työssä oppimisen tukeminen, uramallit uralla etenemiselle ja jatko- tai täydennyskouluttautumisen tukeminen. (Halme ym. 2012: 93.) Työelämän laatua ja tuottavuutta pitää kehittää samanaikaisesti ja nämä tavoitteet on mahdollista saavuttaa hyvällä johtamisella ja osaavalla henkilöstöllä, rakentavassa yhteistyössä. Kehittämistyön ytimessä ovat työpaikat omine lähtökohtineen (Työelämä 2020 – hankkeen verkkosivut.)

Tutkimuksellisessa kehittämistyössäni kehittäjäryhmän opiskelijoita kutsuttiin vaikuttamaan koulun yhteistoimintaan, jotta opiskelijoiden toimintakykyä pystyttäisiin vahvistamaan opiskeluhoollon toimin entistä paremmin. Opiskelijoiden rekrytointi kehittämiseen osoittautui haastavaksi. Kehittämisen tavan mielekkyyttä ei etukäteen opiskelijoilta varmistettu. Kehittäjäryhmään osallistuminen oli opiskelijoille uusi, oudonkin tuntuinen ja jännittävä tilanne. Jatkossa tämä olisi hyvä ottaa huomioon, kun haetaan opiskelijoiden osallisuutta palvelujen kehittämisessä. Toisaalta erilaisiin kehittämisryhmiin osallistuminen on arkipäivää työelämän puolella. Opiskelijoiden olisi hyvä hankkia tämän kaltaista työelämäosaamista jo opiskeluaikanaan. Kyse saattaa siis olla myös siitä, ettei opiskelun rakenteissa ole opiskelijoille aiemmin tarjottu mahdollisuutta riittävästi osallistua yhteiseen kehittämiseen.

Nuoret kokevat olevansa usein palveluissa lähinnä toiminnan kohteita, eikä heidän kokemusasiantuntemustaan arvosteta ja hyödynnetä palvelujen toteuttamisessa ja kehittämisessä. Aito osallisuuden kokemus ja mahdollisuus vaikuttaa itseään ja yhteisöään koskeviin asioihin on nuorille erittäin tärkeää ja edistää heidän vastuuntuntoaan. (Eduskunnan tarkastusvaliokunnan mietintö 2014.) Myös tutkimuksellisen kehittämistyöni tulokset viittaavat tähän. Ammatillisen oppilaitoksen opiskelijat kokevat, etteivät palvelut ole suunniteltu heitä varten. Palveluja pitäisi tuottaa ja kehittää opiskelijälähtöisesti ja läpinäkyvästi ja kaikkien oppilaitoksen opiskelijoiden ääni pitäisi saada tavalla tai toisella kuuluville palveluja kehitettäessä. Nykyiset käytössä olevat keinot koetaan riittämättömiksi.

On todettu, että kaikille nuorille ei tule koulussa vaikuttamisen ja osallisuuden kokemuksia. Kun vaikuttamaan pystytään, kohdistuu vaikuttaminen lähinnä koulun ulkopuolisiin tapahtumiin, kuten erilaisiin teemapäiviin. Nuoria koskeva tutkimus on myös osoittanut, että pelkkä oppilaskuntatoiminta ei ratkaise kaikkia kouluosallisuuden ongelmia, vaan sen ohkeen olisi rakennettava muita osallistumisen tapoja. Opiskelijoiden ja ammattilaisten näkemykset osallisuuden laadusta voivat myös poiketa toisistaan. Eri tutkimukset osoittavat, etteivät ongelmat osallisuudessa ja vaikuttamisessa selity niinkään oppilaiden tai nuorten passiivisuudella, vaan jonkinlaisena kohtaamisongelmana. Näyttää siltä, että vaikuttamiseen vaaditaan uudenlaisia rakenteita, joiden avulla vaikuttaminen voi arkipäiväistyä. (Kiilakoski 2012: 6 – 7.) Mielenkiintoinen jatkotutkimus ja -kehittämisaihe voisi olla ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoiden käsitykset yhteisestä kehittämisestä ja osallisuudesta siinä.

Lähteet

Aaltola, Juhani – Valli, Raine. 2015. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS-kustannus. Bookwell Oy. Juva.

Aaltonen, Sanna – Berg, Päivi – Ikäheimo, Salla. 2015. Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 84. Sähköisesti osoitteessa: <<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/nuoretluukulla.pdf>>

Ahonen, Päivi – Lamminmäki, Sara – Suoheimo, Maria – Suokas, Markku – Virtanen, Petri. 2011. Matkaopas asiakaslähtöisten sosiaali- ja terveystalvelujen kehittämiseen. Tekesin katsaus 281/2011. Helsinki. Sähköisesti osoitteessa: <<https://www.tekes.fi/globalassets/julkaisut/matkaopas.pdf>>

Alanen, Olli – Kotkavuori, Aapo. 2014. Välittämisen ammattilaiset. Vamoksen käsikirja etsivään nuorisotyöhön. Helsingin diakonissalaitos. Libris Oy. Sähköisesti osoitteessa: <https://www.hdl.fi/images/stories/liitteet/HDL_Vamos_etsivn_kskirja_sahkoinen_sivut_DEF.pdf>

Alasoini, Tuomo. 2011. Hyvinvointia työstä. Kuinka työelämää voi kehittää kestäväällä tavalla? Tykes raportteja 76. Helsinki. Sähköisesti osoitteessa: <https://www.tekes.fi/globalassets/julkaisut/hyvinvointia_tyosta.pdf>

Alasoini, Tuomo – Järvensivu, Anu – Mäkitalo, Jorma. 2012. Suomen työelämä vuonna 2030. Miten ja miksi se on toisennäköinen kuin tällä hetkellä. TEM-raportteja 14/2012. Työ- ja elinkeinoministeriö. Sähköisesti osoitteessa: <http://www.tem.fi/files/32749/Suomen_tyoelama_tulevaisuudessa_5TAAJJM_120312.pdf>

Anttila, Anu-Hanna – Kuussaari, Kristiina – Puhakka, Tiina (toim.). 2010. Ohipuhuttu nuoruus? Nuorten elinolot – vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto, Terveystalvel ja hyvinvoinnin laitos, Valtion Nuorisosiain neuvottelukunta. Sähköisesti osoitteessa: <<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80119/6009360f-eeec-4da7-b1d0-1311124fed43.pdf?sequence=1>>

Anttila, Pirkko. 1998. Tutkimisen taito ja tiedon hankinta. Verkkodokumentti. Luettu 26.4.2016. <<https://metodix.wordpress.com/2014/05/17/anttila-pirkko-tutkimisen-taito-ja-tiedon-hankinta/#2.2>> Tiedon intressit

Anttila, Pirkko. 2006. Tutkiva toiminta ja ilmaisuus, teos, tekeminen. Artefakta 16. Akatiimi Oy. Hamina.

Arnkil, Tom Erik – Seikkula, Jaakko. 2009. Dialoginen verkostotyö. Terveystalvel ja hyvinvoinnin laitos. Esa Print Oy. Helsinki.

Eduskunnan tarkastusvaliokunnan mietintö. 2014. TrVM 1/2014 vp - M 3/2014 vp. Nuorten syrjäytyminen. Verkkodokumentti. Luettu 14.5.2016. <<https://www.edilex.fi/mt/trvm20140001>>

Halme, Nina – Nykänen, Sirpa – Perälä, Marja-Leena. 2012. Lasten, nuorten ja perheiden palveluja yhteensovittava johtaminen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy. Tampere. Sähköisesti osoitteessa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90893/THL_OPA019_2012web.pdf?sequence=1>

Harra, Toini. 2014. Terapeuttinen yhteistoiminta. Asiakkaan osallistumisen mahdollistaminen toimintaterapiassa. Väitöskirja. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Sähköisesti osoitteessa: <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/101037/Harra_Toini_ActaE_156pdfA.pdf?sequence=2>

Hastrup, Arja – Hietanen-Peltola, Marke – Jahnukainen, Johanna – Pelkonen, Marjaana. 2013. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen. Lasten Kaste - kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 3/2013. Sähköisesti osoitteessa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104345/THL_RAP2013_003_verkko.pdf?sequence=1>

Heikkilä, Asta – Jokinen, Pirkko – Nurmela, Tiina. 2008. Tutkiva kehittäminen. Avaimia tutkimus- ja kehittämishankkeisiin terveysalalla. WSOY Oppimateriaalit Oy. Helsinki.

Heikkilä, Johanna – Saarisilta, Jaana (toim.). 2015. Yhdessä innovoimaan – osallistuva innovaatiotoiminta ja sen johtaminen sosiaali- ja terveysalan muutoksessa. Osuva-tutkimushankkeen loppuraportti. Tekesin raportti 4/2015. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Juvenes Print. Suomen yliopistopaino Oy. Tampere.

Heikkinen, Hannu L. T. – Rovio, Esa – Syrjälä, Leena. 2008. Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Kansanvalistusseura. Helsinki. Dark Oy. Vantaa.

Helsingin kaupungin strategiaohjelma. Verkkodokumentti. Luettu 15.5.2016. <http://www.hel.fi/static/kanslia/Julkaisut/Strategiaohjelma_2013-2016_Kh_250313.pdf>

Henkilöstön edustaja kehittäjänä. 2008. Työturvallisuuskeskus. Sähköisesti osoitteessa: <http://www.ttk.fi/files/696/Henkiloston_edustaja_kehittajana.pdf>

Hirso, Päivi – Holmberg-Marttila, Doris – Koivuniemi, Kauko – Mattelmäki, Ulla. 2014. Terveystuonon kompassi. Avain asiakkuuteen. PerSona-sarja. Duodecim. Livonia Print. Riika.

Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. 2012. Verkkodokumentti. Luettu 4.5.2016. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. <http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf>

ICF. 2004. Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus. WHO. Stakes: ohjeita ja suosituksia 2004:4. Bookwell Oy. Jyväskylä 2011.

Innokylän verkkosivut. Aivoriihi. Verkkodokumentti. Luettu 9.5.2016. <<https://www.innokyla.fi/web/malli109565>>

Isoherranen, Kaarina. 2012. Uhka vai mahdollisuus – moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Helsingin yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Sähköisesti osoitteessa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37493/isoherranen_vaitoskirja.pdf>

Johda työhyvinvointia tuloksellisesti. Ilmarinen. Verkkodokumentti. Luettu 5.8.2015. <<https://www.ilmarinen.fi/siteassets/liitepankki/tyohyvinvointi/opas-johda-tyohyvinvointia-tuloksellisesti.pdf>>

Jyrkämä, Jyrki. 2008. Toimijuus, ikääntyminen ja arkielämä – hahmottelua teoreettis-metodologiseksi viitekehikseksi. Gerontologia 4/2008. Sähköisesti osoitteessa: <<http://elektra.helsinki.fi.ezproxy.metropolia.fi/se/g/0784-0039/22/4/toimijuu.pdf>>

Jyrkämä, Jyrki. 2013. Vanheneminen, arkitilanteet ja toimijuus. Teoksessa: Gerontologia. Duodecim. Saarijärven Offset Oy. Saarijärvi.

Järvensivu, Timo – Nykänen, Katri – Rajala, Rika. 2010. Verkostojohtamisen opas: Verkostotyöskentely sosiaali- ja terveysalalla. Versio 1.0 (30.12.2010). Muutosvoimaa vanhustyön osaamiseen -hankkeen julkaisu. Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu. Verkkodokumentti. Luettu 15.4.2016. <http://verkostojohtaminen.fi/?page_id=33>

Järvensivu, Timo. 2012. Kumppanuuden yleinen määritelmä ja malli. Teoksessa Oravasaari, Tomi – Järvensivu, Timo (toim.): Vapaaehtoistoiminnan ja hoivayritysten kumppanuusmalli. Helsinki: Laurea-ammattikorkeakoulu. 12–20. Sähköisesti osoitteessa: <<http://www.kansalaisareena.fi/VaPari-kumppanuusmalli.pdf>>

Järvikoski, Aila. 2013. Monimuotoinen kuntoutus ja sen käsitteet. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:43. Sähköisesti osoitteessa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114972/URN_ISBN_978-952-00-3457-3.pdf?sequence=1>

Järvilehto, Lauri. 2015. Tulevaisuuden työ. Luento Stadin ammattiopiston aloituspäivillä 7.8.2015. Kaapelitehdas. Helsinki.

Kananen, Jorma. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 176. Suomen yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Kannasoja, Sirpa. 2013. Nuorten sosiaalinen toimintakyky. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Sähköisesti osoitteessa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/42447/978-951-39-5459-8_vaitos23112013.pdf?sequence=1>

KASTE 2012–2015. Sosiaali- ja terveysministeriö 2012. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:1. Verkkojulkaisu. Luettu 29.4.2016. <<http://stm.fi/kaste>>

Kiilakoski, Tomi. 2012. Koulu nuorten näkemänä ja kokemana. Tutkimusinventari: Nuorisotutkimukset nuorten koulukokemuksista. Opetushallitus. Tilannekatsaus marraskuun 2012. Sähköisesti osoitteessa: <http://www.oph.fi/download/144688_Koulu_nuorten_nakemana_ja_kokemana_tiivistelma.pdf>

Koivula, Antti. 2015. Herätys, Suomi. HS Ura & työ 20.9.2015.

Koivuniemi, Kauko – Simonen, Kimmo. 2010. Kohti asiakkuutta. Ihmistä arvostava terveydenhuolto. PerSona. Duodecim. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu 2011.

Komulainen, Anne – Kunttu, Kristina – Makkonen, Katri – Pynnönen, Päivi. 2011. Opiskeluterveys. Duodecim. Bookwell Oy. Porvoo.

Kuusela, Pekka. 2005. Realistinen toimintatutkimus? Toimintatutkimus, työorganisaatiot ja realismi. Työturvallisuuskeskuksen raporttisarja. Helsinki.

Kuusela Pekka. 2008. Johtaminen, innovaatiot ja kuntasektori. Teoksessa: Jääskeläinen, Titta – Kuusela Pekka (toim.). 2008. Oppimisverkosto kehittämisympäristönä. Opiminen, työhyvinvointi ja henkilöstöjohtaminen kunta-alan työorganisaatioissa. Suomen kuntaliitto. Kuntatalon paino. Helsinki.

Kähäri-Wiik, Kaija – Niemi, Aira – Rantanen, Anneli. 2006. Kuntoutuksella toimintakykyä. WSOY Oppimateriaalit Oy. Helsinki.

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. 2016. Sosiaali- ja terveysministeriö. Verkodokumentti. Luettu 3.5.2016. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74904/Rap_ja_muist_29_2016.pdf?sequence=1>

Moilanen, Teemu – Ojasalo, Katri – Ritalahti, Jarmo. 2009. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. WSOYpro Oy.

Myllykangas, Markku – Ryynänen, Olli-Pekka. 2000. Terveysthuollon etiikka. Arvot monimutkaisuuden maailmassa. WSOY. Ws Bookwell Oy. Juva.

Mäkinen, Elisa. 2014. Kuntoutujan uusi asema. Teoksessa Mäkinen, Elisa – Sipari, Salla – Paalasmaa, Pekka (toim.). Kuntoutettavasta kehittäjäkumppaniksi. Metropolia ammattikorkeakoulun julkaisusarja. Aatos-artikkelit 3. Helsinki. Sähköisesti osoitteessa: <http://www.metropolia.fi/fileadmin/user_upload/Julkaisutoiminta/Julkaisusarjat/AA-TOS/PDF/AATOS_13_Kuntoutettavasta_kehittajakumppaniksi.pdf>

Mäkinen, Elisa – Sipari, Salla. 2012. Yhdessä rakentuva kuntoutusosaaminen. Metropolia ammattikorkeakoulun julkaisusarja. Aatos-artikkelit 6. Sähköisesti osoitteessa: <http://www.metropolia.fi/fileadmin/user_upload/Julkaisutoiminta/Julkaisusarjat/AA-TOS/PDF/Metropolia_AATOS_6-12.pdf>

Mönkkönen, Kaarina. 2002. Dialogisuus kommunikaationa ja suhteena. Vastaamisen, vallan ja vastuun merkitys sosiaalialan asiakastyön vuorovaikutuksessa. Kuopion yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Sähköisesti osoitteessa: <http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_951-781-933-1/urn_isbn_951-781-933-1.pdf>

Mönkkönen, Kaarina. 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Edita Prima Oy. Helsinki.

Nuorisobarometri 2014. Ihmisarvoinen nuoruus. Toim. Sami Myllyniemi. Nuorisosiain neuvottelukunnan julkaisuja 51. Sähköisesti osoitteessa: <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2015/03/Nuorisobarometri_2014_web.pdf>

Nuorisobarometri 2015. Arjen jäljillä. Toim. Sami Myllyniemi. Nuorisosiain neuvottelukunnan julkaisuja 54. Sähköisesti osoitteessa: <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2016/01/Nuorisobarometri_2015_ISSUU.pdf>

Nuorisolaki. Finlex 27.1.2006/72. Sähköisesti osoitteessa: <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>>

Nuorisotakuutyöryhmän loppuraportti ja suositukset jatkotoimiksi. 2015. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys. 19/2015. Sähköisesti osoitteessa: <https://www.tem.fi/files/42493/TEMjul_19_2015_web_19032015.pdf>

Nuorten yhteiskuntatakuu. 2012. Raportti. Työ- ja elinkeinoministeriö. Työllisyys- ja yrittäjyysosasto. 15.3.2012. Verkkodokumentti. Luettu 15.4.2015. <http://www.tem.fi/files/32290/TEMrap_8_2012.pdf>

Nurmi, Pirkko. 2009. Opettaja kouluhyvinvoinnin edistäjänä. Toisen asteen opettajat dialogisuutensa ja autenttisuutensa sääntelijöinä. Kuopion yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalipsykologian laitos. Sähköisesti osoitteessa: <<http://wanda.uef.fi/uku-vaitokset/vaitokset/2009/isbn978-951-27-1229-8.pdf>>

Nyberg, Crister. 2016. Ohjauspalveluiden päällikkö. Helsingin kaupunki opetusvirasto. Opiskeluhuollon unelmana, ettei tukipalveluja tarvittaisi. Blogikirjoitus. Verkkodokumentti. Luettu 15.3.2016. <<http://www.nuorrenhyvinvointikertomus.fi/blogi/2016-01/opiskeluhuollon-unelmana-ettei-tukipalveluja-tarvittaisi>>

Opiskeluterveydenhuollon kehittämisohjelma 2014–2018. Suunnitelma. Anneli Milén ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki. Sähköisesti osoitteessa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116030/URN_ISBN_978-952-302-162-4.pdf?sequence=1>

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. Finlex 1287/2013. Sähköisesti osoitteessa: <<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>>

Parviainen, Jaana. 2006. Kollektiivinen tiedonrakentaminen asiantuntijatyössä. Teoksessa Kollektiivinen asiantuntijuus. Toim. Jaana Parviainen. Tampereen yliopistopaino Oy. Juvenes Print. Tampere.

Puuronen, Anne. 2014. Etsivän katse. Etsivä nuorisotyö ammattina ja ammattialan kehittäminen – näkökulmia käytännön työstä. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 144. Helsinki. Sähköisesti soitteessa: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/etsivan_katse.pdf>

Rantanen, Teemu – Toikko, Timo. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print. Tampere.

Rinne, Kati. 2016. Omat jalat kantaa. Helsingiläisnuorten kokemuksia hyvinvoinnista. Tutkimuskatsauksia 2106:1. Helsingin kaupungin tietokeskus. Sähköisesti osoitteessa: <http://www.hel.fi/hel2/Tietokeskus/julkaisut/pdf/16_01_07_Tutkimuskatsauksia_1_Rinne.pdf>

Salonen, Kari. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. Sähköisesti osoitteessa: <<http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>>

Sarajärvi, Anneli – Tuomi, Jouni. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Sinokki, Marjo – Virtanen, Petri. 2014. Hyvinvointia työstä. Työhyvinvoinnin kehittymisen, perusta ja käytännöt. Tietosanoma Oy. Helsinki.

Stadin ammattiopiston opetussuunnitelman yhteinen osa 2015. Toimintaa ohjaavat arvot. Sähköisesti osoitteessa: <http://stadinao.eu/OPS15/Yhteinen_osa/?page_id=1980>

Stadin ammattiopiston opiskelijan opas. 2015. Sähköisesti osoitteessa: <http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/a9af379d-df4a-40f0-b436-03f28d1bd966/OpiskelijanOpas_2015-2016.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=a9af379d-df4a-40f0-b436-03f28d1bd966>

Stadin ammattiopiston opiskeluhuoltosuunnitelma. Nd. Sähköisesti osoitteessa: <<http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/5aa2c179-4208-444b-8948-e3f175e1d08d/Opiskeluhuoltosuunnitelma+Stadin+ammattiopisto.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=5aa2c179-4208-444b-8948-e3f175e1d08d>>

Stadin ammattiopiston verkkosivut. Luettu 7.4.2016. <<http://www.hel.fi/hki/ammattillinen/fi/Etusivu>>

Terveystenhuoltolaki Finlex 30.12.2010/1326. Sähköisesti osoitteessa: <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajattasa/2010/20101326#L6P51>>

Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivut: ICF-luokitus. Verkkodokumentti. Luettu 18.2.2015. <<http://www.thl.fi/fi/web/toimintakyky/icf-luokitus>>

Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivut. Mitä toimintakyky on. Verkkodokumentti. Luettu 16.1.2015. <<http://www.thl.fi/fi/web/toimintakyky/mita-toimintakyky-on>>

Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivut. Opiskelijoiden hyvinvointi, terveys sekä opiskelukyky. Verkkodokumentti. Luettu 3.5.2016. <<https://www.thl.fi/fi/web/terveyden-edistaminen/toimijat/terveyden-edistaminen-eri-toimialoilla/terveyden-ja-hyvinvoinnin-edistaminen-ammattillisessa-koulutuksessa/opiskelijoiden-hyvinvointi-terveys-seka-opiskelukyky>>

Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivut. Opiskeluterveydenhuolto. Verkkodokumentti. Luettu 17.12.2014. <<http://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhuolto/opiskeluterveydenhuolto>>

Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivut. Toimintakyvyn ulottuvuudet. Verkkodokumentti. Luettu 16.1.2015. <<http://www.thl.fi/fi/web/toimintakyky/mita-toimintakyky-on/toimintakyvyn-ulottuvuudet>>

Työelämä 2020 – hankkeen verkkosivut. Luettu 25.8.2015. Työ- ja elinkeinoministeriö. <http://www.tyoelama2020.fi/tyoelama_2020_-hanke/tyoelamastrategia>

Uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolainsäädäntö. 2015. Soveltamisohje. Sosiaali- ja terveysministeriö. Kuntainfo 13 a/2015. Sähköisesti osoitteessa: <<http://stm.fi/documents/1271139/1427058/Kuntainfo13a+Uusi+soveltamisohje+oppilas-+ja+opiskelijahuoltolains%C3%A4%C3%A4d%C3%A4nn%C3%B6st%C3%A4+p%C3%A4ivitetty+18122015/ea07ef1e-38b5-4236-a503-aee01aa87185>>

Valtioneuvoston kuntoutusselonteko 2002. Sähköisesti osoitteessa: <<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114250/kselte02.pdf?sequence=1>>

Vilkkumaa, Ilpo. 2011. WHO:n vuosien 1980 ja 2001 vammaisuusluokitusten teoreettiset perusteet. Kuntoutusportti. Verkkodokumentti. Luettu 19.2.2015.
<http://www.kuntoutusportti.fi/portal/fi/ajankohtaista/tatakin_voisi_tutkia?bid=634>

Yhteiskehittelyllä hyvinvointia. Osaamista ja oivallusta tulevaisuuden tekemiseen. Metropolian mikrokirja. Sähköisesti osoitteessa: <http://www.e-julkaisu.fi/metropolia/yhteiskehittelylla_hyvinvointia/>

Liite 1

Hyvä Stadin ammattiopistossa opiskeleva tai työskentelevä!!

Tervetuloa mukaan kehittämään koulun YHTEISTOIMINTAA. Entistä paremmalla yhteistoiminnalla on tavoitteena vahvistaa opiskelijoiden TOIMINTAKYKYÄ opiskelussaan kohti tulevaa ammattia ja elämää. Tarkoituksena on **kuulla erityisesti opiskelijoiden ääntä oman elämänsä asiantuntijoina**. Opiskelijoiden ja työntekijöiden yhteiskehittelyllä luomme kouluun kuvausta uudesta yhteistoimintatavasta. Nyt on tilaisuutesi tulla mukaan kehittämään. Kehittämisen lopputulosta emme vielä tiedä. Kaikki mielipiteet ovat oikeita ja sallittuja!

Kehittämistyön toteuttamiseksi kootaan koululle kehittäjäryhmä. Kehittäjäryhmä koostuu sekä opiskelijoista että koulun työntekijöistä. Osalle kehittäjäryhmän jäsenistä tapaamiset ovat yksilötapaamisia ja osalle ryhmätapaamisia. **Sinut on kutsuttu mukaan ryhmätapaamisiin**, joita tulee olemaan yhteensä kaksi. Tapaamiskerroilla keskustelemme nuorten riittävästä elämästä eteenpäin vievästä toimintakyvystä, sen vahvistamisesta sekä koulun mahdollisuuksista nuorten toimintakyvyn vahvistamiseen. Tapaamiskerroilla keskustelemme myös yhteistoiminnasta ja sen kehittämisestä koulussa. Lopuksi luomme yhdessä uuden yhteistoimintatavan opiskelijoiden toimintakyvyn vahvistamiseksi opiskeluaikana kouluympäristössä.

Kehittämistyö on osa Metropolia Ammattikorkeakoulun Kuntoutuksen YAMK-tutkinnon opintoja. Kehittämistyön tutkimussuunnitelma on hyväksytty Metropoliasa ja kehittämistyölle on myönnetty tutkimuslupa Helsingin kaupungin Sosiaali- ja terveystieteiden keskuksen sekä Opetusvirastosta.

Kehittämistyöhön osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen ja jokaisella osallistujalla on oikeus keskeyttää osallistumisensa milloin tahansa syytä ilmoittamatta. Kehittämisryhmän tapaamiset taltioidaan. Tutkimusaineisto on vain tutkijan hallussa analysointia varten. Kaikki taltioitu materiaali hävitetään kehittämistyön valmistuttua. Kaikki kerättävä tieto käsitellään luottamuksellisesti eikä ketään yksittäistä henkilöä voida tunnistaa lopullisesta raportista. Valmis työ on saatavissa elektronisena versiona Metropolia Ammattikorkeakoulun kirjaston Theseus-tietokannasta ja se löytyy myös kansitettuna koulun kirjastosta.

Annan mielelläni lisätietoa kehittämistyöstä.

Terveystieteiden Marketta Tiira

p. 050 3671946, marketta.tiira@metropolia.fi

Liite 2

Hyvä Stadin ammattiopistossa opiskeleva!!

Tervetuloa mukaan kehittämään koulun YHTEISTOIMINTAA. Entistä paremmalla yhteistoiminnalla on tavoitteena vahvistaa opiskelijoiden TOIMINTAKYKYÄ opiskelussaan kohti tulevaa ammattia ja elämää. Tarkoituksena on **kuulla erityisesti opiskelijoiden ääntä oman elämänsä asiantuntijoina**. Nyt on tilaisuutesi tulla mukaan kehittämään. Kehittämisen lopputulosta emme vielä tiedä. Kaikki mielipiteet ovat oikeita ja sallittuja!

Kehittämistyön toteuttamiseksi kootaan koululle kehittäjäryhmä. Kehittäjäryhmä koostuu sekä opiskelijoista että koulun työntekijöistä. Osalle kehittäjäryhmän jäsenistä tapaamiset ovat yksilötapaamisia ja osalle ryhmätapaamisia. **Sinut on kutsuttu mukaan yhteen yksilötapaamiseen**, teemahaastatteluun, jossa keskustelemme kahden kesken nuorten riittävästä elämästä eteenpäin vievästä toimintakyvystä, sen vahvistamisesta sekä koulun mahdollisuuksista nuorten toimintakyvyn vahvistamiseen yhteistoiminnan keinoin.

Kehittämistyö on osa Metropolia Ammattikorkeakoulun Kuntoutuksen YAMK-tutkinnon opintoja. Kehittämistyön tutkimussuunnitelma on hyväksytty Metropoliasa ja kehittämistyölle on myönnetty tutkimuslupa Helsingin kaupungin Sosiaali- ja terveystieteiden ja Opetusvirastosta.

Kehittämistyöhön osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen ja jokaisella osallistujalla on oikeus keskeyttää osallistumisensa milloin tahansa syytä ilmoittamatta. Kehittäjäryhmän tapaamiset taltioidaan. Tutkimusaineisto on vain tutkijan hallussa analysointia varten. Kaikki taltioitu materiaali hävitetään kehittämistyön valmistuttua. Kaikki kerättävä tieto käsitellään luottamuksellisesti eikä ketään yksittäistä henkilöä voida tunnistaa lopullisesta raportista. Valmis työ on saatavissa elektronisena versiona Metropolia Ammattikorkeakoulun kirjaston Theseus-tietokannasta ja se löytyy myös kansitettuna koulun kirjastosta.

Annan mielelläni lisätietoa kehittämistyöstä.

Terveystieteiden Marketta Tiira
p. 050 3671946, marketta.tiira@metropolia.fi

Liite 3

SUOSTUMUSASIAKIRJA

Suostumus tutkimukseen osallistumiseen.

Olen saanut, lukenut ja ymmärtänyt Marketta Tiiran kehittämistyötä koskevan tutkimus-henkilötiedotteen. Tiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen tutkimuksen tarkoituk-sesta, tietojen keräämisestä sekä säilytyksestä ja minulla on ollut mahdollisuus saada lisätietoja suullisesti.

Ymmärrän, että osallistumiseni tutkimukseen on vapaaehtoista ja voin perustelematta keskeyttää osallistumiseni tutkimukseen milloin tahansa. Keskeytyksen ilmoitan tutki-muksen tekijälle joko suullisesti tai kirjallisesti. Tutkimuksen tekijän yhteystiedot: Mar-ketta Tiira p. 050 3671946, marketta.tiira@metropolia.fi.

Paikka, aika ja suostumuksen antajan allekirjoitus

Paikka, aika ja suostumuksen vastaanottajan allekirjoitus

Suostumus allekirjoitetaan kahtena kappaleena, yksi suostumuksen antajalle ja yksi suostumuksen vastaanottajalle.

Liite 4

APUKYSYMYKSET AINEISTONKERÄÄMISEEN

Kehittämistehtävä 1, kysymykset opiskelijoille:

- Minkälaista toimintakyvyn tukemista nuori tarvitsee opiskelussaan ja elämässään?
- Minkälaisia toimintakykyä vahvistavia, ylläpitäviä ja vähentäviä seikkoja on opiskelijoiden kokemuksen mukaan olemassa tai saatavilla koulussa?
- Kuinka paljon oppilaitoksella sekä sen toimijoilla ja toiminnalla on mahdollisuutta vaikuttaa nuoren toimintakykyyn opiskelussaan ja elämässään?

Kehittämistehtävä 2, kysymykset koko kehittäjäryhmälle:

- Minkälaisena yhteistoiminta nähdään ammatillisen oppilaitoksen opiskelijahuollon nuoren toimintakykyä ylläpitävässä ja vahvistavassa auttamistyössä?

Kehittämistehtävä 3, teemahaastattelut yksittäisille opiskelijoille:

- Mitä ajatuksia väittämät herättävät sinussa?
- Mitkä väittämistä ovat mielestäsi totta ja merkittäviä opiskelijan toimintakyvyn vahvistamisen kannalta?
- Voisiko yhteistoiminnan muutoksella näissä tehdä tuloksellisempaa työtä opiskelijan toimintakyvyn vahvistamiseksi?
- Mitä nämä muutokset yhteistoimintaan voisivat olla? Mitä pitäisi kehittää?

Liite 5

OPIKELIJAN TOIMINTAKYKY on esimerkiksi:

Liikkumista paikasta toiseen

Asunnon hankkimista

Oppimista

Ruokailemista

Puhumista

Useiden tehtävien tekemistä

Omasta terveydestä huolehtimista

Puheen ymmärtämistä

Yhteisöllistä elämää

Kykyä tarkkaavaisuuteen

Aterioiden valmistamista

Perhesuhteiden ylläpitämistä

Talouden hallintaa

Intiimien ihmissuhteiden muodostamista ja ylläpitämistä

Työnhakua ja työpaikan säilyttämistä

Kulkuneuvojen käyttämistä

Päivittäisten toistuvien tehtävien suorittamista

Riittävää virkistäytymistä ja vapaa-aikaa

Liite 6

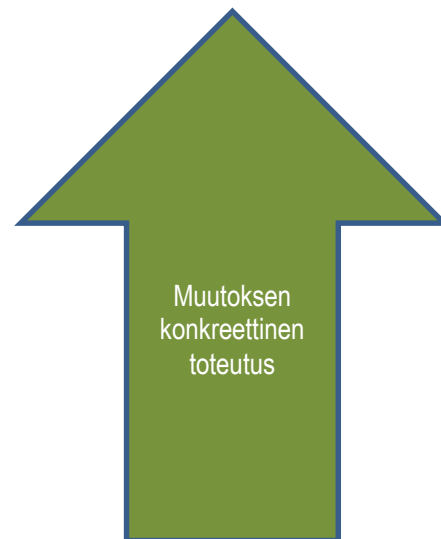
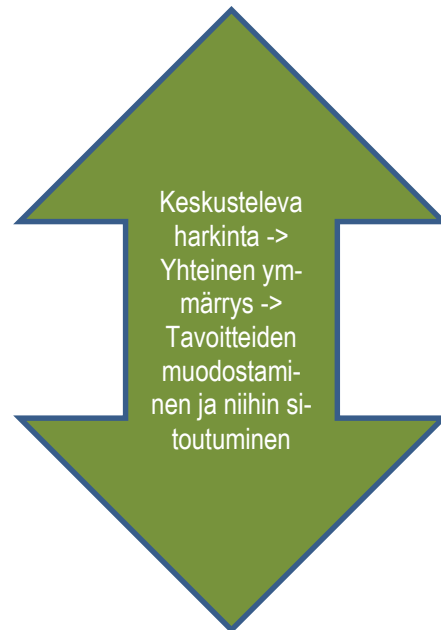
YHTEISTOIMINTA

Toimijuuden vahvistaminen ja tukeminen

Vaatii:

- voimavaroja
- valmiuksia
- halua toimia yhdessä
- kohtaamista
- hyvän tahtomista toiselle
- oikeudenmukaisuutta
- kohtuunmukaisuutta
- toisen loukkaamattomuutta
- luottamusta vastavuoroisuuteen
- tasa-arvoisuutta
- turvallista vuorovaikutusta
- emotionaalista vuorovaikutusta
- osallisuutta ja osallistumista

Opiskelija keskiössä:

- suunnittelussa
- päätöksenteossa
- arvioinnissa

K
O
U
L
U
Y
M
P
Ä
R
I
S
T
Ö

Edistää?
Estää?

Liite 7

Aineistonkeruun 1. vaiheen aineistolähtöinen sisällönanalyysi alaluokka-asteelle

Koodaus	Luokittelu
<ul style="list-style-type: none"> - Opiskelija tarvitsee arkipäivän tukea: talouden hallintaa, asumisen hallintaa, itsestä huolehtimisen hallintaa ja/tai ajan hallintaa - Opiskelija tarvitsee yhteiskunnallista ohjausta: tietoa omaan elämään liittyvistä käytännön asioista - Opiskelija tarvitsee kädestä pitäen ohjausta ja neuvontaa vapaa-aikaan, ihmissuhteisiin ja raha-asioiden hoitoon - Yhteistoiminnalla pitäisi tukea opiskelijoiden elämää kokonaisvaltaisesti, jotta opiskelu onnistuisi - Ammattilaisten resurssit ja tietotaito eivät riitä opiskelijoiden tarpeisiin - Opiskelijat eivät näe paikkaansa yhteiskunnassa 	Opiskelija ei saa riittävästi apua ja tukea arkipäivässään ja yhteiskunnan jäsenenä
<ul style="list-style-type: none"> - Opiskelija tarvitsee apua päästäkseen itse eteenpäin asioissaan - Opiskelijan tulee saada toimia, ammatillainen mahdollistaa ja auttaa tässä - Omien vastuiden ja oikeuksien pitää kirkastua opiskelijalle itselleen 	Opiskelija ei selviydy itse, vaan tarvitsee vierelleen auttajan
<ul style="list-style-type: none"> - Vanhempien ja koulun tavoitteet eivät ole aina opiskelijan omia tavoitteita - Opiskelijat eivät ota vastuuta omien tavoitteidensa määrittelyssä - Toimiva tukiverkosto auttaa parhaiten 	Opiskelijan ja hänen toimintaympäristönsä tavoitteet eivät ole yhteneviä
<ul style="list-style-type: none"> - Yhteistoiminnan tulisi olla opiskelijoiden näköistä toimintaa - Yhteistoiminta ei ole aina opiskelijälähtöistä - Opiskelijoiden mielipiteitä eri yhteistoiminnan muodoista on vaikea saada 	Opiskelijat kokevat, että palvelut eivät ole luotu heidän tarpeisiinsa

<ul style="list-style-type: none"> - Opiskelijälähtöisyys yhteistoiminnan kehittämisessä pitää olla läpinäkyvää ja luotettavaa - Opiskelijat kokevat, että opiskeluhoito ei ole heitä varten - Kaikki kohtaamiset ammattilaisen kanssa tulisivat olla luottamuksellisia, turvallisia ja sallivia - Jos tunnetaan, uskalletaan vaikeitakin asioita ottaa puheeksi - Opiskelijat kaipaavat apua omassa elämässään mieluiten vain yhdeltä, tutulta henkilöltä - Siihen luottaa, kenet tuntee parhaiten - Palveluiden hakeminen vaatii opiskelijalta omaa tahtoa ja aktiivisuutta - Toimintakyvyn tukemista haittaa se, ettei opiskelija osaa tai kehtaa kysyä ammattilaiselta neuvoa - Opiskeluhoitoon henkilöstön saatavuus koetaan hyväksi, mutta osaako opiskelija hakeutua opiskeluhoitoon tuen piiriin? - Kontaktia ammattilaiseen pakoillaan - Opiskelijat eivät tunnista mitä tarvitsevat - Yhteydenotto opiskeluhoitoon koetaan pelottavaksi - Eniten apua tarvitsevat opiskelijat eivät hae apua - Auttamisen mahdollistava ongelman nimeäminen ei häpeän vuoksi opiskelijoilla onnistu vaan se salataan - Poislähtämisen kulttuuri ei auta, sen sijaan saattaen vaihtaminen ammattilaiselta toiselle tarvittaessa on hyvä keino auttaa 	<p>Tuttuun auttajaan opiskelija luottaa</p> <p>Avun piiriin hakeutuminen on opiskelijalle vaikeaa tai pelottavaa</p> <p>Opiskelija haluaa tulla kohdatuksi siellä ja silloin kun tarve on</p>
--	---

Liite 8

Aineistonkeruun 2. vaiheen aineistolähtöinen sisällönanalyysi alaluokka-asteelle

Koodaus	Luokittelu
<p>Opiskelija luottaa tuttuun ammattilaiseen</p> <p>Opiskelija uskaltaa puhua asioistaan tutulle ammattilaiselle</p> <p>Tutulle ammattilaiselle opiskelija pystyy puhumaan enemmän kuin tuntemattomalle</p> <p>Tutun ammattilaisen kanssa opiskelijan on helpompaa keskustella</p> <p>Tutun ammattilaisen kanssa keskustelu ei jännitä opiskelijaa</p> <p>Opiskelijan tukihenkilö pitää olla tuttu ja läheinen</p> <p>Opiskelijan täytyisi uskaltaa jutella, tutustua ja hakea apua ammattilaiselta</p> <p>Ammattilaisen tulisi tarjota apua sinnikkäästi opiskelijalle</p> <p>Opiskelijan pitäisi kertoa ammattilaiselle avoimesti mikä ”mättää”</p> <p>Ammattilaisen pitää auttaa, oli tilanne mikä hyvänsä</p> <p>Ammattilaisen tulisi suhtautua opiskelijaan huomioivasti ja tasa-arvoisesti</p> <p>Ammattilaisen vuorovaikutus opiskelijaa kohtaan pitäisi olla rennon ystävällistä</p> <p>Kohtaamistilanteet pitäisi olla tasa-arvoisia</p> <p>Molemminpuoliseen tutustumiseen pitäisi varata aikaa ja useita tapaamisia</p> <p>Kontaktia ammattilaiseen on opittu pelkäämään aiempien huonojen kokemusten pohjalta</p> <p>On yleistä, että opiskelijoita pelottaa avun piiriin hakeutuminen</p> <p>Opiskelijaa on aikaisemmin pakotettu tai alistettu ammattilaisen toimesta</p> <p>Opiskelijalla ei ole voimavaroja lähteä selvittämään asioitaan</p>	<p>Ammattilaisen tulisi olla opiskelijalle riittävän tuttu, jotta opiskelija luottaisi häneen sekä uskaltaisi ja pystyisi puhumaan asioistaan</p> <p>Sosiaalisia taitoja tarvitaan: Opiskelijan tulisi olla aloitteellinen, rohkea ja avoin, ammattilaisen näiden lisäksi sinnikäs ja turvallinen</p> <p>Ammattilaisen käytös opiskelijaa kohtaan pitäisi olla huomioivaa, ystävällistä, rentoa ja tasa-arvoista</p> <p>Tutustumiseen pitäisi löytyä aikaa ja paikkoja</p> <p>Opiskelijan aikaisemmat huonot kokemukset tulisi ottaa huomioon</p> <p>Opiskelijan voimavararesurssit tulisi ottaa huomioon</p>

Liite 9

Alaluokista korjatuiksi väittämiksi

Analysoitu alaluokka	Väittämä	Testattu ja tarvittaessa korjattu väittämä
Opiskelija ei saa riittävästi apua ja tukea arkipäivässään ja yhteiskunnan jäsenenä	Opiskelija tarvitsee kokonaisvaltaista tukea arkeensa sekä yhteiskunnallista ohjausta	Opiskelija tarvitsee käytännöllistä ja konkreettista tukea arkeensa
Opiskelija ei aina selviydy itse, vaan tarvitsee vierelleen auttajan	Opiskelijan pitää saada olla toimijana omassa elämässään ammattilaisen mahdollistaessa tätä	Opiskelijan tulee itse viedä asioitaan eteenpäin, ammattilainen tarvittaessa auttaa tässä
Opiskelijan ja hänen toimintaympäristönsä tavoitteet eivät ole aina yhteneviä	Opiskelijan tulee olla päähenkilö ja läsnä häntä koskeissa neuvotteluissa ja suunnitelmien teossa	Opiskelijan pitää olla läsnä häntä koskeissa neuvotteluissa
Opiskelijat kokevat, että palvelut eivät ole luotu heidän tarpeisiinsa	Yhteistoiminnan pitää olla asiakaslähtöistä	Yhteistoiminnan pitää lähteä opiskelijan tarpeista
Tuttuun henkilöön opiskelija luottaa	Mitä tutumpi henkilö, sitä parempi auttaja	Mitä tutumpi henkilö, sitä parempi auttaja
Avun piiriin hakeutuminen on opiskelijalle vaikeaa tai pelottavaa	Opiskelija ei välttämättä osaa tai uskalla hakeutua opiskeluhuollon avun piiriin	Opiskelija ei välttämättä osaa tai uskalla hakeutua avun piiriin
Opiskelija haluaa tulla kohdaksi silloin kun tarve on	Tuki pitää antaa sieltä, mistä opiskelija sitä hakee	Tuki pitää antaa sieltä, mistä opiskelija sitä hakee